Uluslararası

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSLAMİ İLİMLER

Sempozyumu

14-16 KASIM 2022

ÖZET BİLDİRİ KİTABI

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Hüseyin BAYSA
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AĞKUŞ

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSLAMİ İLİMLER

(Yöntem, Problem, Literatür)

INTERNATIONAL SYMPOSIUM

ISLAMIC SCIENCES IN THE REPUBLIC PERIOD

(Method, Problem, Literature)

مؤتمر دولي

العلوم الإسلامية في عهد الجمهورية

(طريقة، مشكلة، مؤلفات)

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Hüseyin BAYSA

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AĞKUŞ

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSLAMİ İLİMLER

(Yöntem, Problem, Literatür)

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

ISBN: 978-605-73756-9-8

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Hüseyin BAYSA

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AĞKUŞ

Redaksiyon

Arş. Gör. Enes BOZMAZ

Arş. Gör. Kenan BARLAS

Tasarım/Kapak

Öğr. Gör. Kadir POLAT

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Kurumsal İletişim Koordinatörlüğü

Bu çalışma Kilis 7 Aralık Üniversitesi yayınıdır.

Kilis 2022

KURULLAR

ONURSAL BAŞKAN

Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN (Rektör, Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Halil ALDEMİR (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Halil ALDEMİR (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Doç. Dr. Esra HACIMÜFTÜOĞLU (Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Hüseyin BAYSA (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Doç. Dr. Üzeyir KÖSE (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammed Hüsnü Çiftçi (Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Yakup GÖÇEMEN (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AĞKUŞ (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin AÇIKALIN (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Sultanbeg ALIEV (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Yunus ERASLAN (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Semih BEKÇİ (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

BİLİM VE HAKEM KURULU

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdulmuhsın ELMETIRI (Kuveyt Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdulrahman Yetim ELFADLI (Kuveyt Üniversitesi)

Prof. Dr. Al-Hasan SALİH (N'djamena Üniversitesi)

Prof. Dr. Beşir İbrahim Muhammed EBU SHUFE (Mısrata Üniversitesi)

Prof. Dr. Ednan ASLAN (Viyana Üniversitesi)

Prof. Dr. Faysal AL-REŞIDI (Kuveyt Üniversitesi)

Prof. Dr. Halil AVDE (An-Najah Natıonal Üniversitesi)

Prof. Dr. Harun ÖĞMÜŞ (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Hassan AL-TAYYAN (Arab Open University Üniversitesi)

Prof. Dr. Mahmood Fawzı Abdullah AL-KUBEYSI (Iraqı Üniversitesi)

Prof. Dr. Mahmut ÇINAR (Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet AKBAŞ (Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet DAĞ (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Muhammed Elmutasım Bıllah AL-BAGDADI (Trablus Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuri KAHVECİ (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman GÜMAN (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Raıd Abdulrahım EL-NECAH (El-Vataniyye Üniversitesi)

Prof. Dr. Salah Hamid Abd (Iraqı Üniversitesi)

Prof. Dr. Salah JARRAR (Al-Yermuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Sena AYYASH (El-Yermuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Servet BAYINDIR (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Soner DUMAN (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Şehmus DEMİR (Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Taha Ferih Salih EL-KAYSİ (Iraqı Üniversitesi)

Prof. Dr. Tevfik Hadi TALÂL (Irak)

Doç. Dr. Esra HACIMÜFTÜOĞLU (Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammed Hüsnü Çiftçi (Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Abdulcevad HAMAM (Trablus Üniversitesi)

Doç. Dr. Abdullah AL-TAVIL (Recep Tayyıp Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Al-Seyyid Muhammed SALIM (Sultan Zeynelabidin Üniversitesi)

Doç. Dr. Bekir MEHMETALİ (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Doç. Dr. Elzarug Abdulhameıd ALI (Mısrata Üniversitesi)

Doç. Dr. Esra HACIMÜFTÜOĞLU (Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammed HABALLAS (Trablus Üniversitesi)

Doç. Dr. Sami KILINÇLI (Çukurova Üniversitesi)

Doç. Dr. Turgay GÖKGÖZ (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Dr. Abdrakhmanova Kulsum HALYKOVNA (Abay Üniversitesi)

Dr. Ali Abdulnabı FARHAN (Al-Ahliyye Üniversitesi)

Dr. Ali Ahmed Mahdı OMRAN (Al-Ahliyye Üniversitesi)

Dr. Bahrı Al-ERFAUI (Al-Zaytunah Üniversitesi)

Dr. Ibtissem KHELLAF (Al-Belıde Üniversitesi)

Dr. İsa ALWADAEI (Al-Bahrain Üniversitesi)

Dr. Konkabayeva Nazym NURBOLATOVNA (Abay Üniversitesi)

Dr. Latıfa ALAHYANE (Fas)

Dr. Recep İbrahim AVAD (Sultan Abdülhalim Müazzam Şah Üniversitesi)

SEKRETERYA

Arş. Gör. Metin CİVEK (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Arş. Gör. Mustafa ERGİN (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Arş. Gör. Ahmet BİGÜR (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Arş. Gör. Enes BOZMAZ (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Arş. Gör. Kenan BARLAS (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Arş. Gör. Feyza ÇELİK (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Arş. Gör. Emine ASLAN (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

CUMHURİYET DÖNEMİNDE HİNT ALT KITASI FIKIH MİRASINI KONU ALAN ÇALIŞMALAR 5

CUMHURİYET DÖNEMİ DERGİ YAYINCILIĞININ İSLÂMÎ İLİMLER LİTERATÜRÜNE KATKISI: SEBÎLÜRREŞÂD'DA NEŞREDİLEN *İBADETLER FIKHI* İLE İLGİLİ MAKALELER ÖZELİNDE BİR İNCELEME..... 9

CUMHURİYET DÖNEMİ YAZILAN FIKIH USULÜ ESERLERİNİN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ 15

FIKHÎ PROBLEMLERİN ÇÖZÜMÜNDE İHTİLAFLARIN ZİKREDİLMESİ..... 19

AHMET HAMDİ AKSEKÎ'NİN FİKİRLERİ VE ESERLERİ IŞIĞINDA CUMHURİYET DÖNEMİ İSLÂM ARAŞTIRMALARINDA ANA TEMALAR..... 23

CUMHURİYET DÖNEMİNDE FIKIH MESELELERİ: EHL-İ SÜNNET DERGİSİ ÖRNEĞİ 27

20. YÜZYIL KADIN DERGİLERİNDE -KADINLARIN HAK TALEPLERİNİ DİNİ YÖNDEN TEMELLENDİRME GAYRETLERİ BAĞLAMINDA- DİNİ BİLGİ SEVİYELERİ 31

MODERN DÖNEM İSLÂM HUKUKU ÇALIŞMALARINDA AKİT DIŞI SORUMLULUK DÜŞÜNCESİ..... 37

CUMHURİYET DÖNEMİ FETVA LİTERATÜRÜ: DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU ÖRNEKLİĞİ..... 41

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLÂM ANSİKLOPEDİSİNDE YER ALAN KİTAP ve SÜNNET MADDELERİNİN FIKIH USULÜ AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ 45

DİNİN MİLLÎLEŞTİRİLMESİ ÇABASININ BİR ÖRNEĞİ OLARAK İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU'NUN (1886/1978) KUR'ÂN TERCÜMESİ VE TEFSİRİ 49

TEFSİR TARİHİNE MÜTEVAZI BİR KATKI: CUMHURİYET DÖNEMİNDE GÜNEYDOĞUDA YAPILAN TEFSİR ÇALIŞMALARI 55

CUMHURİYET DÖNEMİNDE DİNİ YÜKSEK İHTİSAS (HASEKİ) MERKEZLERİNİN İSLAMİ İLİMLERE KATKISI 56

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPILAN TÜRKÇE KUR'ÂN SÖZLÜKLERİ 65

KUR'ÂN TERCÜME TEKNİKLERİ AÇISINDAN HÜSEYİN ATAY-YAŞAR KUTLUAY MEÂLİ'NİN İNCELENMESİ 71

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KIRÂAT İLMİ FAALİYETLERİ 77

CUMHURİYET DÖNEMİ TEFSİRLERİNDE KADIN KONUSUNA BAKIŞ 83

YAZILIŞ GEREKÇESİ PERSPEKTİFİNDEN HASAN BASRİ ÇANTAY MEÂLİ 89

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSLÂMÎ İLİMLERDEN KUR'ÂNI KERÎM OKUMA VE KIRAAT İLMİ ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 95

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAN GÜNÜMÜZE HÂFIZLIK EĞİTİMİNİN SERÜVENİ 101

TAHA ABDURRAHMAN'IN GÜNÜMÜZDE MODERNİTENİN AHLÂKI DİNDEN AYRIŞTIRMASINA YÖNELİK ELEŞTİREL YAKLAŞIMI 105

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA TASAVVUFÎ DİLİN İMKÂNI: MİDHAT BAHÂRİ BEYTUR VE *RÛH-I KURÂN'DAN BİR SÂHİFE-İ NÛR* İSİMLİ ESERİNDE HAKÎKAT-İ MUHAMMEDİYYE KAVRAMI 109

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KAPATILMAYAN BİR TEKKE "ŞEYH EFENDİ TEKKESİ" 115

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TARÎKATLARIN İLMİ FAALİYETLERİ: HÂLİDÎLİK ÖRNEĞİ 121

CUMHURİYET SONRASI TARİKATLARIN SOSYAL İŞLEVLERİ (HAZNEVİYYE TEKKESİ ÖRNEĞİ) 125

دوافع تعلُّم اللغة العربية في الجمهورية التركيَّة 129

الملامح العامة لمنهج الشيخ محمد صالح الغرسي في تناوله لمادّة علم الكلام 133

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İMAM VE HATİP OKULLARININ KURUCUSU MAHMUT CELÂLETTİN ÖKTEN VE İSLAMİ İLİMLERİN DESTEKLENMESİNDEKİ ROLLERİ..... 137

الإسهامات العلمية لعلماء التربية الإسلامية الأتراك في عهد الجمهورية التركية..... 141

BEKİR TOPALOĞLU İLE HAYRETTİN KARAMAN'IN İMAM HATİP OKULLARI İÇİN HAZIRLAMIŞ OLDUKLARI ARAPÇA DİLBİLGİSİ SERİSİNİN İÇERİK VE METOT AÇISINDAN TAHLİLİ..... 145

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ALLAH'IN VARLIĞI HAKKINDAKİ YAYINLAR: ALLAH YOLU DERGİSİ ÖRNEĞİ..... 149

ŞERAFETTİN YALTKAYA'NIN (ö. 1947) "MA'RİFETU'LLAH" HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN KELÂM İLMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 153

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KELAM İLMİNİN GELİŞİMİ VE PROPLEMLERİ..... 157

YİRMİNCİ YÜZYILIN BAŞINDA MISIR'DA VE TÜRKİYE'DE YENİ İLMİ KELAM MUCİZELER MESELESİNDE UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA..... 162

CUMHURİYETİN İLK DÖNEMLERİNDE ATEİZM İLE MÜCADELEDE SAİD NURSİ ÖRNEĞİ..... 171

CUMHURİYET DÖNEMİNDE HİNT BÖLGESİNE YÖNELİK HADİS ÇALIŞMALARI..... 175

CUMHURİYET DÖNEMİNDE MUHTEVÂ (METİN) MERKEZLİ HADİS TENKİT SİSTEMİNİN GELİŞİMİNE DAİR BİR ANALİZ..... 179

2010'DAN 2020'YE KADAR DERGİPARK'TA ARAPÇA OLARAK YAYINLANAN HADİS MAKALELERİ - ENDÜKTİF ANALİTİK ÇALIŞMA..... 183

CUMHURİYET TÜRKİYE'SİNDE TÜRKÇE YAZILAN HADİS USÛLÜ ESERLERİ ÜZERİNE METOT VE KAPSAM DEĞERLENDİRMESİ – ŞÂZ ISTILAHI ÖRNEKLİĞİNDE- 187

BİR ISTILAHIN ANLAM KARGAŞASI: CUMHURİYET DÖNEMİ SÂLİH HADİS TARTIŞMALARININ GELİŞİMİ..... 191

TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİNDE İSLAM HUKUKU ÇALIŞMALARI..... 195

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ŞER‘Î AHKÂMI TESPİT YÖNTEMLERİNE İLİŞKİN TARTIŞMALARIN BOYUTU 200

TANZİMAT SONRASI OSMANLI’DA HUKUK: EĞİTİM KURUMLARININ DEĞİŞİM SÜRECİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME 204

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DE YAZILMIŞ FIKIH TARİHİ ESERLERİNDE ORTAYA ÇIKAN DÖNEMLENDİRME FARKLILIKLARI VE SEBEPLERİ 208

TÜRKİYE’DE MAKĀSID ÇALIŞMALARI 214

CUMHURİYET DÖNEMİ İSLÂMİ DERGİLERDE HADİS YORUMCULUĞU: EHL-İ SÜNNET DERGİSİ ÖRNEĞİ 218

SÜNNET VE HADİS KARŞITLIĞINA CEVAP VEREN BAZI AKADEMİK ESERLERİN TAHLİLİ 222

CUMHURİYET DÖNEMİ HADİS İLMİNİN GELİŞİMİ 226

BÂBANZÂDE AHMET NAİM’İN HADİS İLMİNE GETİRDİĞİ BAZI ÖZGÜN YAKLAŞIMLAR 230

CUMHURİYET DÖNEMİNDE HİNT ALT KITASI FIKIH MİRASINI KONU ALAN ÇALIŞMALAR

Doç. Dr. Ahmet AYDIN

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

İslam medeniyet havzalarından biri olan Hint alt kıtası yaklaşık sekiz asır boyunca kesintisiz bir Türk-İslam hakimiyetinin sağlandığı bir coğrafyadır. Başta Mâveraünnehir havzasının tesiriyle bu bölgede Hanefî mezhebi olmak üzere Şâfiî mezhebinin özellikle kıyı şehirlerinde yayıldığı görülmektedir. Sözü edilen bu uzun zaman sürecinde zengin bir fıkıh birikimi oluşmuş ve mezhep geleneği içerisinde üretilen metinler diğer ilim havzalar tarafından da kabul gören eserler arasına girmişlerdir. Ülkemizde özelde fıkıh ilmi olmak üzere ilim tarihi bakımından Hint bölgesinin bir kayıp halka mesabesinde olduğunu söylemek mümkündür. Fıkıh tarihi ve literatürü bakımından bu bölgeyi inceleyen müstakil bir çalışma bulunmaması yahut da Bâbürlüler devrinde hazırlanmış en geniş fetvâ koleksiyonlarından biri olan *Fetâvâ'l-Hindiyye* hakkında hiçbir çalışmaya ulaşılamaması bu tespiti destekler mahiyettedir. Bu çalışma Cumhuriyet döneminde ülkemizdeki akademik araştırmalarda Hint alt kıtasına olan ilginin mahiyet ve kapsamını fıkıh ilmi cihetinden incelemeyi hedeflemektedir. Bir yönüyle bu bölgedeki fıkhî birikimi inceleyerek ülkemize taşıyan tez, makale, tercüme vb. araştırmaların tarihi serencâmı hakkında bilgi verilecek ve ülkemizdeki uzmanların yoğunlaştıkları dönemler, isimler ve meseleler hakkında bir

değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Bâbürlüler devrinde 17. yüzyıldan itibaren Hicaz havzası ile kurulan yoğun ilmî ilişkilerde öne çıkan Sindli âlimlere yönelik çalışmalar da bu bağlamda konu edilecektir. Ferâiziyye gibi Hanefî-Vahhâbî irtibatının neticesinde mezhep içinde bir yorum olarak değerlendirilebilecek hareketlere yönelik çalışmalar üzerinde de durulacaktır. Hint alt kıtasında fıkıh tarihi açısından bir dönemlendirme yapabilmek Cumhuriyet dönemindeki çalışmaların oldukça yetersiz olduğu söylenebilir. Ülkemizde fıkıh alanında Hint alt kıtasına yönelik az sayıdaki çalışmanın Bâbürlüler ve sömürge dönemi Hindistanı üzerinde odaklandığı görülmektedir. Gazneliler ve Delhi Türk Sultanlıkları dönemlerinden başlayarak bir fıkıh tarihi inşa etmeye yönelik olarak incelenmesi uygun görülen isim, eser ve müesseselere yönelik bir takım tekliflerin de bu tebliğ çerçevesinde arz edilmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hint alt kıtası, Hanefi mezhebi, fıkıh tarihi, Bâbürlüler ve modernist akımlar.

STUDIES ON THE FIQH HERITAGE OF THE INDIAN SUBCONTINENT IN THE REPUBLICAN PERIOD

Doç. Dr. Ahmet AYDIN

Bilecik Şeyh Edebali University

The Indian sub-continent, which is one of the Islamic civilization basins, is a geography where an uninterrupted Turkish-Islamic domination has been achieved for about eight centuries. It is seen that the Shafi'i sect, especially the Hanafi sect, spread in this region with the influence of the Transoxiana basin. In this long period of time, a rich jurisprudence has accumulated and the texts produced within the sectarian tradition have been among the works accepted by other scientific fields. In our country, it is possible to say that the Indian region is a missing link in terms of the history of science, especially the science of fiqh. The fact that there is no independent study examining this region in terms of the history and literature of fiqh, or that no study can be found on Fetâvâ'l-Hindiyya, one of the largest fatwa collections prepared in the Mughal period, supports this determination. This study aims to examine the nature and scope of the interest in the Indian subcontinent in academic research in our country in the Republican period from the point of view of fiqh. Thesis, article, translation, etc., which examines the jurisprudence in this region and carries it to our country. Information will be given about the historical background of the researches and an evaluation will be made about the periods, names

and issues in which the experts in our country concentrated. In this context, studies on Sindli scholars, who have come to the fore in the intense scientific relations established with the Hijaz basin since the 17th century during the Mughal era, will also be discussed. As a result of the Hanafi-Wahhabi connection, such as Ferâiziyye, studies on movements that can be considered as an interpretation within the sect will also be emphasized. It can be said that the studies in the Republican period are quite inadequate to make a periodization in terms of the history of fiqh in the Indian subcontinent. It is seen that the few studies on the Indian subcontinent in the field of fiqh in our country focus on the Mughals and colonial India. Starting from the Ghaznavid and Delhi Turkish Sultanates, it is planned to present some proposals for the names, works and institutions that are deemed appropriate to be examined in order to construct a fiqh history within the framework of this paper.

Keywords: Indian subcontinent, Hanafi school, history of fiqh, Mughals and modernist movements.

CUMHURİYET DÖNEMİ DERGİ YAYINCILIĞININ İSLÂMÎ İLİMLER LİTERATÜRÜNE KATKISI: SEBÎLÜRREŞÂD'DA NEŞREDİLEN *İBADETLER FIKHI* İLE İLGİLİ MAKALELER ÖZELİNDE BİR İNCELEME

Doç. Dr. Yakup MAHMUTOĞLU

Bayburt Üniversitesi

Sebîlürreşâd dergisi, ilk olarak Sırâtımüstakîm adıyla Ebül'ulâ Mardin ve Eşref Edib tarafından 14 Ağustos 1324'te (27 Ağustos 1908) yayın hayatına kazandırılmıştır. Derginin yedi cilt tutan ilk 182 sayısından sonra, 24 Şubat 1327'de (8 Mart 1912) yani 183. sayısından itibaren, önceki formatı büyük oranda korunmuş olmakla beraber, adı *Sebîlürreşâd* olarak değiştirilmiştir. Osmanlı'nın son döneminde, 1908-1925 yılları arasında eski harflerle (Osmanlıca) yayınlanan Sebîlürreşâd, 17 yıllık yayın hayatından sonra 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn kanunuyla kapatılmıştır. Sebîlürreşâd'ın Osmanlıca yayın döneminde başlık klişesi altında "din, felsefe, edebiyat, hukuk ve ulumdan bâhis haftalık risâledir" ifadesine 50. sayıdan (19 Ağustos 1909) itibaren "siyasiyattan ve bilhassa gerek siyasi ve gerek içtimai ve medeni ahval ve şuûn-i İslâmiyye'den bahseder" ibaresinin ilave edilmiş olduğu görülmektedir. Başlıkaltı yazı, 303. sayıdan (2 Temmuz 1914) itibaren "siyasî" kelimesinin çıkarılmasıyla, "dinî, felsefî, ilmî, edebî haftalık mecmua-i İslâmiyyedir" şeklinde ifade edilir olmuştur. Derginin Osmanlıca basıldığı dönemde yazar kadrosu büyük ölçüde Sırâtımüstakîm adıyla neşredildiği ilk dönemden kalmadır.

Cumhuriyet döneminde, 22 yıllık aradan sonra, çok partili hayatın getirdiği nispeten özgürlük ortamında Sebîlürreşâd dergisi yine Eşref Edib'in öncülüğünde 1948-1966 yılları arasında 362 sayı halinde ve fakat bu defa Latin alfabesiyle tekrar yayın hayatına sokulmuştur. Bu dönemin yazar kadrosu içerisinde Ahmet Hamdi Akseki, Cevat Rıfat Atilhan, Ali Fuat Başgil, Ömer Nasuhi Bilmen, Yusuf Ziya Çağlı, Kâmil Miras, Ömer Rıza Doğrul, Hasan Basri Çantay, Tahir Harimi Balcıoğlu, Mehmet Raif Ogan, Kemal Kuşçu gibi meşhur isimler bulunmaktadır. Başlık klişesi altında "siyasî, dinî, ilmî, edebî, ahlakî mecmua" ibaresine yer verilen bu dönemdeki Sebîlürreşâd'da özellikle dinî hayat ve dinî eğitim konularıyla ilgili dikkat çekici yazılar kaleme alınmıştır. Din tahsili yapmaktan ve hatta dini bilgileri bilmekten uzak kalmış halkı bilgilendirmeyi ve din hakkındaki yanlış düşünceleri düzeltmeyi amaçlayan dergi, dönemin özgürlük şartları altında İslamî ilimler literatürüne katkı anlamında çok önemli bir işlev görmüştür.

Cumhuriyet dönemi dergi yayıncılığının önemli aracı olan Sebîlürreşâd'ın 18 yıllık bu döneminde, İslamî ilimler literatürüne katkısı bağlamında ve konu başlıklarından hareketle yaptığımız ön araştırmada, Fıkıh alanında (ayrı bir çalışma konusu olarak düşündüğümüz "Tartışmalı Dini Konular" ile ilgili yazıları hariç) ve "İbadetler Fıkhı" özelinde 38 makalenin yayınlandığını tespit ettik. Bu makalelerde konu başlıklarının; *beş vakit namaz, seferîlik, oruç, hac, kurban, yağmur duası* ana temasıyla ve yazı dizisi şeklinde kaleme alındığını gördük. Dolayısıyla biz bu çalışmada, Cumhuriyet döneminde Sebîlürreşâd dergisinde, İslâmî İlimlerden biri olan Fıkhın

“İbadetler” kısmıyla ilgili olarak yayınlanan makalelerin tespit ve tahlilini yapmak suretiyle bu dönem dergiciliğinin önemli kilometre taşlarından biri olan Sebîlürreşâd’ın İslâmî İlimler literatürüne ne gibi katkı sağladığını ortaya koymayı hedefledik.

Anahtar Kelimeler: İslamî İlimler, Literatür, İbadetler Fıkhı, Cumhuriyet Dönemi, Sebîlürreşâd

CONTRIBUTION OF REPUBLIC PERIOD JOURNAL PUBLISHING TO THE ISLAMIC SCIENCES LITERATURE: A SPECIAL EXAMINATION OF ARTICLES RELATED TO THE *FIQH OF WORSHIPS* PUBLISHED IN SEBILURRESHAD

Doç. Dr. Yakup MAHMUTOĞLU

Bayburt University

The journal Sebīlurreshād was brought into publishing life firstly with the name of Sırātımustakīm by Ebül'ulâ Mardin and Eşref Edib on August 14, 1324 (August 27, 1908). After the first 182 issues of the journal, which amounted to seven volumes, as of February 24, 1327 (March 8, 1912), that is, the 183rd issue, its name was changed to Sebīlurreshād although its previous format was largely preserved. Sebīlurreshād, which was published in the old letters (Ottoman Turkish) between 1908-1925 in the last period of the Ottoman Empire, was closed after 17 years of publishing life with the Law on the Maintenance of Order, which was enacted in 1925. It is seen that, as of 50 issues (August 19, 1909), the phrase "referring to politics and especially about political, social and civil conditions and Islamic events" was added to the statement "It is a weekly tractate on religion, philosophy, literature, law and religion" under the title cliché of Sebīlurreshād's publication period in Ottoman Turkish. The text under the title was expressed as "religious, philosophical, scientific and literary weekly journal of Islam" after the removal of the word "political" from the 303 issues

(July 2, 1914). The authors at the time the journal was published in Ottoman Turkish was largely from the first period when it was published under the name of Sırātımustakīm.

In the Republic period, after 22 years, in a relatively free environment brought by the multi-party system, the journal Sebīlurreshād started its publication life again under the leadership of Eşref Edib in 362 issues between 1948-1966, but this time with the Latin alphabet. Among the authors of this period, there are famous names such as Ahmet Hamdi Akseki, Cevat Rıfat Atilhan, Ali Fuat Başgil, Ömer Nasuhi Bilmen, Yusuf Ziya Çağlı, Kâmil Miras, Ömer Rıza Doğrul, Hasan Basri Çantay, Tahir Harimi Balcıoğlu, Mehmet Raif Ogan and Kemal Kuşçu. In this period's Sebīlurreshād in which the phrase "political, religious, scientific, literary and moral journal" was included under the title cliché, the remarkable articles, in particular, were written about religious life and religious education. The journal, which aimed to inform the people who were far from religious education and even from religious information, and to correct the wrong thoughts about religion, had a very important function in terms of contributing to the Islamic sciences literature under the conditions of freedom of the period.

During this 18-year period of Sebīlurreshād, which was an important tool of journal publishing in the Republic period, in our preliminary research, which we have done in the context of its contribution to the Islamic sciences literature and based on the subject headings, we found that 38 articles were published in the field of Fiqh (excluding the articles on "Controversial Religious Issues", which we consider as a

separate study) and in particular “Fiqh of Worships”. In these articles, we saw that the topics were written with the main theme of *five-time prayer*, *expeditionary*, *fasting*, *pilgrimage*, *sacrifice* and *rain prayer*, and in the form of a series of articles. Therefore, in this study, we aimed to reveal how Sebīlurreshād, one of the important milestones of journalism of this period, contributed to the Islamic Sciences literature by identifying and analyzing the articles published on the “Worships” section of Fiqh, one of the Islamic Sciences, in the journal Sebīlurreshād during the Republic period.

Keywords: Islamic Sciences, Literature, Fiqh of Worships, Republic Period, Sebīlurreshād

CUMHURİYET DÖNEMİ YAZILAN FIKIH USULÜ ESERLERİNİN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Dr. Kadir SAYIM

Ürdün Üniversitesi

Fıkhın tedvin edildiği ilk dönemlerden beri var olan fıkıh usulü disiplini hicri üçüncü asırdan itibaren müstakil bir ilim dalı olarak ele alınmaya başlanmış ve yine müstakil olarak kitaplar telif edilmeye başlanmıştır. Temelde mütekellimun, fukaha ve memcuz metod olarak üç menhec üzere tevil edilen fıkıh usulü eserleri her dönemde yeni telif çalışmalarıyla desteklenmiştir.

Osmanlı devleti döneminde de bu telif çalışmaları hız kesmeden devam etmiş ve Arapça olarak önemli kitaplar telif edilmiştir. Devlet-i aliyenin sonlarına doğru gelindiğinde ise çeşitli sebeplerle Türkçe teliflerin sayısında da bir artış olmuştur. Cumhuriyet döneminin başlamasıyla da bu durum artarak devam etmiş ve ilk dönemlerden günümüze kadar pek çok fıkıh usulü eseri telif edilmiştir.

Genel olarak bu eserleri incelediğimizde onları en temelde klasik usulle benzerlikleri açısından ilk dönemler ve sonraki dönemler şeklinde ikiye ayırabiliriz. Nitekim Ömer Nasuhi Bilmen'den, Seydişehri'den ya da Seyyid Bey'den tutun ilk dönem fıkıh usulü eseri telif edenlerin bu teliflerinde bazı farklarla birlikte mezkûr manada temel bir benzerlik görülürken sonraki dönem diyeceğimiz modern dönemde telif edilmiş Hayrettin Karaman, Nihat Dalgın, Fahrettin Atar gibi geç dönem

müelliflerin eserlerinde de bu anlamda bir benzerlik söz konusudur. Bizler de bu çalışmamızda bu benzerlikleri ele alacağımız temel taksimimizde bu eserlerin temayüz ettikleri ya da ortak oldukları noktaları tespit edip netice olarak bu konuda yer alan ihtiyacı ne ölçüde karşıladıklarını göstermeye çalışacağız.

Bu anlamda çalışmamız bir giriş ve üç başlıktan oluşacaktır. Giriş kısmında kısaca fıkıh usulü literatürüne işaret edilip bu alandaki çalışmalar değerlendirilecek ve daha sonra birinci başlıkta ilk dönem fıkıh usulü eserleri ele alınıp ortak yönleri ve öne çıktıkları yönleri ele alınacaktır. İkinci başlıkta ise sonraki dönemde yazılmış fıkıh usulü eserleri ele alınacak ve mezkur yönlerden irdelenecektir. Netice kısmında ise bu iki dönem karşılaştırılacak ve bunlar arasındaki farklara ve ortak yönlere işaret edildikten sonra öneri ve çözüm tavsiyelerinde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh Usulü, Cumhuriyet Dönemi, Yazım Çeşitleri, İlk Dönem, Geç Dönem

خصائص كتب أصول الفقه المكتوبة في عهد الجمهورية التركية

Dr. Kadir SAYIM

Ürdün Üniversitesi

بدأ نظام الفقه، الذي كان موجودًا منذ الفترات الأولى من تأليف الفقه، في التعامل معه كفرع علمي مستقل من القرن الثالث الهجري، وبدأ جمع الكتب بشكل مستقل. في الأساس، كانت أعمال الفقه، التي فُسِّرت على أنها ثلاثة منشآت على أنها طريقة المتكلمين والفقهاء والممكوز، مدعومة بمصنفات حقوقية جديدة في كل فترة.

خلال الفترة العثمانية، استمرت دراسات حقوق التأليف والنشر هذه دون إبطاء، وكانت الكتب المهمة محمية بحقوق النشر باللغة العربية. قرب نهاية الدولة العليا، كانت هناك زيادة في عدد حقوق التأليف والنشر التركية لأسباب مختلفة. مع بداية الفترة الجمهورية، استمر هذا الوضع في الازدياد، وتمت كتابة العديد من المؤلفات الفقهية من الفترات الأولى حتى يومنا هذا.

عندما نفحص هذه الأعمال بشكل عام، يمكننا تقسيمها إلى فترتين مثل الفترات الأولى والفترات اللاحقة من حيث أوجه التشابه بينهما مع الطريقة الكلاسيكية. في واقع الأمر، هناك تشابه أساسي بالمعنى السابق ذكره، مع بعض الاختلافات، في أعمال أولئك الذين كتبوا الأعمال الفقهية في الفترة الأولى، مثل عمر نصوحي بلمين، أو سيدشهري، أو سيد باي، وحيرين كرمان، ونهاد دالغين. فخر الدين عطار التي جمعت في العصر الحديث الذي سنسميه الفترة اللاحقة، وهناك تشابه بهذا المعنى في أعمال المؤلفين المتأخرين مثل في هذه الدراسة، في قسمنا الأساسي، حيث سنتعامل مع أوجه التشابه هذه، سنحدد النقاط التي تبرز أو تشترك

فيها هذه الأعمال، ونتيجة لذلك، سنحاول إظهار إلى أي مدى تلبي الحاجة في هذا الموضوع.

بهذا المعنى، ستتألف دراستنا من مقدمة وثلاثة عناوين. في الجزء التمهيدي، سيتم الإشارة بإيجاز إلى الأدبيات المتعلقة بالمنهج الفقهي، وسيتم تقييم الدراسات في هذا المجال، ثم في العنوان الأول، سيتم مناقشة أعمال الفترة الفقهية الأولى وأوجهها المشتركة وأبرز جوانبها. ناقش. وفي العنوان الثاني سيتم مناقشة ودراسة الأعمال الفقهية المكتوبة في الفترة التالية من الجوانب السابقة. في ختام الجزء سيتم مقارنة هاتين الفترتين وبعد توضيح الفروق والجوانب المشتركة بينهما سيتم عمل اقتراحات وحلول

FIKHÎ PROBLEMLERİN ÇÖZÜMÜNDE İHTİLAFLARIN ZİKREDİLMESİ "*BÜYÜK İSLAM İLMİHALİ* ÖRNEĞİ"

Dr. Öğr. Üy. Ömer Faruk ATAN

Süleyman Demirel Üniversitesi

Fakîhler nassları dikkate alarak içtihatta bulunmuş ve birçok delili değerlendirerek hükümler vazetmiştir. Bu ameliyede referans alınan hususlardan biri, toplumun ihtiyaçları olmuş ve mevcut problemlere yönelik çözümler sunulmaya çalışılmıştır. Mezhep doktrini içerisinde aynı metotla meselelere ilkesel olarak yaklaşıldığı için konsensüs halindeki konular çoğunluğu oluşturmuştur. Ancak aynı dönem ve mezhebin hukukçuları, kimi meselelerde farklı gerekçelere dayanarak görüşler beyan etmiştir. Daha sonra gelen ve farklı dönem veya coğrafyada yaşayan fıkıhçılar da bu görüşlerden birini tercih etmenin yanı sıra, bunun dışındaki bir görüşü zikrettiği de görülmüştür. Bu görüşler paralelinde fukahâ, fetvâya esas olan görüşü dile getirerek tercihlerde bulunmuş, ancak aynı konuda mezhep içindeki tercihlerin birden fazla olduğu müşahede edilmiştir. Onları buna sevk eden birçok faktör olmakla beraber toplumsal ihtiyaçların farklılığı, bu konuda önemli bir yer tuttuğu müşahede edilmiştir. Böylece ihtiyaç halinde müntesibi olduğu mezhebin dışındaki görüşlerle amel edilmeye cevâz verilmiş ve dönemsel bazı ruhsatlar zikredilmiştir. Problemlerin çözümü için öncelikli olarak fetvâya esas olan görüşler dışındaki mezhep içi ve mezhep dışı ihtilaflar zikredilerek meseleler

değerlendirilmiştir. Cumhuriyet döneminde de bilim insanları aynı düşünceyle meseleye yaklaşmış, yeni geçilen hukuk sistemine ve bundan kaynaklanan toplumun ihtiyaçlarına çözüm arayışında bulunmuşlarıdır. Osmanlı döneminde eğitim alarak birçok idarî ve ilmî görevlerde bulunan ve Cumhuriyet döneminde Diyanet İşleri Başkanlığı'na kadar yükselen önemli şahsiyetlerden biri, Ömer Nasuhi Bilmen'dir. Bilmen, fıkıh alanında hacimli bir eser olan *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu*'nu kaleme almanın yanı sıra, özellikle ibadetlere geniş yer verdiği *Büyük İslâm İlmihali*'ni de telif etmiştir. Birçok konuda temayüz etmekle beraber fıkıh alanında yetkin kabul edilen Bilmen, bu konuda bir emek sarf etmiştir. Aynı yöntemle meseleye yaklaşmış ve ihtiyaç halinde toplumun problemlerini gidermek adına fıkhî ihtilafları eserlerinde zikrederek, bunu bir seçenek olarak sunmuştur. Bu yaklaşım, dönemsel bir ihtiyaç olup karşılaşılan problemlere çözüm getirme amacıyla olduğu değerlendirilmiştir. Çalışmamızda Bilmen'in bu ilmihali bağlamında zikrettiği görüşlerden örnekler vererek, bunun gerekçelerini dönemsel olarak değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, İhtilaf, Ruhsat

MENTIONING THE DISPUTES IN THE SOLUTION OF FIQH PROBLEMS

"THE EXAMPLE OF THE *BUYUK ISLAM ILMIHALI*"

Dr. Öğr. Üy. Ömer Faruk ATAN

Süleyman Demirel University

Faqihs made ijtihad taking into account the orders and made judgments by evaluating many evidences. One of the reference points in these practices was the needs of the society and solutions were tried to be presented for the existing problems. Since the issues were approached in principle with the same method within the sect doctrine, the issues in consensus constituted the majority. But the lawyers of the same period and sect expressed their views on some issues based on different reasons. It has been observed that the jurists who came later and lived in different periods or geographies preferred one of these views, as well as mentioning a view other than this one. In parallel with these views, the fukahâ made preferences by expressing the opinion that is the basis of the fatwa, but it was observed that there were more than one preferences within the sect on the same issue. Although there are many factors that lead them to this, it has been observed that the difference in social needs has an important place in this regard. Thus, in case of need, it was allowed to act with opinions other than the sect of which she was a follower, and some periodic licenses were mentioned. Thus, in case of need, it was allowed to act with opinions other than the sect of which he was a follower, and some periodic licenses were mentioned. In order

to solve the problems, the issues were evaluated by mentioning the intra-sectarian and non-sectarian conflicts other than the opinions that are the basis of the fatwa. In the Republican era, scientists approached the issue with the same thought and sought solutions to the newly passed legal system and the needs of the society arising from it. Omer Nasuhi Bilmen is one of the important figures who received education in the Ottoman period and held many administrative and scientific positions and rose to the Presidency of Religious Affairs in the Republican period. In addition to writing the *Hukuk-i İslamiyye ve Istılahat-ı Fikhiyye Kamusu*, which is a voluminous work in the field of fiqh, Bilmen also wrote the *Buyuk Islam Ilmihali*, in which he gave wide coverage to worship. Although he excelled in many subjects, Bilmen, who was considered competent in the field of fiqh, made a great effort in this regard. He approached the issue with the same method and, in case of need, mentioned the legal conflicts in his works in order to solve the problems of the society and presented it as an option. This approach is considered to be a periodic need and to provide solutions to the problems encountered. In our study, we will try to evaluate the reasons for this periodically by giving examples of the views that Bilmen mentioned in the context of this catechism.

Keywords: Islamic Law, Omer Nasuhi Bilmen, Buyuk Islam Ilmihali, Conflict, License

AHMET HAMDİ AKSEKÎ'NİN FİKİRLERİ VE ESERLERİ IŞIĞINDA CUMHURİYET DÖNEMİ İSLÂM ARAŞTIRMALARINDA ANA TEMALAR

Öğr. Gör. Dr. Bünyamin KORUCU

Ankara Üniversitesi

Saltanat, meşrutiyet ve cumhuriyet dönemlerini yaşamış bir âlim, münevver ve mütefekkir olarak Ahmet Hamdi Akseki (1887-1951), fikirleri ve eserleri ile yaşadığı dönem ve sonrası için iz bırakan şahsiyetlerden biri olmuştur. Fikrî, siyasi ve toplumsal açıdan farklı devir ve bağlamlara şahitlik eden ve yaşadığı dönemlerdeki hadiseler karşısında etkin bir kişilik ortaya koyan Akseki, söz konusu devirlerin ruhunu yansıtan eser ve fikirleriyle dikkat çekici bir düşünür olmuş ve bu yönüyle o, farklı araştırma sahalarının ilgi odağı haline gelmiştir. Onun fikirleri ve eserleri İslâmî ilimlere ilişkin konuları ve tartışmaları yansıtan içeriklere sahip olmaları bakımından da önem arz etmekte ve ortaya koyduğu eserler dönemin önemli vesikaları olarak dikkate alınmayı hak etmektedir. Eserlerinde yer verdiği konular, yakın tarih ve hususen cumhuriyet dönemindeki fikrî, siyasi, toplumsal, kültürel ve daha birçok alandaki değişim ve dönüşümleri takip etme ve ilgili olguların aynı dönemde gerçekleştirilen İslâm araştırmalarının seyri, tarzı, problemleri ve temaları üzerindeki etkisine dair önemli tespitler yapma imkânı sunmaktadır. Bu makale Osmanlı sonrası Türk toplumdaki sosyo-kültürel/siyasal/entelektüel dönüşümlerin İslâmî ilimlerin içeriği ve problemlerini belirleme ve yönlendirmeki rolünü

tespite yönelik araştırmalar için fikirleri ve eserleriyle Aksekî'nin önemli veriler sunduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu dönüşümler sonucunda şekillenen cumhuriyet dönemi İslâm araştırmalarının yönünü, ana problemlerini ve öne çıkan temalarını tespit etmek bu çalışmanın diğer bir amacıdır. Araştırmanın alana ilişkin diğer çalışmalara bütünlük kazandıracağı ve konuya dair gerçekleştirilecek daha kapsamlı ve nitelikli araştırmalara katkı sunacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Hamdi Akseki, Din, İslâm, İslâm Araştırmaları, İslâmî İlimler, Cumhuriyet Dönemi

MAIN THEMES OF ISLAMIC STUDIES IN THE REPUBLICAN PERIOD IN THE LIGHT OF AHMET HAMDİ AKSEKİ'S IDEAS AND WORKS

Öğr. Gör. Dr. Bünyamin KORUCU

Ankara Üniversitesi

Ahmet Hamdi Akseki (1887-1951) is a scholar, intellectual and thinker who lived through the reign, constitutionalism and republic periods. With his ideas and works, he has been one of the personalities who left a mark for the period he lived in and after. Akseki, who witnessed different periods and contexts in intellectual, political and social terms, showed an active personality in the face of the events in his lifetime. With his works and ideas reflecting the spirit of the times in question, he became a remarkable thinker and therefore became the focus of attention of different research fields. His ideas and works are also important in that they have content that reflects the issues and discussions on Islamic sciences. Therefor his works deserve to be considered as important documents of the period. The subjects he includes in his works offer the opportunity to follow the changes and transformations in the intellectual, political, social, cultural and many other fields in recent history and especially in the republican period. In the light of these data, important findings can be reached regarding the effects of the phenomena of the period on the course, style, problems and themes of Islamic studies carried out in the same period. This article reveals that Akseki provides important data for research on the role of

socio-cultural/political/intellectual transformations in post-Ottoman Turkish society in determining the content and problems of Islamic sciences. In addition, this study aims to determine the effects of the mentioned transformations on Islamic studies in the republican period in the context of the direction, main problems and prominent themes of these studies. It is hoped that the research will bring integrity to other studies in the field and contribute to more comprehensive and qualified research on the subject.

Keywords: Ahmet Hamdi Akseki, Religion, Islam, Islamic Studies, Islamic Sciences, Republican Period

CUMHURİYET DÖNEMİNDE FIKIH MESELELERİ: EHL-İ SÜNNET DERGİSİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Davut EŞİT

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Ehli Sünnet Dergisi, derginin imtiyaz sahibi ve baş yazarı olan Abdurrahim Zapsu tarafından 1947-1953 yılları arasında neşredilen bir dergidir. Dergi, ilk önce haftalık olarak ve yarım gazete sayfası ebatlarında dört sayfa olarak yayınlanmaya başlanmış yirmi yedinci sayıdan itibaren iki haftada bir daha küçük boyutlarda on altı sayfa olarak yayınlanmıştır. Toplamda yüz kırk sayı olarak çıkan dergi, Müslüman çocuklarına ehl-i sünnet itikadına bağlı olarak bilmeleri gereken dini konuları öğretme amacını taşımaktadır. Derginin ilk sayılarında iman, ibadet, İslam tarihi ve İslam büyükleri gibi kısımlar vardır. Yirmi yedinci sayıdan itibaren derginin farklı bölümleri dışında tefsir, hadis, kelâm, fıkıh, tasavvuf ve siyer-i nebi bölümleri yer almaya başlamıştır. Ancak bu başlıklar standart olmayıp dönemin şartlarına, güncel meselelere ve tartışmalara göre farklılık göstermiştir. Dergide yayınlanan bazı yazarların isimi yer almaktadır. Ancak iman, ibadet veya tefsir, fıkıh, kelâm gibi bölümlerin yazarının adı ya yazılmamakta ya da isim kısmına Ehli Sünnet yazılmaktadır. Ehli Sünnet adıyla yazılan kısımların veya yazarsız olarak yayınlanan yazıların Abdurrahim Zapsu tarafından kaleme alındığı tahmin edilmektedir. Dergi incelendiğinde ibadetler başlığı altında özellikle ilmihal konularının ele alındığı görülmektedir. Bu durum, derginin yayınlanma

amacına uygun olarak Müslümanlara temel ibadetlerini öğretme ve bu konudaki toplumsal ihtiyacı karşılama amacından kaynaklanmaktadır. Dergiye, köylerde cenaze yıkamayı bilen kimsenin olmaması hasebiyle gönderilen mektuplar dolayısıyla cenaze hükümleri ve bunların bilinmesi meselesi gündem yapılmaktır. Bunun dışında ayakların yıkanması veya mesh edilmesi, çoraplara mesh etme, sakal bırakmanın hükmü, erkeğin başı açık bir şekilde namaz kılması, ictihâd kapısının açık olup olmadığı bu bağlamda dinde reform, tütün ürünlerinin hükmü, balık dışındaki deniz ürünlerinin tüketilmesi, resmi nikahla beraber imam nikâhı, mirasın kanunen dağıtımından sonra dini olarak da miras paylarının dağıtılması gibi güncel meselelerin de ele alındığı görülmektedir. Araştırmada derginin yayınlanan ilk elli nüshası taranarak, fıkıh ile ilgili kısımlar detaylı bir şekilde irdelenecektir. Bu noktada dergide fıkhî açıdan hangi konuların ele alındığı, bunların ele alınış şekli, fıkhî içerikleri ve tartışılan güncel fıkıh meseleleri merkeze alınarak, derginin çıktığı dönemin fıkhî açıdan görüntüsü ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ehli Sünnet, Dergi, Zapsu, Cumhuriyet, Fıkıh

FIQH ISSUES IN THE PERIOD OF THE REPUBLIC OF TÜRKİYE: THE EXAMPLE OF EHLİ SÜNNET JOURNAL

Doç. Dr. Davut EŞİT

Van Yüzüncü Yıl University

Ehli Sünnet (*Ahl al-Sunnah*) Journal is a journal published between 1947-1953 by Abdurrahim Zapsu, the concessionaire and lead author of the journal. The magazine first started to be published weekly and as four pages in the size of half a newspaper page. From the twenty-seventh issue of the magazine, it has been published every two weeks as sixteen pages in smaller sizes. In the first issues of the magazine, there are sections such as faith (*al-imân*), prayer (*al-ibâdâh*), Islamic history and Islamic elders. From the twenty-seventh issue, apart from the different sections of the magazine, sections of tafsir, hadith, kalâm (theology), fiqh (Islamıc law), sufism (al-tasawwuf) and siyâr al-nabî started to take place. However, these titles were not standard and differed due to the conditions of the period and current issues and discussions. The names of some authors published in the journal are included. However, the name of the author of sections such as faith, worship or tafsir, fiqh, kalâm is either not written or Ehli Sünnet is written in the name part. It is estimated that the parts written under the name of Ehli Sünnet or the articles published without an author were written by Abdurrahim Zapsu. When the magazine is examined, it is seen that especially the catechism (*'ilm al-hâl*) issues are discussed

under the title of prayer (al-ibâdâh). The aim of the catechism in particular is to enable Muslims to learn their basic worship and to meet the social need in this regard, in accordance with the publication policy of the journal. Due to the letters sent to the magazine, especially because there is no one who knows how to funerals villages, the funeral ordinance and the issue of knowing them are on the agenda. Apart from this, washing or wiping the feet, wiping on socks, the rule of growing a beard, praying with the man's head uncovered, whether the door of ijtihâd is open or not, in this context, religious reform, the provision of tobacco products, the consumption of seafood other than fish, the imam marriage together with the civil marriage, After the legal distribution of the inheritance, it is seen that current issues such as the distribution of religious inheritance shares are also discussed. In the research, the first fifty published copies of the journal will be scanned and the parts related to fiqh will be examined in detail. At this point, it will be tried to reveal the jurisprudence of the period in which the journal was published, by focusing on which issues are discussed in the journal in terms of jurisprudence, the way they are handled, their jurisprudence contents and the current fiqh issues discussed.

Keywords: Ehli Sünnet, Magazine, Zapsu, Republic, Fiqh

20. YÜZYIL KADIN DERGİLERİNDE -KADINLARIN HAK TALEPLERİNİ DİNİ YÖNDEN TEMELLENDİRME GAYRETLERİ BAĞLAMINDA- DİNİ BİLGİ SEVİYELERİ

Dr. Öğretim Üyesi Ümmühan ARK

Bartın Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı 20. Yüzyıldaki gelişmelere paralel olarak yayımlanan kadın dergilerindeki tartışmalardan hareketle kadınların modernleşme olgusunu dindarlıkları ile nasıl bağdaştırdıklarına, hangi argümanları kullandıklarına bakarak dini ilimlerde hangi seviyede olduklarını tespit etmektir.

Çalışma kapsam itibariyle Tanzimat ve Meşrutiyet sonrası dönemden başlayarak Cumhuriyet ele almaktadır. Aydınlanmanın getirdiği sosyo-kültürel etkilerin diğer tüm geleneksel toplumlarda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da ciddi etkileri gözlenmiştir. Bu etki özellikle kadınlar açısından daha belirgin ve gözlemlenebilir hale gelmiştir. Çünkü onlar Tanzimat ve Meşrutiyet sonrası yakaladıkları özgürlükçü ortamın farkında olarak dini ve kültürel anlayışlar sebebiyle kamusal alanda var olabilmek için büyük bir mücadeleye girişmiştir. Özgürlük talepleri sebebiyle daha çok sınıf ve din farkına göre çeşitlilik gösteren hukuki düzenlemeler karşısında kadınların giyim-kuşam, çalışma hayatı, eğitim alma, eş seçimi gibi konular üzerinden yapılan tartışmalarda dönemin şartlarına uygun bir biçimde var olma, hemen her alanda kendini ifade etme ve sosyalleşme arzusu dikkat çekmektedir. Ancak

onların bu talepleri muhafazakâr yazarlar tarafından bazı eleştiriler almıştır. Bunun en önemli sebebi kadınların hukuki anlamda yaptığı itirazların, -hukuka kaynaklık etmesi hasebiyle- dine yapılmış birer itiraz şeklinde algılanmasıdır. Buna mukabil kadınlar yapılan itirazları göğüsleyebilmek amacıyla dini argümanları kullanmaya özen göstermişlerdir. Çalışmada bu dini deliller ve argümanları nasıl ve ne derece kullandıkları dikkate alınarak kadınların değişim taleplerini nasıl temellendirdikleri, dönemin dindarlık algısı ve dini bilgi seviyesi ile ilgili bazı tahliller ve değerlendirmeler yapılacaktır.

Çalışmada yöntem olarak bu amaçla taranan dergilerdeki kadın yazarlardan alınan söz konusu argümanlara dair örnek metinler sunularak kadınların hak taleplerini dini ve hukuki yönden temellendirme biçimleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu argümanlar dönemin değişim ve din olgusuna dair sosyolojik yönden ipuçları verecektir. Kadınların modernitenin sunduğu kamusal alanda görünür olma ve maddi-manevi imkânlarından faydalanma isteğinin, çoğunluğu erkek muhafazakâr yazarlar tarafından, "azalan dindarlığa bağlı olarak mahrem alanın sınırlarının zorlanması" şeklinde algılanması dönemin en belirgin özelliklerinden birisidir. Bu bağlamda dindar ve modernleşme taraftarı kadınlar özellikle sahip oldukları dini alt yapılarından hareketle "kadın dindarlığı" üzerinde düşünerek ayet ve hadislerin erkek egemen yapının devamı için kullanılmasına karşı çıkmıştır. Onlar dinin özü itibariyle modernleşmenin getirdiği haklara karşı olmadığını fakat bu durumun daha çok yerleşik kültür, algı ve düzenlemelerle ilgili olduğunu savunmuşlardır.

Aslında her dönemde ve her toplumda güncelliğini koruyan “din ve kadın” konusu için bu fikri çabalar oldukça değerlidir. Zira üstünlüğü takvada gören, fiziksel ve psikolojik olarak birbirini tamamlayan bir bütün olarak yaratılan kadın ve erkeğin yaşamdaki rollerinin belirlenmesi kültürel ve sosya-ekonomik şartlarla son derece ilgilidir. Bu şartların ürünü olan algıların tüm zamanlar ve şartlarda geçerli olduğunu savunmak kadın hayatının mütemadiyen iyileştirilmesi için birçok hukuki yenilik getirmiş Kur’an ve sünnetin ruhuna aykırıdır. Dolayısıyla dini doğru anlama ve yorumlamanın konusunda geçmişin birikimden faydalanarak bu amaca mütevazı bir katkı sunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet kadın dergileri, hukuk, değişim, dini bilgi, kadın dindarlığı.

IN THE 20TH CENTURY WOMEN'S MAGAZINES -IN THE CONTEXT OF WOMEN'S EFFORTS TO JUSTİFY THEIR CLAIMS IN TERMS OF RELIGION- RELIGIOUS KNOWLEDGE LEVELS

Dr. Öğretim Üyesi Ümmühan ARK

Bartın University

The aim of this study is to determine what level they are in religious sciences by looking at the discussions in women's magazines published in parallel with the developments in the 20th century, how women associate the phenomenon of modernization with their religiosity, what arguments they use.

The scope of the study deals with the Republic starting from the Tanzimat and the post-Constitutional period. The socio-cultural effects brought about by the Enlightenment had serious effects in the Ottoman society as well as in all other traditional societies. This effect has become more evident and observable especially for women. Because they were aware of the libertarian environment they caught after the Tanzimat and Constitutional Monarchy, and due to their religious and cultural understandings, they embarked on a great struggle to exist in the public sphere. Due to the demands for freedom, women's desire to exist in accordance with the conditions of the period, to express themselves and to socialize in almost every field, in the debates on topics such as clothing, working life, getting education, choosing a spouse, in the face of legal regulations that vary according to class and

religious differences. draws attention. However, their demands have received some criticism from conservative writers. The most important reason for this is that the objections made by women in the legal sense are perceived as objections to religion, since they are the source of the law. On the other hand, women took care to use religious arguments in order to counter the objections. In this study, some analyzes and evaluations will be made about how women base their demands for change, the perception of religiosity and the level of religious knowledge of the period, taking into account how and to what extent they use these religious evidences and arguments.

As a method in the study, sample texts about the arguments taken from women writers in the journals scanned for this purpose will be presented, and the ways in which women's rights claims will be based on religion and law will be tried to be revealed. These arguments will give some sociological clues about the change and religion phenomenon of the period. One of the most distinctive features of the period was that women's desire to be visible in the public sphere and to benefit from the material and spiritual opportunities offered by modernity, by mostly male conservative writers, was perceived as "pushing the boundaries of the private sphere due to declining religiosity". In this context, religious and pro-modernization women, especially considering their religious background, objected to the use of verses and hadiths for the continuation of the male-dominated structure by thinking about "female piety". They argued that religion is not fundamentally opposed to the rights brought by modernization, but

that this situation is more related to established culture, perception and regulations.

In fact, these intellectual efforts are very valuable for the subject of "religion and women", which is up-to-date in every period and in every society. Because the determination of the roles of men and women in life, who see superiority in piety and are created as a whole that complements each other physically and psychologically, is extremely related to cultural and socio-economic conditions. Arguing that the perceptions that are the product of these conditions are valid at all times and conditions is against the spirit of the Qur'an and Sunnah, which brought many legal innovations for the continuous improvement of women's lives. Therefore, it is aimed to make a modest contribution to this goal by making use of the past experience in understanding and interpreting religion correctly.

Keywords: Republic women’s magazines, law, change, religious knowledge, female religiosity

MODERN DÖNEM İSLÂM HUKUKU ÇALIŞMALARINDA AKİT DIŞI SORUMLULUK DÜŞÜNCESİ

Arş. Gör. Nilüfer Sena ÇALIK

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Borç ilişkilerinde herhangi bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi sorumluluk doğurmaktadır. Bu anlamda sorumluluk kişinin yetkisi altındaki herhangi bir davranışın sonuçlarını üstlenmesidir. Hukukî ve cezaî sorumluluk şekilde karşımıza çıkması muhtemel olan bu fikir çalışmamızda hukukî sorumluluk açıdan ele alınacaktır. Daha dar kapsamda ise mesele akit dışı sorumluluk nazarıyla değerlendirilecektir. Sorumluluk hukuku açısından başkasına verilen zararın giderim yükümlülüğü klasik kaynaklarda daha çok gasp, itlaf ve diyet bölümlerinde işlenmektedir. Klasik literatürde ilgili alanlarda incelenen sorumluluk düşüncesi klasik İslâm hukuk literatürünün yapısı gereği genel bir nazariye şeklinde değerlendirilmiş olmayıp konu meseleci (kazuistik) bir metodla, başlıklar halinde ve sırasıyla zikredilmiştir. Bu durum İslâm hukuk düşüncesinin kendi içerisinde sorumluluk hukuku açısından sistemli bir nazariye ortaya koyamadığı yönünde bir anlayış yaratmaya müsait olsa da esasında İslâm hukuk literatürü incelendiğinde klasik dönemde fukahânın zihninde belli bir sorumluluk fikrinin bulunduğu kolaylıkla ifade edilebilir. Bu sorumluluk fikri etrafında klasik kaynaklarda akit dışı sorumluluk ele alınmış ve zararın meydana geldiği herhangi bir durumda bu zararın

giderilmesi yönünde tazminat öngörülmüştür. Böylece klasik dönemde icra edilen eserlerde zararın giderilmesi esası benimsenmiştir. Modern dönem İslâm hukuku çalışmalarında ise sorumluluk düşüncesi klasik dönem literatürün aksine farklı şekilde kendisini göstermektedir. Ele alınan çalışmalarda sistematik bir metot takip eden modern dönem fukahânın bu yöntemi akit dışı sorumluluk düşüncesinde de kendisini göstermektedir. Bu durum klasik literatürde sorumluluk hukukuna yönelik sistematik bir nazariye ortaya konulamadığı yönündeki algının modern dönem çalışmalarda benzer şekilde olmadığını göstermektedir. Buna etki eden sebeplerin başında ise modern dönemde fukahânın Roma hukuku, Fransız hukuku gibi modern hukuk sistemlerini görmeleri ve konuyu umumi bir mesele olarak ele almaları gelmektedir. Çalışmamızda sorumluluk hukuku açısından önem taşıyan modern dönem İslâm hukuk literatürü eserlerinin başlıcaları akit dışı sorumluluk merkezinde klasik dönem İslâm hukuk literatürüyle mukayeseli olarak ele alınacak; yöntem farklılıkları ortaya konularak değerlendirilecektir. Bu sayede çalışmamızda sorumluluk hukukunun klasik dönemden günümüz modern İslâm hukuku çalışmalarına uzanan süreçteki gelişim süreci ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mesuliyet, hukukî sorumluluk, illiyet bağı, borç, zarar.

NON-CONTRACTUAL RESPONSIBILITY THOUGHT IN MODERN ERA ISLAMIC LAW STUDIES

Arş. Gör. Nilüfer Sena ÇALIK

Kilis 7 Aralık University

Failure to fulfill any obligation in debt relations creates liability. Responsibility in this sense is the responsibility of the person to bear the consequences of any behavior under his authority. This idea, which is likely to appear in the form of legal and criminal responsibility, will be discussed in terms of legal responsibility in our study. In a narrower context, the issue will be evaluated from the point of view of non-contractual responsibility. In terms of liability law, the obligation to compensate for the damage inflicted on someone is mostly handled in the sections of extortion, culling and blood money in classical sources. The idea of responsibility, which was examined in the relevant fields in the classical literature, has not been evaluated calling for a general theory due to the structure of the classical Islamic legal literature, but the subject was mentioned in a casuistic method, under headings and in order. Although this situation is suitable to create an understanding that Islamic legal thought cannot reveal a systematic theory in terms of responsibility law, it can easily be stated that there was a certain idea of responsibility in the minds of the fuqaha in the classical period when the Islamic legal literature is examined. Around this idea of responsibility, non-contractual liability was handled in classical sources

and compensation was foreseen in order to make restitution for the loss in any case where the damage occurs. Thus, the principle of repairing the damage was adopted in the works performed in the classical period. In modern period Islamic law studies, the idea of responsibility manifests itself differently in contrast to the classical period literature. This method of the modern period fuqaha, who follows a systematic method in the studies discussed, also shows itself in the thought of non-contractual responsibility. This situation shows that the perception that there isn't any systematic theory for liability law in the classical literature is not similar to that of modern studies. At the helm of the reasons that affect this is the fact that the fuqaha saw modern legal systems such as Roman law and French law and considered and classified the matter as a public issue. In our study, the main works of the modern period Islamic legal literature, which are important in terms of liability law, will be discussed in the center of non-contractual responsibility in comparison with the classical period Islamic legal literature, and the method differences will be evaluated. In this way, in our study, the development process of liability law from the classical period to today's modern Islamic law studies will be tried to be revealed.

Keywords: Liability, legal responsibility, causal link, debt, damage.

CUMHURİYET DÖNEMİ FETVA LİTERATÜRÜ: DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU ÖRNEKLİĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih YÜCEL

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Dinî-hukukî bir sorunun cevabı anlamındaki ‘‘fetva’’ ya da dini bilgilendirme işleminin kendisini ifade eden ‘‘ifta’’ faaliyeti Hz. Peygamber (sas) döneminden itibaren İslam toplumlarında hep var olagelmiştir. Fetva faaliyeti, İslâm toplumunun gelişmesine paralel olarak kurumsallaşmış, fetva meclisleri de dünyanın dört bir tarafında bölgesel ya da uluslararası boyutta yaygınlık kazanmıştır. Osmanlı döneminde Meşihat makamı içinde Fetvahâne marifetiyle yürütülen dini bilgilendirme görevi, Cumhuriyet döneminde Diyanet İşleri Başkanlığına verilmiştir. Başkanlık bünyesinde ise, Din İşleri Yüksek Kurulu iftâ faaliyetlerini kurumsal düzeyde sürdürmektedir. Bu açıdan bakıldığında Kurul, Osmanlıdaki Meşihat makamından tevarüs ettiği muayyen bir fetva anlayışına sahip köklü bir kurumdur. Cumhuriyetin ilk yıllarında; (1920-1923) “Fetva Heyeti” ve “Tedkîkat ve Te’lifât-ı İslâmiyye Heyeti”, (1924-1950) “Heyet-i Müşâvere”; (1950-1965) “Müşâvere ve Dinî Eserleri İnceleme Kurulu”, 1965 yılından itibaren de “Din İşleri Yüksek Kurulu” adıyla faaliyetlerini sürdüren kurul, dinî konularda kararlar almakta, mütalaalar yayımlamakta ve fetvalar vermektedir. Başkanlığın dini konularda en yüksek karar ve danışma organı olan Kurul, karar ve fetvalarını gerek web sitesi gerekse yazılı ve görsel yayınları vasıtasıyla paylaşmaktadır. Tespit edebildiğimiz

kadarıyla DİYK'nun, *Fetvalar* isimli eseri Ekim 2021 de 9. baskısını yapmıştır. Kurul, ayrıca Zekât, Oruç, Hac, Kurban Sıkça Sorulan Sorular, Stomalı Hastalarla İlgili Sıkça Sorulan Sorular, Seyahatte İbâdet, Tıp ve Sağlıkla İlgili Fetvalar gibi farklı alanlarda verdiği fetvaları muhtevi yayınlar yapmıştır. Bu çalışmanın öncelikli hedefi söz konusu fetva literatürünü tanıtmaktır. Çalışmamızda yer yer süreç içerisinde fetvalarda ortaya çıkan değişikliklere, güncel meselelere dair fetvaların uygulanabilirliğine, ön plana çıkan bazı fetvaların arka planında yatan gerekçelere, yer yer verilen fetvaların yerleşik görüşlerle mukayesesine ve modern dönemdeki farklı fetva kurulları ile de etkileşimine temas edilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din İşleri Yüksek Kurulu, Meşihat, Fetvahâne, Fetva, Heyet İctihadı, Değişim

REPUBLICAN PERIOD FATWA LITERATURE: EXAMPLE OF THE HIGH COUNCIL OF RELIGIOUS AFFAIRS

Dr. Öğr. Üyesi Fatih YÜCEL

Ankara Hacı Bayram Veli University

The "fatwa", which means the answer to a religious-legal question, or the "ifta" activity, which expresses the religious information process itself, have always existed in Islamic societies since the time of the Prophet (pbuh). Fatwa activity has been institutionalized in parallel with the development of Islamic society and fatwa assemblies have become widespread all over the world on a regional or international scale. During the Ottoman period, the religious information task, which was carried out by the Fetvahâne within the Meşihat authority, was given to the Presidency of Religious Affairs in the Republican period. Within the Presidency, the High Council of Religious Affairs continues its ifta activities at an institutional level. From this point of view, the Board is a well-established institution with a certain understanding of fatwa inherited from the Meşihat authority in the Ottoman Empire. In the first years of the Republic; (1920-1923) "Fatwa Committee" and "Tedkîkat ve Te'lifât-ı İslamiyye Heyeti", (1924-1950) "Heyet-i Müşâvere"; (1950-1965) "Council for Consulting and Examining Religious Works", and since 1965, "High Council of Religious Affairs", the committee takes decisions on religious matters, issues opinions and gives fatwas. The Board, which is the highest decision and advisory

body of the Presidency on religious matters, shares its decisions and fatwas both on its website and through its written and visual publications. As far as we can determine, DİYK's books called Fatwas was in its 9th edition in October 2021. The Board also published fatwas in different fields such as Zakat, Fasting, Hajj, Sacrifice Frequently Asked Questions, Frequently Asked Questions about Patients with Stoma, Worship on Travel, Medicine and Health-related Fatwas. The primary objective of this study is to introduce the fatwa literature in question. In our study, it is aimed to touch on the changes that emerged in the fatwas in the process, the applicability of the fatwas on current issues, the reasons behind some of the fatwas that came to the fore, the comparison of the fatwas given in places with the established views, and their interaction with different fatwa boards in the modern period.

Keywords: High Council of Religious Affairs, Meşihat, Fetvahâne, Fatwa, Ijtihad of the Committee, Change

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLÂM ANSİKLOPEDİSİNDE YER ALAN KİTAP ve SÜNNET MADDELERİNİN FIKIH USULÜ AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

Oktay MİNİK

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Cumhuriyet döneminde İslâmi ilimlerin her bir alanında birçok ilmi çalışma yapılmıştır. Başını İlahiyat Fakültelerindeki akademisyenlerin çektiği bu çalışmalar günümüz Müslümanlarına miras kalan İslami ilimler birikimini tanıtmakta, geçtiği merhaleleri ortaya çıkarmakta aynı zamanda karşılaşılan yeni problemlere çözüm arayarak bizlerin dinini daha iyi anlama ve yaşamasına yardımcı olmaktadır.

Yapılan bu ilmi çalışmaların en önemlilerinden biri de Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'dir. Ansiklopediler hazırlandıkları devirlerdeki ilim, kültür, sanat ve teknik gibi çeşitli dalların tamamı veya belli bir bölümüyle ilgili şahıs, eser, coğrafî bölge ve müesseselerin tanıtımı veya kelime, kavram, olay ve konuların izahı gibi her türden bilgiye belli bir sistem içinde yer veren hacimli ve kuşatıcı mahiyetteki kapsamlı çalışmalardır. Dünyada Müslümanlar tarafından hazırlanmış ve tamamlanmış hem madde listesi hem de içerik ve üslup açısından özgün, telif niteliği taşıyan ilk ansiklopedi olma özelliğine sahip olan TDV İslâm Ansiklopedisi; 2.000'i aşkın ilim insanı tarafından toplamda 46 ciltte 33 yılda tamamlanmıştır. Ansiklopedi' de İslâm dini, tarihi ve medeniyeti vb. ile ilgili 20.000

madde telif edilmiştir. Bu eser telif edildiği zamandan itibaren toplumun her kesiminden büyük ilgi görmüş, bir başucu kitabı ve araştırmalarda kolaylık sağlayan bir kaynak olmayı başarmıştır.

Bu değerli eserin maddeleri içerisinde İslâmi ilimlerin bir parçası olması hasebiyle Fıkıh ve Fıkıh Usulü konuları da yer almaktadır. Biz çalışmamızda sadece Fıkıh Usulüne ait maddeleri inceleyeceğiz. Öncelikle eserde yer alan Fıkıh Usulüne ait maddeleri konularına göre listeleyecek, maddenin terim anlamına yer verecek, yazarının kim olduğu, cilt ve sayfa numarası hakkında bilgi vereceğiz. Bundaki amacımız Ansiklopedide farklı ciltlerde yer alan Fıkıh Usulü konularını bütüncül olarak sergilemek ve eserde bu konuların ne oranda işlendiğini tespite çalışmaktır. Daha sonra ise hem eser hem de Fıkıh Usulü'nün ana konularından olan ve hüküm çıkarmada asli kaynaklar olarak nitelenen 'kitap' ve 'sünnet' maddeleri hakkında birtakım genel değerlendirmede bulunmaya çalışacağız. Çalışmamızı Ansiklopedi' de yer alan her bir İslami İlime ait maddelerin müstakil bir kitapta bir araya getirilerek basılmasını - bu değerli eserden istifadeyi artıracağı düşüncesiyle- teklif ederek sonlandıracağız.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh- Cumhuriyet- İslâmi İlimler- DİA- Ansiklopedi

THE EVALUATION OF THE BOOKS AND CIRCIATION ARTICLES IN THE ISLAMIC ENCYCLOPEDIA OF TURKEY DİYANET FOUNDATION IN TERMS OF FIQH PROCEDURE

Oktay MİNİK

Kilis 7 Aralık University

In the Republican period, many scientific studies were carried out in each field of Islamic sciences. These studies, led by academics in the Faculties of Theology, introduce the accumulation of Islamic sciences inherited by today's Muslims, reveal the stages they passed, and at the same time help us to understand and live their religion better by seeking solutions to new problems encountered.

One of the most important of these scientific studies is the Turkish Religious Foundation's Encyclopedia of Islam. Encyclopedias are voluminous and encompassing articles that include all kinds of information within a certain system, such as the introduction of individuals, works, geographical regions and institutions, or the explanation of words, concepts, events and subjects related to all or a certain part of various branches such as science, culture, art and technique in the period they were prepared. are comprehensive studies. TDV Encyclopedia of Islam, which has the distinction of being the first encyclopedia that is original in terms of content and style, prepared and completed by Muslims in the world; It was completed in 33 years in 46 volumes by more than 2,000 scholars. Islamic religion, history and

civilization etc. in the Encyclopedia. About 20,000 articles have been copyrighted. This work has attracted great interest from all segments of the society since the time it was copyrighted, and has managed to become a reference book and a source that facilitates research.

Due to the fact that this valuable work is a part of Islamic sciences, the subjects of Fiqh and Fiqh Method are also included. In our study, we will only examine the articles of the Fiqh Method. First of all, we will list the articles of the Fiqh Method in the work according to their subjects, include the term meaning of the article, give information about the author, the volume and the page number. Our aim in this is to present the subjects of Fiqh Procedure in different volumes in the Encyclopedia, and to try to determine to what extent these subjects are covered in the work. Then, we will try to make some general evaluations about the "book" and "circumcision" articles, which are the main subjects of both the work and the Fiqh Method and are considered as the main sources in making judgments. We will conclude our study by proposing that the articles of each Islamic Science in the Encyclopedia be brought together and published in a separate book - with the thought that it will increase the benefit of this valuable work.

DİNİN MİLLÎLEŞTİRİLMESİ ÇABASININ BİR ÖRNEĞİ OLARAK İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU'NUN (1886/1978) KUR'ÂN TERCÜMESİ VE TEFSİRİ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur FİDAN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu; eğitimin, dilin ve dinin millîleştirilmesi söylemiyle, fikirleri, aksiyonları ve yayınlarıyla erken Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin ardında yankı bırakan isimlerindendir. Aynı dönemin önemli isimlerinden olan Ziya Gökalp (1876-1924) ve Yusuf Akçura (1876-1935) ile fikir ve aksiyon birlikteliğine sahiptir. Dönemin Maarif nezareti bünyesinde ciddi görevler üstlenmiş, Dârulfünûn Edebiyat Fakültesi dekanlığı ve rektörlüğü yapmıştır. Baltacıoğlu, başta dil, edebiyat, musiki ve pedagoji olmak üzere pek çok ilim dalında eserler telif etmiş, konferanslarda bulunmuş çok yönlü bir şahsiyettir. Baltacıoğlu'na göre dil, din ve sanat bir toplum için yokluğu düşünülemeyecek değerlerdir. Onun felsefesine göre bu değerler toplumu temsil ettiğinden ıslah ve millîleştirme gayretleri de yine en çok bu alanlarda gerçekleşmelidir. Bundan dolayı onun, Türkiye'yi millî değerlerini yaşatarak muasır medeniyetler seviyesine çıkarma gayesi taşıyan çabalarından biri de ortaya koyduğu Kur'ân tercümesi ve tefsiridir. Bu çalışmada Baltacıoğlu'nun, neşri 1957 yılında gerçekleşen "Kur'ân" adındaki Türkçe Kur'ân tercümesi ile "Büyük Tefsir" adını taşıyan 1961 tarihli tefsir çalışması incelenmektedir. Yazarın bu çalışmaları şüphesiz dönemin ilk örnekleri

değildir. Baltacıoğlu'ndan önce İsmail Ferruh Efendi (1256-1840) ve İzmirli İsmail Hakkı'nın (1869-1946) Kur'ân tercümeleri zikredilmelidir. Fakat bu isimlerin çalışmaları harf inkılabı (1928) öncesi Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınan Kur'ân tercümeleridir. İnkılap sonrası Kur'ân tercümelerinde ise Baltacıoğlu'ndan önce Hasan Basri Çantay (1887-1964), Baltacıoğlu'ndan sonra Ömer Rıza Doğrul (1893-1952) zikre değer isimlerdir. Baltacıoğlu'nu diğerlerinden farklı kılan, millî din söylemi; söz konusu iki eserini dönemin diğer meal ve tefsirlerinden farklı kılan da dinin millîleşmesi ideolojisi ekseninde kaleme alınmış olmalarıdır. Yazarın ayet tercümelerinde ve izahlarında ideolojisinin etkileri rahatlıkla görülebilmektedir. Her iki eserinde de Arapça'dan Türkçe'ye geçmiş kelimeleri kullanmamaktadır. Tercümeyi öz Türkçe üzerinden sunma çabasındadır. Fakat onun bu çabası hem Kur'ân dili hem de tercüme teknikleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Yazarın, tercümeye yansıttığı millî dil çabası, onu, dilde artık kullanılmayan öz Türkçe kelimeleri kullanmaya sevk etmekte, bu da Arap dilinden kaçıp millîyetini kaybetmiş eski bir Türkçeye sığınma durumunu ortaya çıkarmaktadır. Baltacıoğlu'nun "Büyük Tefsir" adını taşıyan tek ciltlik eseri "Allah Nedir?" alt başlığıyla kaleme alınmıştır. Yazarın, tamamlanmamış bu çalışmasında, baştan sona bir tefsir ortaya koymak çabasında olmadığı anlaşılmaktadır. "Büyük Tefsir", Allah'ın vasıflarını ele alan ayetlerin izahından müteşekkildir. Bu yönüyle eser, -benzerleriyle nitelik kıyaslaması yapılmamak kaydıyla- aslında bir konulu tefsir girişimi olarak da değerlendirilebilir. Bu çalışmada, Baltacıoğlu'nu ismi geçen

eserleri telif etmeye sevk eden amiller tespit edilmekte, bu amillerin eserlerdeki yansımaları ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet dönemi, Millî din, Türkçe Kur'ân, Türkçe İbadet, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu.

ISMAYIL HAKKI BALTACIOGLU'S (1886/1978) QUR'AN TRANSLATION AND TAFSIR AS EXAMPLES OF THE EFFORT TO NATIONALIZE RELIGION

Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur FİDAN

Kilis 7 Aralık University

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu is one of the names that left an echo behind the early Republican period Turkey with his discourse on the nationalization of education, language, and religion, with his ideas, actions, and publications. He shared ideas and actions with Ziya Gökalp (1876-1924) and Yusuf Akçura (1876-1935), important names from the same period. He took on important duties within the Ministry of Education, and he served as the rector and dean of the Dârulfünûn Faculty of Literature. Baltacıoğlu is a versatile person who wrote works and participated in conferences on many different disciplines, especially linguistics, literature, music, and pedagogy. According to Baltacıoğlu, language, religion, and art are values the nonexistence of which is unimaginable for a society. According to his philosophy, since these values represent society, improvement and nationalization efforts should be made for these fields the most. Hence, one of his efforts to raise Turkey to the level of contemporary civilizations by sustaining its national values is the Qur'an translation and tafsir he wrote. In this study, we will examine Baltacıoğlu's Turkish Qur'an translation named "Kur'an" published in 1957, and his tafsir named "Büyük Tefsir"

(Grand Tafsir) published in 1961. Without a doubt, these works of the author are not the first examples from that period. The Qur'an translations of İsmail Ferruh Efendi (1256-1840) and İzmirli İsmail Hakkı (1869-1946) should be mentioned before Baltacıoğlu. But the works of these names are Qur'an translations written in Ottoman Turkish before the alphabet reform (1928). Hasan Basri Çantay (1887-1964) before Baltacıoğlu and Ömer Rıza Doğrul (1893-1952) after Baltacıoğlu are names worth mentioning for the Qur'an translations after the reform. What differentiates Baltacıoğlu is his national religion discourse, and what differentiates his two works from the Qur'an translations and tafsirs of that period is the fact that they were written based on the ideology of nationalizing religion. The effects of the author's ideology in his verse translations and explanations are easy to see. He does not use words borrowed into Turkish from Arabic in his Qur'an translation. He tries to translate with pure Turkish. But this effort of his brings forth negative results in terms of the Qur'anic language and translation techniques. The national language effort reflected by the author in the translation pushes him to use Turkish words that are no longer used in the language, and this results in escaping from the Arabic language and finding refuge in an old Turkish that had lost its nationality. Baltacıoğlu's one-volume work named "Büyük Tefsir" is written with the subheading of "Allah Nedir?" (What is Allah?). In this incomplete work of the author, it can be seen that his aim was not to write a thorough tafsir. The work consists of the explanation of verses that talk about the attributes of Allah. In this

respect, it can also be considered as a thematic tafsir initiative, provided that no quality comparison is made with its counterparts. In this study, we will determine the motives behind Baltacıoğlu's aforementioned works and present the reflections of these motives in the works.

Keywords: Republic period, National religion, Turkish Qur'an, Turkish Worship, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu.

TEFSİR TARİHİNE MÜTEVAZI BİR KATKI: CUMHURİYET DÖNEMİNDE GÜNEYDOĞUDA YAPILAN TEFSİR ÇALIŞMALARI

Arş. Gör. Dr. Muhammed Şerif KAHRAMAN

Siirt Üniversitesi

Tefsir tarihi literatürüne göz atıldığında son asırlarda ve özellikle Osmanlı döneminde yapılan çalışmaların çoğunlukla ihmal edildiği görülmektedir. Diyanet İşleri başkanlarından fıkıh ve tefsir âlimi Ömer Nasuhi Bilmen'in (1883-1971) *Büyük Tefsir Tarihi* isimli eseri bu boşluğu büyük oranda doldurmaktadır. Ancak benzer bir problem müellifin çalışması bağlamında cumhuriyet döneminde Türkiye'de telif edilen eserler için geçerlidir. Bilmen'in bir asırlık cumhuriyet döneminin ilk yarısında yaşamış olması, bu dönemde ortaya konan eserlerin azlığı, müellifin yaşadığı dönemin teknik imkânlarından kaynaklanan yetersizlikler ve Güneydoğudaki ilmî çalışmaların şöhret bulamaması gibi sebepler ilgili hususta müellifi mazur kılmaktadır. Araştırmamız ile Bilmen'in tefsir tabakatı çalışmasına mütevazı bir katkı sunarak Cumhuriyet devrinde Güneydoğuda yapılan tefsir çalışmaları üzerine bir literatür taraması yapmayı amaçlamaktayız. Tespit edebildiğimiz eserlerin bir kısmı müstakil tefsir çalışması iken diğer bir kısmı ise mevcut tefsirler üzerine yapılan haşiyeler olarak göze çarpmaktadır. Bu bağlamda birçok eserin izine rastlamış bulunmaktayız. Çalışmamızda söz konusu eserlerin müelliflerini kısaca tanıtacak, söz konusu tefsir çalışmalarının muhtevalarına dair özlü bir tanıtımda bulunacağız.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Güneydoğu, Tefsir Tarihi, Tefsir

CUMHURİYET DÖNEMİNDE DİNİ YÜKSEK İHTİSAS (HASEKİ) MERKEZLERİNİN İSLAMİ İLİMLERE KATKISI

Dr. Kerim Şükrü ÜNLÜ

Diyanet İşleri Başkanlığı

Tarihsel süreçte Kur'an ve sünnet etrafında oluşan bilgiler güncellenmediği takdirde, İslam dininin insanlığa kazandırmayı hedeflediği değerlerin hayatın dışında kalması kaçınılmazdır. İslam dünyasında bilginin güncellenmesi hususunda zaafların yaşandığı, eğitim sistemimizin bilgiyi güncellemekten ziyade, tarihsel süreçte üretilen bilgileri tekrar ettiği görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde İlahiyat Fakülteleri ve Medreseler, kısıtlı imkanlarla eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür. Ancak çağın imkân ve ihtiyaçları değişmesine rağmen, yüzyıllardır medrese programında kayda değer bir değişimin olmadığı görülmüştür. İlahiyat programında da Diyanet İşleri Başkanlığının istihdam politikasına tam cevap verilemediğinden İlahiyat Fakülteleri ve Medrese eğitiminin cem edilmesi şeklinde düşünülen Dini Yüksek İhtisas merkezleri açılmıştır.

1976 yılında Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin ilki İstanbul/Aksaray'da Haseki semtinde açılmış, sonraki yıllarda açılan yeni yerlerle birlikte bu merkezlerin sayısı 12 olmuştur. Bu merkezlerde sarf, nahiv, belâgat ve metin çözümleme gibi derslerin yanı sıra tefsir, hadis fıkıh ve kelam gibi derslerde okutulmaktadır.

İhtisas eğitim programının kuruluş aşamasında, özellikle ilçe müftüsü olarak atanan personelin, temel İslamî kaynakları Arapça olarak yazılmış metinlerden okuma yeteneklerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda ihtisas programının genelde medrese müfredatları dikkate alınarak hazırlandığı gözlenmektedir. Ancak süreç içerisinde Haseki mezunlarının istihdam alanları göz önünde bulundurularak Diyanet İşleri Başkanlığı temsilcilerinin mesleki yeterlilikleri dikkate alınarak programda revizyona gidilerek zengin ve çoğulcu bir program benimsenmiştir.

Dini Yüksek İhtisas Merkezlerine alınan kursiyerlerde aranan temel şartlardan biri ilahiyat fakültesini bitirmiş olma zorunluluğundan dolayı ihtisas programı planlanırken, ilahiyat programı üzerine ilave bir müfredat uygulanması hedeflenmiştir.

İlahiyat fakültelerinde uygulanan hazırlık programıyla Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde uygulanan hazırlık programı birbirine yakın olmakla birlikte, İhtisas merkezlerinde daha çok metin okuma melekesinin geliştirilmesi ön plana çıkarılmıştır.

Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde İslami metinlerin Arapça aslı kaynaklardan okunması amaçlandığından metin derslerine, ilahiyat fakültelerinden daha fazla yer verilmiş, felsefe ve din bilimleri ile İslam tarihi ve sanatlarının sınırlı bir şekilde yer aldığı görülmüştür.

İlahiyat fakültelerinde temel İslam bilimleri, felsefe ve din bilimleri ile İslam tarihi ve sanatlarından oluşan üç bölüm ve bu bölümler altında yer alan anabilim dalları üzerinden eğitim ve öğretim yapılırken, Dini

Yüksek İhtisas Merkezlerinde son yıllarda tasavvuf ve mezhepler tarihi gibi dersler programa eklenmesine rağmen bunlara ayrılan süre sınırlı tutulmuştur. İlahiyat Fakültelerinde Kur'ân-ı Kerim dersinin bütün dönemlere yayıldığı gibi Dini Yüksek İhtisas merkezlerinde de Kur'ân-ı kerim bütün dönemlere yayılmıştır.

Dini Yüksek İhtisas merkezlerinde temel İslam bilimlerinin dışındaki derslerin sınırlı kredilerle değerlendirilmesinin ana gerekçelerinden biride kursiyerlerin ilahiyat fakültesi mezunu olmaları nedeniyle söz konusu alanlarda temel bilgileri aldıkları genel kabul gördüğünden bu derslerin yeniden verilmesine ihtiyaç duyulmamıştır.

Anahtar Kelimeler: İhtisas, İlahiyat, Medrese, İslami İlimler, İstihdam

THE CONTRIBUTION OF RELIGIOUS HIGH SPECIALIZATION (HASEKİ) CENTERS TO ISLAMIC SCIENCES IN THE REPUBLIC PERIOD

Dr. Kerim Şükrü ÜNLÜ

Diyanet İşleri Başkanlığı

If the information formed around the Qur'an and the Sunnah in the historical process is not updated, it is inevitable that the values that Islam aims to bring to humanity will be excluded from life. It is seen that there are weaknesses in the updating of information in the Islamic world, and our education system repeats the information produced in the historical process rather than updating the information.

During the Republican era, Theology Faculties and Madrasahs continued their education and training activities with limited opportunities. However, despite the changing possibilities and needs of the age, it has been observed that there has been no significant change in the madrasah program for centuries. Since the employment policy of the Presidency of Religious Affairs could not be fully answered in the theology program, Religious Higher Specialization Centers, which were thought to be the gathering of Theology Faculties and Madrasah education, were opened.

In 1976, the first of the Religious High Specialization Centers was opened in the Haseki district of Istanbul / Aksaray, and the number of these centers became 12 with the new places opened in the following

years. In these centers, courses such as tafsir, hadith, fiqh and kalam are taught, as well as lessons such as nafs, grammar, rhetoric and text analysis.

During the establishment phase of the specialization training program, it was aimed to improve the ability of the personnel appointed as the district mufti to read the basic Islamic sources from texts written in Arabic. In line with these objectives, it is observed that the specialization program is generally prepared by considering the madrasah curricula. However, in the process, a rich and pluralistic program was adopted by revising the program, taking into account the employment areas of Haseki graduates and taking into account the professional qualifications of the representatives of the Presidency of Religious Affairs.

Since one of the basic requirements for trainees admitted to Religious High Specialization Centers is to have graduated from the faculty of theology, it was aimed to apply an additional curriculum on the theology program while planning the specialization program.

Although the preparatory program applied in the faculties of theology and the preparatory program applied in the Religious High Specialization Centers are close to each other, the development of reading skills in the specialization centers was emphasized.

Since it is aimed to read Islamic texts from Arabic original sources in Higher Religious Specialization Centers, text courses were given more space than faculties of theology, and it was seen that philosophy and

religious sciences and Islamic history and arts took place in a limited way.

In faculties of theology, three departments consisting of basic Islamic sciences, philosophy and religious sciences, and Islamic history and arts, and education and training are carried out through the departments under these departments, although courses such as Sufism and the history of sects have been added to the program in recent years in the Religious High Specialization Centers. has been limited. Just as the Qur'an course in Theology Faculties has spread to all periods, the Qur'an has spread to all periods in the Religious High Specialization Centers.

One of the main reasons why the courses other than the basic Islamic sciences are evaluated with limited credits in the Higher Religious Specialization Centers is that the trainees are graduates of the faculty of theology and it is generally accepted that they have received basic knowledge in these fields, so there was no need to re-teach these courses.

مساهمة مراكز التخصص الديني العالي في العلوم الإسلامية في عهد الجمهورية

Dr. Kerim Şükrü ÜNLÜ
Diyanet İşleri Başkanlığı

لا شك أنه في حال عدم تجدد المعلومات المتمحورة عبر التاريخ حول القرآن الكريم والسنة النبوية لن يتوصل الإسلام لتثبيت القيم التي سعى لتحقيقها في المجتمع. ومن هنا نلاحظ وجود ضعف في قضية التجديد في العالم الإسلامي وضعف في منظومتنا التعليمية التي تركز على استهلاك و إعادة الموجود دون تجديد أو تحديث.

كانت كلية الإلاهيات والمدارس الأهلية في عهد الجمهورية تقدم نشاطها التربوي والتعليمي بأقل الامكانيات. لكن في تلك الحقبة مع تطور الظروف وإمكانيات العصر لا نلاحظ وجود أي تطور في المنظومة التعليمية لدى المدارس الأهلية. وفي نفس الوقت نلاحظ أن كلية الإلاهيات لم تعد تُلبي طلب سياسة التوظيف لدى رئاسة الشؤون الدينية لذلك تم إتخاذ قرار بتأسيس مراكز التخصص الديني العالي التي تجمع بين المدارس الأهلية وكلية الإلاهيات.

في عام 1976 تم إفتتاح اول مراكز التخصص الديني العالي في مدينة إسطنبول/آكسراي في حي الخصاكي وفي السنوات التي تلتها توصل عدد المراكز إلى إثنا عشر مركزاً. ويتم في هذه المراكز دراسة علوم الصرف والنحو والبلاغة ويتم تحليل النصوص العربية الحديثة إضافة إلى علوم التفسير والحديث والفقه والكلام.

ويهدف النظام التعليمي لمراكز التخصص إلى تخريج مفتيين متمكنين من الإطلاع على المراجع الإسلامية باللغة العربية. ومن هذا المنطلق ولتحقيق هذا الهدف نرى بأن المنهاج التعليمي في مراكز التخصص قد راعى بشكل عام منهاج المدارس الأهلية. لكن تزامنا مع مرور الوقت وتوسع مجال عمل المتخرجين من التخصص كان لا بد من زيادة كفائة عمل الموظفين لدى رئاسة الشؤون الدينية لذلك تم تعديل النظام التعليمي بحيث أصبح غنياً بالمحتوى وأكثر تعددية.

ومن أحد الشروط المطلوبة من المتقدمين لمراكز التخصص شهادة اليسانس من كلية الإلاهيات لذلك أضيف إلى منهاج الكلية عدة إضافات جديدة.

رغم تقديم دورة تحضيرية للغة العربية في كلية الإلاهيات ومراكز التخصص الديني العالي إلا أن الدورة المقدَمة في مراكز التخصص تهدف التوصل والحصول على مَلَكَة قرائة المتون العربية بشكل أعم.

وَلِهدف دراسة المتون العربية الإسلامية في مراكز التخصص الديني العالي أُعطي لهذا المجال حيزاً أكبر من كلية الإلاهيات لذلك نرى بأنه تم تقييد منهاج دروس الفلسفة والعلوم الدينية إلى جانب دروس التاريخ والفن الإسلامي.

في حين إتمام مرحلة التربية والتعليم في كلية الإلاهيات في ثلاثة أقسام رئيسية وهي قسم العلوم الإسلامية الأساسية وقسم الفلسفة والعلوم الدينية وقسم التاريخ والفن الإسلامي، تم في السنوات الأخيرة تطوير المنهاج التعليمي في مراكز التخصص الديني العالي بحيث تم إضافة مادتي التصوف وتاريخ الفرق والمذاهب الإسلامية بشكل محدد. وكما أن مادة القرآن الكريم موزعة على كل الفصول في كلية الإلاهيات كذلك فإن مادة القرآن الكريم موزعة أيضاً على كل الفصول في منهاج مركز التخصص الديني العالي.

ومن أحد أهم أسباب تقييد بقية الاقسام بإستثناء قسم العلوم الإسلامية الأساسية هو أن المتقدمين لمراكز التخصص خِريجي كلية الإلاهيات لهذا يُعد المتقدم ذو إطلاع على منهاج بقية الأقسام لذا فلا حاجة لإعادة دراستها.

الكلمات الرئيسية: إختصاص، إلاهيات، المدارس الأهلية، العلوم الإسلامية، التوظيف

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPILAN TÜRKÇE KUR'ÂN SÖZLÜKLERİ (BİR LİTERATÜR İNCELEMESİ)

Dr. Öğr. Üyesi İsmail KURT

Şırnak Üniversitesi

Bu çalışma, Cumhuriyet döneminde Türkçe olarak hazırlanan orijinal, tercüme ve online Kur'ân sözlük çalışmalarını ele almaktadır. Çalışmamızın amacı Cumhuriyet Türkiye'sinde yapılan Türkçe Kur'ân sözlük çalışmalarının ne zaman başladığını, hangi dönemde daha fazla yoğunlaştığını, ne tür çalışmalar yapıldığını ve bunlardan nasıl istifade edilmesi gerektiğini ortaya koymaktır. Kur'ân sözlükleriyle alakalı farklı çalışmalar yapılmış olsa da Cumhuriyet döneminde Türkçe yazılan Kur'ân sözlüklerinin tamamını genel olarak irdeleyen herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma ile Cumhuriyet dönemi boyunca Türkiye'de orijinal olarak yapılmış basılı Türkçe Kur'ân sözlükleri, farklı dillerden Türkçeye tercüme edilen Kur'ân sözlükleri ve online Türkçe Kur'ân sözlükleri tanıtılmaktadır. Bu çalışmayı yaparken nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman, literatür tarama ve analizi yöntemi kullanılmıştır. Yine bu çalışmayı ele alırken basım tarihini dikkate alan kronolojik bir sıra takip ettiğimizi, bütün eserleri ismen belirtmekle birlikte özellikle alana daha fazla katkı sunan Kur'ân sözlüklerini detaylı incelediğimizi söyleyebiliriz. Bu çalışmada ulaştığımız sonuçlar ise genel olarak şunlardır: Cumhuriyet döneminde yapılan Türkçe Kur'ân sözlüklerini üç farklı türe

ayırabiliriz. Bu dönemde orijinal çalışma olarak otuz civarında Türkçe Kur'ân sözlüğünün basıldığı, Arapça başta olmak üzere diğer dillerden Türkçeye on üç adet temel Kur'ân sözlüğünün çevrildiği, internetin yaygınlaşmasıyla birlikte iki adet Kur'ân sözlük sitesinin oluşturulduğu ve bu sitelerin halen geliştirildiği görülmektedir. Cumhuriyet döneminde yapılan Türkçe Kur'ân sözlükleri ilk defa seksenlerin ikinci yarısından sonra başlamıştır. Tercüme edilen ilk Kur'ân sözlüğü Mahmut Çanga tarafından *Kur'an-ı Kerim Lugatı* adıyla 1989 yılında Arapçadan Türkçeye tercüme edilmiştir. Orijinal Türkçe Kur'ân sözlükleri de seksenlerin ikinci yarısından sonra yazılmaya başlamıştır. Orijinal ilk Kur'ân sözlük çalışmasının Ali Ünal tarafından 1986 yılında *Kur'ân'da Temel Kavramlar* adıyla yapıldığı görülmektedir. İki binlerde de artarak devam eden Türkçe Kur'ân sözlüğü çalışmalarının özellikle 2010 sonrasında yoğunlaştığını ve bunların çoğunun son 10 yılda yapıldığını söyleyebiliriz. Nitekim temel Kur'ân sözlüklerinin Türkçeye tercümesinin, orijinal Türkçe Kur'ân sözlüklerinin ve online Türkçe Kur'ân sözlüklerinin bu tarihten sonra yapıldığını belirtmeliyiz. Sonuç olarak Cumhuriyet dönemi Türkçe Kur'ân sözlük çalışmaları ile Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri'nin artması ve yaygınlaşması arasında bir paralellik gözükmekte ve yapılan çalışmaların 100 yıllık Cumhuriyet döneminin yaklaşık son 30 yılında olduğu görülmektedir. Türkçeye tercüme edilen sözlükler genellikle *garibü'l-Kur'ân* ve *vücûh ve'n-nezâir* türü Arapça temel eserler iken Türkçe orijinal çalışmalar Kur'ân'ın kelimelerini veya başlıca Kur'ân kavramlarını ele almaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait online Kur'ân sözlüğü

sadece Kur'ân ve tefsirle ilgili temel bazı kavramları açıklarken kurankelimeleri.com isimli site Kur'ân'da geçen kelimeleri sülasi kökenine göre incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, Türkçe, Sözlük, Cumhuriyet Dönemi.

TURKISH DICTIONARY OF THE QURAN MADE IN THE REPUBLICAN PERIOD

(A LITERATURE REVIEW)

Dr. Öğr. Üyesi İsmail KURT

Şırnak University

This study deals with original, translation and online studies of dictionary of the Quran prepared in Turkish in the Republican period. The purpose of the study is to reveal when the studies of Turkish Dictionary of the Quran Made in the Republic of Turkey started, in which period they were more concentrated, what kind of studies were carried out and how they should be benefited from. Although there have been different studies related to the dictionaries of the Quran, there has not been any study that examines all the dictionaries of the Quran written in Turkish in the Republican period in general. For this reason, thanks to this study, printed Turkish dictionaries of the Quran originally made in Turkish during the Republican period, dictionaries of the Quran translated from different languages into Turkish and online Turkish dictionaries of the Quran are introduced. During this study, document analysis, literature review and analysis method, some of the qualitative research methods, were used. In addition, while dealing with this study, it can be said that a chronological order was followed considering the date of publication, and although all the works were mentioned by name, the dictionaries of the Quran which contributed more to the field,

were examined in detail. In general, the results obtained in this study are as follows: Turkish dictionaries of the Quran made in the Republican period are divided into three different types. In this period, it is seen that around thirty Turkish dictionaries of the Quran were published as original works, thirteen basic dictionaries of the Quran were translated into Turkish from other languages, especially Arabic, and with the spread of the internet two dictionary of the Quran sites were created and these sites are still being developed. Turkish dictionaries of the Quran made in the Republican Period started first time after the second half of the eighties. The first translated dictionary of the Quran was translated from Arabic to Turkish by Mahmut Çanga in 1989 under the name of *Dictionary of the Holy Quran*. Original Turkish dictionaries of the Quran also began to be written after the second half of the eighties. It is seen that the first original study of dictionary of the Quran was made by Ali Ünal in 1986 under the name of *Basic Concepts in the Quran*. It can be said that the studies of Turkish dictionary of the Quran have continued to increase in the 2000s, have intensified especially after 2010, and most of them have been done in the last 10 years. As a matter of fact, it can be stated that translations of basic dictionaries of the Quran, original Turkish dictionaries of the Quran and online Turkish dictionaries of the Quran were made after this date. As a result, there seems to be a parallelism between Turkish studies of dictionary of the Quran in the Republican period and the increase and expansion of Theology Faculties in Turkey and it is seen that the studies carried out are in the last 30 years of the 100-year

Republican period. While dictionaries translated into Turkish are generally Arabic basic works such as *garib al-Quran* and *al-Wujuh wa al-Nazhair*, original Turkish works deal with the words of the Quran or the main Quranic concepts. While the online dictionary of the Quran belonging to the Presidency of Religious Affairs only explains some basic concepts related to the Quran and tafsir, the site called kurankelimeleri.com examines the words in the Quran according to their verb origins.

Keywords: Tafsir, Quran, Turkish, Dictionary, Republic Period.

KUR'ÂN TERCÜME TEKNİKLERİ AÇISINDAN HÜSEYİN ATAY-YAŞAR KUTLUAY MEÂLİ'NİN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Mustafa ERGİN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Allah Teâlâ'nın Hz. Peygamber aracılığıyla son kurumsal vahiy olarak dünya hayatına ve beşeriyete ilahî müdahalelerinin neticesi olarak ortaya çıkan Kur'ân-ı Kerîm hem indiği dönem hem de kıyamete kadar devam edecek süre zarfında Müslümanların dinî, manevî, ferdî ve ictimâî hayatlarında yegâne başvuru kaynağı olmuştur ve olacaktır. En genel ifadesiyle amacı, insanları dünyada hidayete, ahirette de kurtuluşa erdirmek olan bu hitap/kitap, bu sebeplerden ötürü her dönemde Müslümanlar tarafından değişik şekiller ve yöntemlerle anlaşılmaya çalışılmıştır. Arap diliyle nâzil olan ve Arap dilinin bütün yapısal özelliklerini bünyesinde taşıyan Kur'ân, ilk muhatapları ve sonraki dönemde ana dilleri Arapça olan topluluklar tarafından en azından literal anlamı itibariyle genel olarak anlaşılır bir kitap olmuştur. İslam'ın erken dönemlerinden başlayarak günümüze kadar farklı ırk, dil ve kültürden birçok insanın İslam'ı benimsemesi, Kur'ân'ın başka dillere tercüme edilmesi gereksinimini doğurmuştur. Kur'ân'ın başka bir dile tercümesi mümkün müdür tartışmaları bir tarafa modern döneme gelinceye kadar neredeyse dünyanın bütün dillerine tercümesi yapılan Kur'ân'ın bu gereksiniminin en güçlü yansımalarından biri de özellikle Cumhuriyet sonrası dönemde Türkiye için olmuştur. Bu

anlamda Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze gelinceye kadar yüzlerce Kur'ân tercümesi (meâl) çalışması yapıldığı ifade edilmektedir. Ancak bununla birlikte ilahi bir hitabın ürünü olan Kur'ân'ın mu'ciz bir kitap olması hasebiyle taşıdığı manaların kusursuz bir şekilde başka bir dile aktarılması mümkün olmamıştır ki Türkçe'de bu tür çalışmalara meâl denilmesi bu hakikatten kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki meâl çalışmaları da gerek Kur'ân'ın kusursuz bir tercüme yapma açısından insanı aciz bırakan yapısından gerekse müelliflerden kaynaklı sebeplerle birtakım kusurlar barındırmaktadır. Bu durum, başta Kur'ân ve tefsir araştırmacıları olmak üzere İslâmî ilimler alanında çalışanlar için var olan meâlleri tahlil ve kritik etme gibi yeni bir çalışma ve araştırma sahası oluşturmuştur. Kümülatif bir süreçten beslenen meallerin de bu türden çalışmalar yoluyla hem içerik hem de kullanılan dil itibariyle daha yetkin metinlere dönüşmesi, bu çalışmaların kıymetini arttırmıştır. Bu çalışmada da böyle bir gayeye binaen Hüseyin Atay ve Yaşar Kutluay tarafından kaleme alınan *Kur'an'ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meâl)* isimli eser, Kur'ân tercüme teknikleri açısından incelenecektir. Ayrıca eserin Diyanet İşleri Başkanlığı'nın uhdesinde ilk olarak 1961 yılı gibi Türkiye meâl kültürünün erken ve gelişim dönemi denilebilecek bir zamanda basılması, eserin önemini arttırmaktadır. Bu bağlamda araştırmada ilk olarak yazarlar ve eser hakkında genel bir bilgi verilecek, daha sonra eserin Kur'ân tercüme teknikleri bağlamında bazı yönlerden taşıdığı pozitif ve negatif hususlara örnekler üzerinden değinilecek, son olarak da çalışmaya konu olan ilk baskıyla (1961) ilgili problemlere ve çözüm

önerilerine temas edilecektir. Araştırma neticesinde meâlin olumlu ve olumsuz yönleri ortaya konularak dönemin ihtiyacına cevap verip vermediğinin tespiti hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, Meâl, Tercüme, Hüseyin Atay, Yaşar Kutluay.

EVALUATION OF HÜSEYIN ATAY / YAŞAR KUTLUAY TRANSLATION IN TERMS OF TRANSLATION TECHNIQUES FOR QUR'AN

Arş. Gör. Mustafa ERGİN

Kilis 7 Aralık University

Allah's Messenger The Qur'an, which emerged as the last institutional revelation through the Prophet as a result of divine interventions in world life and humanity, has been and will be the only source of reference in the religious, spiritual, individual and social lives of Muslims both in the period when it was revealed and in the period that will continue until the doomsday. In the most general terms, this book, whose aim is to guide people to the right path in the world and to salvation in the hereafter, has been tried to be understood by Muslims in different ways and methods in every period for these reasons. The Qur'an, which was revealed in the Arabic language and contains all the structural features of the Arabic language, has been a generally understandable book, at least in terms of its literal meaning, by the first addressees and the communities whose mother tongue was Arabic in the later period. The adoption of Islam by many people from different races, languages and cultures, starting from the early periods of Islam, has led to the need for the Qur'an to be translated into other languages. One of the strongest reflections of this need for the Qur'an, which was translated into almost all languages of the world until the modern period, was for Turkey, especially in the post-Republican era. In this

sense, it is stated that hundreds of Qur'an translations (meâl) studies have been carried out from the establishment of the Republic to the present day in Turkey. However, due to the fact that the Qur'an, which is the product of a divine address, is a miracle book, it has not been possible to transfer the meanings it carries perfectly to another language, which is the reason why such studies are called "meâl" in Turkish. Therefore, translation studies in Turkey also have some flaws due to both the structure of the Qur'an that leaves people incapable of making a perfect translation and the reasons originating from the authors. This situation has created a new field of study and research for those who work in the field of Islamic sciences, especially the Qur'an and tafsir researchers, to analyze and criticize the existing translations. Transformation of the translations fed from a cumulative process into more competent texts in terms of both content and language through such studies has increased the value of these studies. In this study, the work called *The Qur'an and its Turkish Meaning (Meâl)*, which was written by Hüseyin Atay and Yaşar Kutluay for such a purpose, will be examined in terms of Qur'an translation techniques. In addition, the publication of the work under the responsibility of the Presidency of Religious Affairs for the first time in 1961, at a time that can be called the early and developmental period of Turkish translation culture, increases the importance of the work. In this context, firstly, a general information about the authors and the work will be given in the research, then the positive and negative aspects of the work in the context of Qur'an translation techniques will be mentioned through

examples, and finally the problems and solution suggestions related to the first edition (1961) that is the subject of the study. As a result of the research, it is aimed to determine whether the translation meets the needs of the period by revealing its positive and negative aspects.

Keywords: Tafsir, Qur'an, Translation, Hüseyin Atay, Yaşar Kutluay.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KIRÂAT İLMİ FAALİYETLERİ

Doç. Dr. Yaşar AKASLAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Kur'ân ve kırâat tarihinde, kırâat ilmi sahasında uzman birçok âlim yetişmiş, pek çok eser telif edilmiş ve pratik yönüyle de kırâat ilmi öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Kur'ân kelimelerinin muhtelif telaffuzlarını ele alan bu disiplinin tahsiline yönelik birtakım müesseseler kurulmuş ve bazı yöntemler geliştirilmiştir.

İslâm coğrafyasında olduğu gibi Anadolu toprakları için de kırâat ilminin tarihsel sürecinde oldukça zengin bir birikimden bahsedebiliriz. Bu bağlamda Osmanlı coğrafyasının kırâat ilmiyle tanışmasından günümüze kadarki sürecinde bu sahanın müderris ve müellif âlimleri sayesinde ilm-i kırâat müktesebatı dikkat çeker niteliktedir. İbnü'l-Cezerî'nin (ö. 833/1429) öğrencisi Hatîb Abdülmü'min Rûmî'nin (ö. 799/1396) Bursa'daki kırâat eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamasından itibaren hâlihazırda ülkemizde yürütülen Aşere-Takrib-Tayyibe kurslarına kadar gerek resmî gerekse gayr-ı resmî olarak gerçekleştirilen hatırı sayılır bir tedris süreci gerçekleştirilmiştir. Osmanlı coğrafyasında hicrî XI-XIII. asırlar arasında kırâat ilmi telif ve tedrisatı en parlak dönemini yaşamış; yedi ve on kırâat olmak üzere eğitim-öğretim faaliyetleri yürütülmüştür. Türkiye'de bu faaliyetler, 3 Mart 1924'te yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte medreselerin ilgâsına kadar dâru'l-kurrâ olarak isimlendirilen ihtisas

merkezlerinde gerçekleştirilirken medreselerin kapanmasıyla resmî olarak kesintiye uğramıştır. Kırâat ilmi, cumhuriyetin kuruluşundan 1968 yılına kadar özverili kırâat hocaları eliyle gayr-ı resmî olarak tedris edilmiştir. Bu süreçte kırâat ilmini okutan yetkin hocaların azalmasıyla sahaya yönelik faaliyetler zamanla yok olma riskiyle karşı karşıya kalmıştır. 1968 yılında ise Diyanet İşleri Başkanlığının girişimiyle Mehmet Rüştü Âşıkkutlu (ö. 1980) riyâsetinde resmî olarak yeniden tahsile başlanmıştır. Bu tarihte, Diyanet İşleri Başkanlığının görevlendirmesiyle kurumun bazı personeli, hizmet içi eğitim kapsamında, Âşıkkutlu'dan kırâat derslerini tahsil etmek üzere Trabzon'un Of ilçesine bağlı Çifaruksa/Uğurlu beldesine gönderilmiştir. Aynı yıl birçok hâfız, takrîb-tayyibe eğitimini Âşıkkutlu'dan icâzet alıp tamamlamıştır. Yine 1968 yılında bu kurstan mezun olup Diyanet İşleri Başkanlığının kırâat ilmini okutabilecek yeterlilikte olanları seçmesini istediği Âşıkkutlu 11 isim tayin etmiş, belirlenen kurrâ hâfız üstâdlar riyâsetinde, Türkiye'nin 11 farklı merkezinde aşere kursu açılmıştır.

1976 yılına gelindiğinde İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açılmasıyla birlikte Aşere-Takrîb-Tayyibe İhtisas Kursu, eğitim merkezi düzeyinde hizmete giren ilk kurs olmuştur. Burada Âşıkkutlu Mısır tarîkini, Abdurrahman Gürses ise İstanbul tarîkini temsil etmek üzere her iki tarîkle birlikte kırâat tedrisatı sürdürülmüştür.

Bu çalışmada, Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde yürütülen kırâat ilmi eğitim-öğretiminin tarihî sürecine değinilecek, teşekkül eden

müesseselerden, buradaki öğretim metotlarından ve müfredatından bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Kırâat İlmi, Cumhuriyet Dönemi, Eğitim-Öğretim, Aşere-Takrib-Tayyibe

QIRAAT SCIENCE ACTIVITIES IN THE REPUBLIC PERIOD

Doç. Dr. Yaşar AKASLAN

Ondokuz Mayıs University

Many scholars who are experts in the field have been trained in the history of the Qur'an and qiraat. Many books have been written and teaching activities have been carried out in practical aspects. A number of institutions have been established and some methods have been developed for the teaching of this discipline, which deals with the different readings of the words of the Qur'an.

As in the Islamic geography, we can talk about a very rich accumulation in the historical process of the science of qiraat for the Anatolian lands. In this context, thanks to the teachers and scholars of this field in the process from the Ottoman geography's acquaintance with the science of qiraat to the present day, the accumulation of qiraat science draws attention. From the beginning of the qiraat education activities of Hatib Abdülmü'min Rumi (d. 799/1396), a student of Ibnu'l-Cezeri (d. 833/1429), to the Ashere-Taqreeb-Tayyibe courses that are currently being conducted in our country. Hijri XI-XIII. between the centuries, copyright and teaching on behalf of the science of qiraat had its heyday. Educational activities, including seven and ten qiraats, were carried out. While these activities in Turkey were carried out in specialized centers called dar al-kurra until the abolition of the madrasahs with the Law of

Unification of Education, which came into force on March 3, 1924, they were officially interrupted by the closure of the madrasahs. From the foundation of the Republic until 1968, the science of qiraat was taught unofficially by self-sacrificing teachers. In this process, with the decrease of competent teachers teaching the science of qiraat, the activities related to the field faced the risk of disappearing over time. In 1968, with the initiative of the Presidency of Religious Affairs, official education began again under the presidency of Mehmet Rüştü Aşıkkutlu (d. 1980). On this date, with the assignment of the Presidency of Religious Affairs, some of the personnel of the institution were sent to Çifaruksa/Uğurlu town of Of district of Trabzon to receive qiraat lessons from Aşıkkutlu within the scope of in-service training. In the same year, many hafız taqreeb-tayyibe trainings were completed by getting permission from Aşıkkutlu. Again, the Presidency of Religious Affairs asked Aşıkkutlu to choose 11 people with the qualifications to teach the science of qiraat.

In 1976, with the opening of the Istanbul Haseki Training Center by the Directorate of Religious Affairs, the Ashere-Takreeb-Tayyibe Specialization Course became the first course to be put into service at the training center level. Here, the qiraat education continued with both tareeq to represent the Egyptian tareeq Aşıkkutlu and the Istanbul tareeq Abdurrahman Gürses.

In this study, the historical process of qiraat science education carried out in Turkey in the Republican period will be mentioned, the

establishments, the teaching methods and curriculum here will be mentioned.

Keywords: Qur'an, Qiraat Science, Republican Period, Education, Ashere-Takreeb-Tayyibe.

CUMHURİYET DÖNEMİ TEFSİRLERİNDE KADIN KONUSUNA BAKIŞ

Dr. Hüseyin YAKAR

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Endüstri devrimiyle başlatabileceğimiz modern dönem, küresel ölçekte ve hemen her alanda büyük bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede zihniyet değişimiyle birlikte toplumsal ve siyasi yapılar değişime uğramış, daha önce problem olarak görülmeyen birçok konu bir problem olarak tartışılmaya başlanmıştır. Bunlardan biri de hiç şüphesiz kadın konusudur. Modern dönemle birlikte ortaya çıkan kadın konusundaki fikri ve sosyal dalgalanma, tefsir faaliyetlerine de yansımış, böylece tefsir kaynaklarımızda kadın ile ilgili ayetler ya farklı değerlendirilmeye başlanmış ya da modern zihinleri tatmin edecek ek açıklamalara ihtiyaç duyulmuştur. Çalışmamızda kadının yaratılışı, örtünmesi, erkeğe göre konumu (erkeğin kavvamlığı), mirastaki payı, şahitliği, dövülmesi, ve çok eşlilik konuları modern tefsirler ekseninde incelenmiştir. Bu kapsamda Konyalı Mehmet Vehbi, Hasan Basri Çantay, Elmalılı Hamdi Yazır, Ömer Rıza Doğrul, Celal Yıldırım, Süleyman Ateş, Bayraktar Bayraklı ve Ali Küçük'e ait tefsir, tefsir/meal ve Kur'an ahkamına dair eserler ile Kur'an Yolu tefsiri incelenmiştir. Bunun yanında Seyyid Kutub, Vehbe Zuhayli, Muhammed Esed'in eserleri de konunun farklı yönlerini ortaya koymak için kaynak olarak kullanılmıştır. Kadın ile ilgili zikri geçen konular el-Bakara 2/282; en-Nisâ 4/1, 3, 11, 34; en-Nûr 24/31 ayetleri merkeze

alınarak incelenmiştir. Konuyla ilgili yaklaşımları üç gruba ayırmak mümkündür: Geleneksel bakışı modern zihin yapısını dikkate almadan aktaran yaklaşım. Geleneksel bakışı rasyonel zeminde açıklama gayretinde olan yaklaşım. Konuyla ilgili ahkamı modern zihin yapısına uyarlayan yaklaşım. Son yaklaşımda iki farklı metodun kullanıldığı söylenebilir. Bunlardan biri tarihselci diğeri de dilsel yaklaşımdır. Bu kapsamda konuyla ilgili ahkamın, modern zihinlerin tanıyabileceği forma aktarılırken ya tarihselci yaklaşımdan hareketle şeklin nüzul döneminde bırakıldığı, öz ve maksadın günümüze aktarıldığı ya da ayette geçen lafzın muhtemel anlamlarından, modern dönemin zihin yapısına uygun olan anlamın tercih edildiği görülmektedir. Kadının yaratılışı konusunda erkek ve kadın cinsinin aynı özden yaratıldığı görüşünün ağır bastığı ve "kadının İslam tarafından değersizleştirildiği" görüşünün çeşitli argümanlarla reddedildiği dikkat çekmektedir. Konuyla ilgili olarak psikoloji ve biyoloji gibi çeşitli disiplinler kapsamında açıklamalarla karşılaşılmaktadır. Kavvamlık hususunda özellikle erkeğin fıtri ve kesbi nitelikleri üzerinde durulmuş ve konu daha çok aile reisliği kapsamında değerlendirilmiştir. Bu noktada erkeğin üstün yönleri yanında kadının farklı alanlardaki üstünlüğü üzerinde özellikle durulmuş ve iki cinsin eşit değil denk olduğuna dikkat çekilmiştir. Kadının dövülmesiyle ilgili olarak geleneksel yaklaşımı aktaran müfessirlerde dövmenin hafifçe olmasına ve kadının fıtratına dikkat çekildiği görülmektedir. Bunun yanında konunun tarihsel yönü ya da ilgili ayetteki "drb" fiilinin farklı anlamları üzerinden modern anlayışa uygun görüşler de zikredilmiştir. Çok eşlilik

konusunda bu uygulamanın İslam'dan çok önceye gittiği özellikle vurgulanmış, İslam'ın çok eşliliği sınırlandırma yolunda önemli bir adım attığına dikkat çekilmiştir. Bu kapsamda kadının hastalığı, savaşta erkeklerin ölmesi, genel olarak dünya nüfusunda kadın sayısının fazla olması gibi gerekçeler zikredilmiştir. Tesettür konusu, aile ve toplum huzuru, İslam'ın kurmayı planladığı toplum düzeni, fitne gibi kavramlar eşliğinde ele alınmıştır. Şahitlik konusunda kadının fıtri yapısı, mali konulardaki tecrübe eksikliği üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda mali alandaki tecrübe ile hukuk alanındaki bilgi ve birikimin kadın lehine olması durumunda ayetin farklı yorumlanmasının gerekli olduğu da dile getirilmiştir. Miras konusunda ise külfet-nimet dengesi üzerinde durulmuş, zahirde eşitsizlik gibi gözüken durumun aslında eşitlik ya da kadın lehine olduğu tezi savunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Modern Dönem, Kadın, Tarihselci Yaklaşım, Geleneksel Yaklaşım.

AN OVERVIEW OF "WOMEN ISSUE" IN THE TAFSIRS OF THE "REPUBLIC PERIOD"

Dr. Hüseyin YAKAR

Bolu Abant İzzet Baysal University

The modern period, started with the industrial revolution, has brought about a great change in almost every field. Herein, with the change in mentality, social and political structures have changed, and many issues that weren't seen as a problem before have started to be discussed as a problem. One of them is "Women Issue". The intellectual and social fluctuation about women, which emerged with this period, was also reflected in the activities of tafsir, so the verses about women in our tafsir sources either started to be evaluated differently or additional explanations that would satisfy modern minds were needed. In our study, the creation of women, their veiling, their position relative to men (qawwam), their share in inheritance, their witnessing, beating and polygamy are examined in the axis of modern tafsirs. Herein, tafsir, tafsir/meal and works on Qur'anic rules written by Konyalı Mehmet Vehbi, Hasan Basri Çantay, Elmalılı Hamdi Yazır, Omer Rıza Doğrul, Celal Yıldırım, Suleyman Ateş, Bayraktar Bayraklı, Ali Kuçuk and the tafsir of Kur'an Yolu are examined. In addition, the works of Sayyid Qutb, Vehbe Zuhayli and Muhammed Esed were used as sources. Mentioned issues have been examined by taking the verses of al-Baqara 2/282; an-Nisâ 4/1, 3, 11, 34; an-Nûr 24/31 in the center. It's possible to divide the approaches into three groups. The approach that conveys

the traditional view without considering the modern mindset. An approach that tries to explain the traditional view on a rational basis. The approach that adapts the Qur'anic rules to the modern mindset. It can be said that two different methods are used in the last approach. They are historicist and linguistic approach. In this context, it's seen that while transferring the relevant rules to the form that modern minds can recognize, either the form was left in the period of descent, the essence and purpose were transferred to the present day, or the meaning suitable for the mentality of the modern period was preferred from the possible meanings of the wording in the verse. In the creation of women, the view that the male and female sexes were created from the same substance predominates and the view that "women are devalued by Islam" is rejected. There are explanations related to the subject within the scope of various disciplines such as psychology and biology. In terms of qawwam, especially the innate and qualities relating to gain of men have been emphasized and the subject has been evaluated mostly within the scope of family headship. At this point, besides the superior aspects of men, the superiority of women in different fields was especially emphasized and attention was drawn to the fact that the two sexes were not same but equal. It's seen that the commentators who convey the traditional approach regarding the beating of women draw attention to the softness of the beating and the nature of the woman. In addition, the historical aspect of the subject or the different meanings of the verb "drb" in the relevant verse are also mentioned in accordance with the modern understanding. It was especially emphasized that this

practice of polygamy preceded Islam, and it was pointed out that Islam took an important step towards limiting polygamy. In this context, reasons such as the disease of women, the death of men in war and the high number of women in the world population in general have been mentioned. The subject of hijab has been dealt with in the context of concepts such as family and community peace, the social order that Islam plans to establish, and sedition. In the subject of witnessing, the natural structure of women and the lack of experience in financial matters are emphasized. In this context, it was also stated that if the experience in the financial field and the knowledge in the field of law are in favor of women, it is necessary to interpret the verse differently. On the subject of inheritance, the balance of burden and favour was emphasized, and the thesis was defended that what seems like inequality on the surface is actually equality or in favor of women.

Keywords: Tafsir, Modern Era, Women, Historicist Approach, Traditional View.

YAZILIŞ GEREKÇESİ PERSPEKTİFİNDEN HASAN BASRİ ÇANTAY MEÂLİ

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AĞKUŞ

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Hasan Basri Çantay'ı (ö. 1964) *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm* adlı meâl-tefsirini yazmaya sevk eden âmillerin konu edinildiği bu çalışmada Çantay'ı bu meâli yazmaya sevk eden temel bir âmilin olup olmadığı, böyle bir gerekçe varsa bunu örneklerle izah etmenin imkânı araştırılmıştır. Çeşitli gerekçelerle kaleme alınan tefsir ve meâllerin yazılış gerekçelerini, özellikle de bu eserlerin yazılışının temel nedenini tespit hem söz konusu eserlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sunmakta hem de meâl ve tefsir tarihine veri sağlamaktadır. Bu çalışmayla da alana benzer bir katkı sunma hedeflenmiştir. Çantay ve meâli hakkında çeşitli çalışmalar yapılmış, meâlin yazılışına dair genel değerlendirmeler yapılmış olsa da bu meâlin yazılmasına sebep olan temel bir nedenin olup olmadığına ve bunu örneklendirmenin imkânına bu çalışmalarda değinilmemiştir. "*Hasan Basri Çantay'ın 'Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm' Adlı Eserinin Başka Meâllerle Mukayesesi*" adlı bir araştırmada da eserler arasındaki bazı dilsel farklılıklara temas etmekle yetinilmiştir. Çalışmamızda Çantay'ın önsözdeki ifadelerinden, dipnotlarda verdiği bilgilerden, eserindeki tercüme ve yorumlarından hareketle onu meâl yazmaya sevk eden temel bir âmilin olup olmadığı tespit edilmeye, daha sonra bu durum örneklerle delillendirilmeye çalışılmıştır.

Eserinin önsözünde kendi zamanına kadar yazılan Türkçe meâl ve tefsirler hakkında değerlendirmelerde bulunan Çantay, söz konusu eserlerin bir kısmının dil ve tertip bakımından, diğer bir kısmının ise muhteva bakımından yeterli olmadığını bu nedenle de yeni bir eser kaleme alma zorunluluğu hissettiğini belirtmiştir. Dil ve tertip bakımından problemli olduğunu düşündüğü eserleri adlarıyla zikreden ve yazarlarını hayırla yâd eden Çantay, muhteva bakımından oryantalist düşüncelerin, batıl mezheplere ait fikirlerin propagandasının yapıldığını iddia ettiği tefsir ve meâllerin adlarını ve yazarlarını zikretmekten imtina etmiştir. Ona göre son zamanlarda yazılan bazı mealler dil, şekil ve tertip açısından başarılı olsa da muhteva bakımından ilim ve hakikatle ilişkilendirilemeyecek, Kur'an tercümesi denemeyecek niteliktedir. Fakat eserinin ana metninde bu kategoride değerlendirilebilecek, bu niteliklere sahip herhangi bir eserden veya yazardan bahsetmemiştir. Ancak hayırla yâd ettiği eserleri zikrettikten sonra verdiği dipnotta bu duaya dâhil etmediği anlaşılan Ömer Rıza Doğrul'u (ö. 1952) ve *Tanrı Buyruğu* adlı eserini zikretmiştir. Çantay, Doğrul'un bu eserini şekil ve tertip açısından başarılı bulduğunu belirtse de bu eserde birçok yanlışın ve tahrifin bulunduğunu, Kâdiyânîliğin öncülerinden Mevlâna Muhammed Ali'nin (ö. 1951) eserinin kopyası olduğunu belirtir. Dolayısıyla Çantay'ın, önsözün ana metninde dil ve şekil bakımından güzel olmasına rağmen Kur'an tercümesi olarak zikretmenin uygun olmadığını, dünyanın farklı bölgelerinde yaygınlık kazanmış batıl mezheplerin propagandasının yapıldığını söylediği eserlerden en azından birinin Doğrul'un meâli

olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Çantay'ın Doğrul'un meâlini dil ve şekil bakımından beğenmesi o dönemde bu gerekçeler nedeniyle başka bir meâl yazmanın gerekli olmadığını göstermektedir. Çantay, eserinin izahlarında Doğrul'un adına yer vermese de kimi zaman Doğrul'un eserinde yer alan tercüme ve yorumlarla taban tabana zıt tercümede ve izahlarda bulunması onun tahrif ve batıl olarak nitelediği yorumları tashih ettiğini göstermektedir. Hz. İbrahim'in ölülerin nasıl diriltileceğini öğrenme talebiyle ilgili mesele, Hz. Musa için kayadan su fışkırması, denizin yarılması, Hz. Süleyman'ın kuş dilini bilmesi, karınca ile konuşması, çalıştırdığı cinler, asasının kırılması, Hz. İsa'nın göğe yükseltilmesi, beşikte konuşması, inşikâk-ı kamer, meleklerin yardımı, mugayyebât-ı hamse, cehennemin ebediliği gibi konuların yer aldığı ayetlerin çevirilerinde ve izahlarında bu tashih örneklerini görmek mümkündür.

Sonuç olarak Çantay'ı yeni bir meâl yazmaya sevk eden ana âmilin muhteva meselesi olduğu, özelliklede kendi meâlinden önce basılmış olan Ömer Rıza Doğrul'un Tanrı Buyruğu adlı eserindeki tasvib etmediği çeviri ve yorumları tashih etme olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Meâl, Hasan Basri Çantay, Ömer Rıza Doğrul.

HASAN BASRI ÇANTAY'S TRANSLATION OF THE QURAN FROM THE PERSPECTIVE OF WRITTEN REASON

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AĞKUŞ

Kilis 7 Aralık University

In this study, in which the reasons that prompted Hasan Basri Çantay (d. 1964) to write the meal named *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, it was investigated whether there was a fundamental reason that prompted him to write this translation, and if there was such a reason, it was possible to explain it with examples. Determining the reasons for the writing of the tafsirs and meals written for various reasons, especially the main reason for the writing of these works, both contributes to a better understanding of the works in question and provides data on the history of meals and tafsir. With this study, it is aimed to make a similar contribution to the branch of science. Although various studies have been made about Çantay and his meal, and general evaluations have been made about the writing of the meal, it has not been mentioned in these studies whether there is a fundamental reason for the writing of this meal and the possibility of exemplifying it. In a study called *Comparison With Other Meâl "Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm" Of Hasan Basri Çantay*, it is contented to touch on some linguistic differences between the works. In our study, it has been tried to determine whether there is a fundamental reason that prompted him to mal, based on the statements of Çantay in the foreword, the information

he gave in the footnotes, and the translations and comments in his work, and then this situation was tried to be proved with examples.

In the preface of his work, Çantay made evaluations about the Turkish meals and tafsirs written until his time, and stated that some of these works were not sufficient in terms of language and form, and some of them were not sufficient in terms of content, so he felt obliged to write a new work. Mentioning the works that he thinks are problematic in terms of language and form and saying positive words about their authors, Çantay did not write the names and authors of the tafsirs and meals that he claimed were propagating orientalist thoughts and ideas belonging to superstitious sects in terms of content. According to him, although some recent meals are successful in terms of language, form and layout, they cannot be associated with science and truth in terms of content and cannot be tried as a translation of the Qur'an. However, in the main text of his work, he did not mention any work or author that can be evaluated in this category and has these qualities. However, after stating the works about which he said positive words, he mentioned Ömer Rıza Doğrul (d. 1952) and *Tanrı Buyruğu*, which he apparently did not include among these authors and works, in the footnote he gave. Although Çantay states that he found this work of Doğrul successful in terms of form and layout, he states that there are many mistakes and distortions in this work, and that it is a copy of the work of Mevlana Muhammad Ali (d. 1951), one of the pioneers of Qadianism. Therefore, it is understood that at least one of the works in which Çantay says that it is not appropriate to mention the Qur'an as a translation even though

it is beautiful in terms of language and form in the main text of the preface, and that the propaganda of superstitious sects that have become widespread in different parts of the world is the meal of Doğrul. In addition, Çantay's appreciation of Doğrul's meal in terms of language and form shows that it was not necessary to make another meal at that time due to these reasons. Although Çantay does not include the name of Doğrul in the explanations of his work, the fact that he sometimes has translations and explanations that are diametrically opposed to the translations and interpretations in his work shows that he corrected the interpretations that he described as falsified and superstitious. It is possible to see examples of these corrections in the translations and explanations of the verses that include topics such as the issue with Abraham's request to learn how to raise the dead, water gushing out of the rock for Moses, the splitting of the sea, Solomon speaking to birds and ants, the demons he made, his staff broken, Jesus' ascension to heaven, his speech in the cradle, the splitting of the moon, the help of angels, the eternity of hell and the five unknowns.

As a result, it is understood that the main reason that prompted Çantay to make a new meal is the content issue, especially the correction of the translations and interpretations that he did not adopt in Ömer Rıza Doğrul's work titled *Tanrı Buyruğu*, which was published before his own meal.

Keywords: Qur’an, Tafsir, Meal, Hasan Basri Çantay, Ömer Rıza Doğrul.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSLÂMÎ İLİMLERDEN KUR'ÂNI KERÎM OKUMA VE KIRAAT İLMİ ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ABDULLAH CENGİZ

Doktora Öğrencisi

Bu çalışmada, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar, farklı yönleriyle Kurân-ı Kerîm okuma ve kıraat ilmi öğretim metodları değerlendirilmiştir. Bu açıdan öğretimi yapılan Kur'ân-ı Kerîm okuma ve kıraat ilminin bu zaman zarfındaki tarihi seyri, öğretim usûlü, öğretim kurumları ve okutulan kitaplara ve diğer araçlara temas edilmiştir. Temel hedefimiz Cumhuriyet döneminde İslâmî ilimlerden olan Kıraat ilminin kazanım ve gelişimi kaynaklarına, araç ve gereçlerine, dijital araçların kullanımı gibi yöntemlere değinmektir.

Cumhuriyetin ilk zamanlarında Kur'ân ve kıraat öğretiminde her ne kadar duraksama yaşandıysada işin ehli fedakar, cefakar, mesuliyet bilincine sahip alimler tarafından öğretim canları pahasına sürdürülmüştür. Türkiye'de son zamanlarda aşere-takrîb adı verilen Kıraat öğretimi yaygınlaşmaya başlamıştır. Buradan mezun olan öğrenci sayısı artış göstermektedir. Bu da ilginin arttığını göstermektedir.

Kur'ân'ın bir okuma biçimi, usulü, edebi, âdâbı vardır ve bunu sahabeye uygulamalı olarak Hz. Peygamber öğretmiştir. Kur'ân okuma ve teşviki ile ilgili çokça ayet-i kerîme ve hadis-i şerif mevcuttur. Bu

çerçevede Kur'ân tilâvetinin, belli usullerle ve bunların uygulanmasını içeren bir öğretimdir ve bunlar -semâ ve arz olmak üzere- iki metodla uygulanır. Kıraat üstadları, Kur'ân eğitiminin müşâfehe yoluyla, fem-i muhsin bir hocadan öğrenilebileceğini ifade etmişlerdir. Liyakat ve ehliyet sahibi bir hoca harflerin mahreçlerini örnek uygulamayla öğrenciye gösterir, böylece tecvid kaidelerine dikkat edilerek doğru bir öğretim yapılmış olur.

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kanuni düzenlemelerle Kur'ân öğretim kurumları kapatılmış İmam Hatip Mektepleri ve İlahiyat fakülteleri açılmıştır. Daha sonra ilk Diyanet işleri başkanı Rıfat Börekçi'nin gayretleriyle Kur'an Kursları açılmıştır. Yapılan düzenlemelerle okullarda isteğe bağlı olarak Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin okutulması kararı alınmıştır. Kur'an'ı Kerim dersine giren öğretim elemanlarının yetişkinliği, mesleki yeterlilikleri ders için oldukça önemlidir. Kuran seferberliği şeklinde yeni bir çığır açılarak okullarda sure koridorları, dijitalleşme, kapsamlı bir çalışmayla tüm kademelerde harfleri tanıma, yeterli pedagojik yaklaşımlarla, teknolojik çözümler sunulmalıdır. Uzmanlarla Kur'ân öğreticileri, çevrim içi veya yüzyüze eğitimden geçirilmesi faydalı olacaktır.

Cumhuriyet döneminde emeği geçen kıraat hocalarımız; Sirozlu/Serezli Ahmed Şükrü (ö. 1932), Hamdi Efendi (ö. 1939), Akrepoğlu Osman Nûrî Taşkent (ö. 1942), Ömer Aköz (ö. 1952), (Ayağıkesik) İsmail Hakkı Bayri (ö. 1972), Hasan Akkuş (ö. 1972), Üsküdarlı Ali Efendi (ö. 1976), Mehmet Rüşdü Aşıkkutlu (ö. 1980), Hasan Şen (ö. 1982),

Gönenli Mehmet Öğütçü (ö. 1991), Mehmet Sarıcaoğlu (ö. 1997), Abdurrahman Gürses (ö. 1999), Asker Hâfız Mehmet Eren (ö. 2007), Fikri Aksoy (ö. 2007), Mahmut Sarıcaoğlu (ö. 2012) ve Safvan Çakıroğlu (ö. 2014), Ali Rıza Işın (ö. 2021), Hasan Hüseyin Varol, Mithat Açа, gibi pek çok şeyhu'l-kurrâ tarafından devam ettirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Kur'an-ı Kerim, Kıraât, Öğretim, Yöntem, Teknik, Materyal

READING THE QURAN AND EVALUATION OF THE SCIENCE TEACHING METHOD OF THE ISLAMIC SCIENCES IN THE REPUBLIC PERIOD

ABDULLAH CENGİZ

Doktora Öğrencisi

In this study, from the foundation of the Republic to the present day, different aspects of the Qur'an reading and teaching methods of recitation science have been evaluated. In this respect, the historical course of the science of reading and recitation of the Qur'an, which was taught, during this time, the teaching method, educational institutions, the books and other tools were touched upon. Our main goal is to touch on the sources, tools and equipment, methods such as the use of digital tools, of the acquisition and development of the science of Qiraat, which is one of the Islamic sciences in the Republican period.

Although there was a pause in the teaching of the Qur'an and recitation in the early years of the Republic, the teaching was continued at the expense of their lives by the self-sacrificing, self-sacrificing and responsible scholars. Recitation teaching, which is called aşere-takrîb, has started to become widespread in Turkey recently. The number of students graduating from here is increasing. This shows that the interest has increased.

The Qur'an has a way of reading, its method, manners, and manners, and it is applied to the Companions by Hz. Prophet taught. There are many verses and hadiths about reading and encouraging the Qur'an. In

this context, it is a teaching that includes the recitation of the Qur'an with certain methods and their application, and these are applied with two methods - sama and Arr. Recitation masters stated that Qur'anic education can be learned from a 'female muhsin' teacher through observation. A teacher with merit and qualification shows the origin of the letters to the student with an example application, so that a correct teaching is made by paying attention to the principles of tajvid.

With the proclamation of the Republic, Qur'an education institutions were closed with legal regulations, Imam Hatip Schools and Theology faculties were opened. Later, with the efforts of Rıfat Börekçi, the first head of Religious Affairs, Qur'an Courses were opened. With the arrangements made, the Holy Quran, Hz. It was decided to teach the Life of Muhammad and Basic Religious Studies courses. The adulthood and professional competencies of the instructors who take the course of the Qur'an are very important for the course. By opening a new era in the form of Quran mobilization, surah corridors in schools, digitalization, recognizing letters at all levels with a comprehensive study, technological solutions with adequate pedagogical approaches should be offered. It will be useful to have Quran tutorials, online or face-to-face training with experts.

Our recitation teachers Sirozlu/Serezli Ahmed Şükrü (d. 1932), Hamdi Efendi (d. 1939), Akrepoğlu Osman Nûrî Taşkent (d. 1942), Ömer Aköz (d. 1952), (Ayagikesik) İsmail Hakkı Bayri (d. d. 1972), Hasan Akkuş (d. 1972), Üsküdarlı Ali Efendi (d. 1976), Mehmet Rüşdü Aşıkkutlu (d. 1980), Hasan Şen (d. 1982), Gönenli Mehmet Öğütçü (d.

1991), Mehmet Sarıcaoğlu (d. 1997), Abdurrahman Gürses (d. 1999), Asker Hafız Mehmet Eren (d. 2007), Fikri Aksoy (d. 2007), Mahmut Sarıcaoğlu (d. 2012) and Safvan Çakıroğlu (d. 2014), Ali Rıza It was continued by many sheikh'l-kurra such as Işın (d. 2021), Hasan Hüseyin Varol, Mithat Açа.

Keywords: Republic, Quran, Recitation, Teaching, Method, Technique, Material

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAN GÜNÜMÜZE HÂFIZLIK EĞİTİMİNİN SERÜVENİ

Fatih Temir

Doktora Öğrencisi

Kur'ân-ı Kerîm, indirilişinden bugüne kadar aralıksız bir biçimde okunan, okutulan, öğrenilen ve öğretilen bir kitaptır. Bununla birlikte Kur'ân-ı Kerîm nazil olduğu ilk dönemlerden beri "Hâfız" olarak vasıflandırdığımız Müslümanlar tarafından da baştan sona ezberlenen yegâne kitap olmuştur. Her ne kadar asıl olan ve tercih edilen Kur'ân-ı Kerîm'i anlayarak okumak ve yaşamak olsa da anlamı bilinmeden yüzüne okunması ve ezberlenmesi de sevap olarak telakki edilmiştir. Bu itibarla asırlar boyu hem ülkemizde hem de diğer İslam beldelerinde Kur'ân-ı Kerîm hâfızlarının yetiştirilmesi Müslümanlar için dinî bir vecibe halini almış, bu amaçlarla eğitim kurumları tesis edilmiştir. Açılan mektep ve medreselerde hafızlık eğitimi, uygulanan özel program ve usullerle bugüne kadar yürütülmüştür.

Sözlük anlamı itibariyle hâfız kelimesi "koruyan, himaye eden" anlamına gelen bir sıfattır. Istılahta ise Kur'ân-ı Kerîm'i bütünüyle ezberleyene verilen bir isimdir. Bilindiği üzere İslam'da ilk eğitim kurumu olarak kabul edilen Suffe okullarında da hafızlık eğitiminin gerçekleştirilmiş olması bu eğitimi köklü bir gelenek haline dönüştürmüştür. Zira Allah'ın Resûlü sahâbeyi Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenme ve ezberleme noktasında teşvik etmiş, bu da hâfız olanların sayısını oldukça arttırmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'i okuma ve başkalarına

öğretme faaliyeti, sahâbîlerin hayatlarında da önemli bir yer tutmuştur. İşte gösterilen bütün bu itina ve önem sayesinde hâfızlık eğitimi bütün dönemlerde fasılasız ve kesintisiz bir biçimde sürdürülmüştür.

Cumhuriyet'in ilanı ve 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte eğitim sisteminde yapılan düzenlemeler, Kur'ân ve hâfızlık eğitimini okul müfredat ve programlarından çıkarmış olsa da okul dışında "Dâru'l-Huffâz", "Dâru'l-Kur'ân", "Dâru'l-Kurra" gibi kurs ve eğitim yuvaları hala işlevsel haldedir. Türkiye'de Müslümanların bütün engellemelere karşı Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenme ve hâfız yetiştirme azmi, kararlılığı ve sabrı günümüze kadar hiç eksilmeden devam etmiştir. Zira sağlıklı bir din eğitimi ve hayatı için hem Kur'ân-ı Kerîm'in öğrenilmesi hem de hafızlık eğitiminin sürdürülmesi büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye coğrafyasındaki Kur'ân-ı Kerîm hâfızlığı, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar, farklı yönleriyle değerlendirilmiştir. Tarihi seyir, öğretim yöntem ve programları, öğretim kurumları, siyasi ve sosyal irade, değişim süreci ve diğer araçlara temas edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Kur'an-ı Kerim, Hâfız, Medrese, Din Eğitimi

THE ADVENTURE OF HAFIZ EDUCATION FROM THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC TO THE PRESENT

Fatih Temir

Doktora Öğrencisi

The Qur'an is a book that has been read, taught, learned and taught incessantly since its revelation. However, the Qur'an has been the only book that has been memorized from beginning to end by Muslims, whom we have described as "Hafiz", since the first times it was revealed. Although the main and preferred thing is to read and live the Qur'an with understanding, it is also considered as a reward to read it on your face and memorize it without knowing the meaning. In this respect, training of Qur'an-i Karim hafizes has become a religious obligation for Muslims both in our country and in other Islamic countries for centuries, and educational institutions have been established for these purposes. Hafiz training in the schools and madrasahs that were opened has been carried out until today with the special programs and methods applied.

The dictionary meaning of the word hafız is an adjective that means "protector". In Istılah, it is a name given to the person who has memorized the Qur'an in its entirety. As it is known, the fact that hafiz training was carried out in Suffa schools, which is accepted as the first educational institution in Islam, has turned this education into a deep-rooted tradition. For, the Messenger of Allah encouraged the

Companions to learn and memorize the Qur'an, which greatly increased the number of those who were hafiz. The activity of reading the Qur'an and teaching others had an important place in the lives of the Companions. Thanks to all this care and importance shown, the education of hafiz has been continued uninterruptedly and uninterruptedly in all periods.

Even though the arrangements made in the education system with the proclamation of the Republic and the enactment of the Law of Unification of Education in 1924, removed the Qur'an and hafiz education from the school curriculum and programs, "Dâru'l-Huffâz", "Dâru'l-Kur 'ân" outside the school. Courses and training centers such as and 'Dâru'l-Kurra' are still functional. The determination, determination and patience of Muslims in Turkey to learn the Qur'an and train hafiz against all obstacles has continued unabated until today. For a healthy religious education and life, it is of great importance to learn the Qur'an and to continue the hafiz education.

In this study, the memory of the Qur'an in the geography of Turkey has been evaluated in different aspects from the establishment of the Republic to the present day. Historical course, teaching methods and programs, educational institutions, political and social will, change process and other tools were touched upon.

Keywords: Republic, Quran, Hafiz, Madrasa, Religious Education

TAHA ABDURRAHMAN'IN GÜNÜMÜZDE MODERNİTENİN AHLÂKI DİNDEN AYRIŞTIRMASINA YÖNELİK ELEŞTİREL YAKLAŞIMI

Doç. Dr. Güldane GÜNDÜZÖZ

Kırıkkale Üniversitesi

Din hayatın çeşitli alanlarını birleştiren bütünleyici bir özelliğe haizdir ve dinin birbirinden farklı pek çok alanı kapsadığına şahit olunmaktadır. Bununla birlikte ruh da bölünmeyi kabul etmeyen birlik ve bütünlük içindeki bir yapıdır. Bu itibarla dinî hükümler bölünmesi uygun olmayan bir bütünlük arz ederler. Gerçekte söz konusu hükümler yalın bir bütünlük ve birlik oluşturmayıp, terkibî bir yapıda olsa bile onları taşıyan tevhid ruhu sayesinde bütünlüklerini bölünmez bir yalın birlik ve bütünlük hükmü içerisinde muhafaza ederler. Ne var ki, modernite gerek işleyiş ve yönetim açısından gerekse de sonuçları itibarıyla birbirinden bağımsız olsun diye âtıl hale getirmek üzere bu bütünlüğü parçalamaya koyulmuştur. Böylece modernite bir yandan bilimi dinden ayırırken bununla da kalmamış, tıpkı siyaseti ve hukuku dinden ayırdığı gibi ahlâkı ve sanatı da dinden ayırmıştır. Hayatın çeşitli sektörlerini dinden koparmaya yönelik bu pratiği Faslı filozof Taha Abdurrahman "Dünyâniyye (dünyevileşme / sekülerleşme / secularization)" terimi ile ifade etmektedir. Dünyevîleşmenin dine yönelik bu ayrıştırma işlemlerinin tezahürleri tek bir tür değildir ve bunun bir tek ağırlık noktası da yoktur. Bu ayrıştırma tezahürleri

oldukça farklılık arz etmektedir. Örneğin hukukun dinden ayrıştırılması, bilimin dinden ayrıştırılması gibi değildir ya da siyasetin dinden ayrıştırılması, sanatın dinden ayrıştırılması gibi değildir. Bu doğrultuda Taha Abdurrahman'a göre bu ayrıştırmalar içerisinde en tehlikeli ve en etkili olan, ahlâkın dinden ayrıştırılmasıdır. Bu süreçte Tanrısız ruhani değerler sistemine sahip olmak ya da "dinsiz bir ruhaniyet" geliştirmek veya da iman temeline dayanmayan bir ruhi yapı ortaya koymak gibi birtakım tezahürler ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Jacques Derrida'ya atfedilen "dinsiz bir din" veya "dinsiz bir dinî yapı" hatta "tanrı olmayan bir tanrıyla birlikte tanrının önünde bir kâinat" gibi bir anlayış bile ortaya konmuştur. Bundan dolayı dünyevîleşmenin ortaya çıkan bu biçimi, farklı bir adla anılabilir. Taha Abdurrahman ahlâkın dinden ayrıştırılmasını ifade etmek üzere buna *dehrâniyye* adını önermektedir. Taha Abdurrahman bunun dehrâniyye adıyla anılmasının, ahlâkın dinden ayrıştırılmasının ahlâktan ruhani elbisenin çekip çıkarılması ve ahlâkın zamana bağlı bir kılığa sokulmasını ihsas etmek üzere önermektedir. Böylece ahlâkı dinden ayrıştırmayı ifade eden dehrâniyye, aslında siyaseti dinden ayrıştırmayı ifade eden 'almâniyye ve bilimi dinden ayrıştırmayı ifade eden 'ilmâniyyenin farklı tezahürleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf Felsefesi, Taha Abdurrahman, Ahlâk, Dehrâniyye, 'Almâniyye, 'İlmâniyye.

TAHA ABDERRAHMANE'S CRITICAL APPROACH TO MODERNITY'S SEPARATION OF MORALITY FROM RELIGION

Doç. Dr. Güldane GÜNDÜZÖZ

Kırıkkale University

Religion has an integral feature that unites various areas of life and seems that religion covers many different areas. However, the soul is a unity and integrity structure that does not accept division. In this respect, religious decrees are in a unity that cannot be divided. In fact, even if the provisions in question do not create a simple unity and unity, they preserve their integrity in an indivisible simple unity and integrity, thanks to the spirit of unity that carries them. However, modernity wanted to render this unity inactive so that it would be independent from each other both in terms of operation and management and in terms of its results, and it started to break this unity. Thus, while modernity separated science from religion, it also separated morality and art from religion, just as it separated politics and law from religion. This is a practice aimed at separating various sectors of life from religion. Moroccan philosopher Taha Abderrahmane refers to it with "Dunyāniyyah". The manifestations of these separation processes of secularization towards religion are not of a single type and it does not have a single center of gravity. The manifestations of these decompositions are quite different. For example, separating law from religion is not like separating science from religion, or separating

politics from religion is not like separating art from religion. In this direction, according to Taha Abderrahmane, the most dangerous and most effective among these separations is the separation of morality from religion. In this process, some tendencies emerged, such as having a godless spiritual ethos, or developing a "religious spirit" or revealing a spiritual structure that was not based on faith. Similarly, a "religion without religion" or a "religious structure without religion" attributed to Jacques Derrida, even an understanding like a universe in front of a god with a non-god was revealed. Therefore, this emerging form of secularization can be called by a different name. Taha Abderrahmane proposes the name "dahrāniyyah" to express the separation of morality from religion. Thus, by using the term decoupling of morality from religion, he actually wanted to denote the removal of the spiritual garment from morality and the disguising of morality in time. Thus, dehrāniyyah, which expresses the separation of morality from religion, appears as different manifestations of 'almāniyyah, which expresses the separation of politics from religion, and 'ilmāniyyah, which expresses the separation of science from religion.

Keywords: Taṣawwuf Philosophy, Taha Abderrahmane, Akhlāq, Dahrāniyyah, 'Almāniyyah, 'Ilmāniyyah

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA TASAVVUFÎ DİLİN İMKÂNI: MİDHAT BAHÂRİ BEYTUR VE *RÛH-I KURÂN'DAN BİR SÂHİFE-İ NÛR* İSİMLİ ESERİNDE HAKÎKAT-İ MUHAMMEDİYYE KAVRAMI

Dr. Öğr. Üyesi Şeyda Öztürk

Akdeniz Üniversitesi

Mevlevi şeyhi, edib ve şair Midhat Bahârî Beytur (1875-1971)) Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte köprü görevini üstlenmiş önemli müellif mutasavvıflar arasında yer alır. İslami ilimlerde tahsîlini İstanbul Darü'l-fünûnu müderrisi ve Fatih dersiâmlarından tamamlamış olan Midhat Bahârî Tekke ve Zaviye Kanununun yürürlüğe girdiği 1925 yılında çelebilik makamının tayin ettiği son şeyh olarak kaydedilmektedir. Mithat Bahari Soyadı Kanunundan sonra "Beytur" soyadını almıştır. Midhat Bahârî Beşiktaş Bahariye Mevlevihânesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Efendi'den feyz almıştır. Bir Mevlevîyye mensubu olarak bilhassa Mevlevî irfânını kendinden sonraki nesle hâlen, zevkan ve ilmen aktarabilmiş nâdir isimler arasında yer almaktadır. İlk eseri Ravza'yı 1897'de yayımlayan Midhat Bahârî Beytur Cumhuriyet'in ilk yıllarından vefatına değin tasavvuf sahasında kalemini susturmamış bir müellif olarak dikkat çekmektedir. Ağırlıklı olarak tasavvufi irfâna dair telîf, tercüme, derleme ve şerhleri bulunan Beytur'un başlıca eserleri; *Ravza, Güşvâr, Mihrâb-ı Aşk, Mesnevî Gözüyle Mevlâna, Sünbülistan Şerhi, Leâlî-i Meânî, Evrâd-ı*

*Mevleviyye, Dîvân-ı Şemsü'l-ḥaḳā'iḳ ve Rûh-ı Kur'ân'dan Bir Sâhife Nur'*dur. Tasavvufi meşrebinde vahdet-i vücûdun hakîm olduğu bir mutasavvıf olarak görünen Midhat Bahârî Beytur eserlerinde ağırlıklı olarak tevhîd ve hakîkat-i Muhammediyye kavramlarını işlemiştir. Öte yandan şiirlerinde peygamber aşığı ve ehl-i beyt muhibbi olduğu açıkca gözlemlenmektedir.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan *Rûh-ı Kur'ân'dan Bir Sâhife Nur* isimli eseri Midhat Bahârî, tekkelerin kapatılışından bir yıl sonra 1926'da kaleme almıştır. Eserini nesre dökülmüş bir naat-ı peygamberî olarak tanıtan Beytur, telîfini mürşidi Hüseyin Fahreddin Efendi'ye (ö.1911) ithâf etmektedir. Müellife göre Kur'ân-ı Kerîm baştan sonra Hz. Peygamber'in üstünlüğünü tasvîr eden bir özelliğe sahiptir. Bu gerçekten yola çıkan Beytur Kur'ân-ı Kerîm'in farklı sûrelerine ait 80 âyeti Hz. Peygamber'in yüce ahlâkı ve hakîkat-i Muhammediyye merkezinde tercüme ve tefsîr etmektedir. Eser Cumhuriyet döneminde kaleme alınmış bir işâri tefsir örneği sayılabileceği gibi Hz. Peygamber'in eşsiz konumunu hakîkat-i Muhammediyye kavramı ve Kur'ân âyetleri ışığında yeniden pekiştirme gayreti olarak değerlendirilmelidir.

Kitabın sonunda "Gâzî Halâskâr Mustafa Kemal ve Cumhuriyet'in bekası için "bir tazarru'" başlıklı bir dua metni yer almaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ve tekkelerin ilgasının hemen ardından Hz. Peygamber ve nûr-ı Muhammedî kavramının Kur'ân âyetlerince temellendirildiği ve yazın hayatında kabul gören eser, dönemin hassas şartları altında tasavvufi dilin imkanı ve tasavvufî

irfanın yazın hayatında görünürlüğüne dair önemli ipuçları vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Midhat Bahârî Beytur, Tasavvuf, Hakîkat-i Muhammediyye, İşâri tefsir, Cumhuriyet dönemi

THE POSSIBILITY OF SUFI LANGUAGE IN THE EARLY YEARS OF THE REPUBLIC: MİDHAT BAHÂRİ BEYTUR AND THE CONCEPT OF "HAKÎKAT-İ MUHAMMEDİYYE" (THE TRUTH OF MUHAMMEDİYE) IN HIS WORK TITLED RÛH-I KURÂN'DAN BİR SÂHİFE-İ NÛR

Dr. Öğr. Üyesi Şeyda Öztürk

Akdeniz University

Mevlevi sheikh, lettered and poet Midhat Bahârî Beytur (1875-1971) is among the important author mystics who served as a bridge in the transition from the Ottoman Empire to the Republic. Midhat Bahârî, who completed his education in Islamic sciences as a professor of Istanbul Darü'l-funûnu and Fatih Dersiâm, is recorded as the last sheikh appointed by the Maqam Chalabi in 1925, when the law of lodges and zawiyah came into effect. Midhat Bahârî, who took the surname "Beytur" after the surname law, is among the rare names who can still transfer his Mevlevi knowledge to the next generation, especially as a member of the Mevlevi, who received inspiration from Hüseyin Fahreddin Efendi, the sheik of the Besiktas (Bahariye) Mevlevi Lodge. Midhat Bahârî Beytur, who published his first work Ravza in 1897, draws attention as an author who did not silence his pen in the field of Sufism from the first years of the Republic until his death. The main works of Beytur, which mainly has copyrights, translations, compilations and commentaries on mystical wisdom, are

Ravza, Güşvâr, Mihrâb-ı Aşk, Mesnevî Gözüyle Mevlâna, Sünbülistan Şerhi, Leâlî-i Meânî, Evrâd-ı Mevleviyye, Dîvân-ı Şemsü'l-ḥaḳā'iḳ ve Rûh-ı Kur'ân'dan Bir Sâhife Nur. Midhat Bahârî Beytur, who appears to be a mystic whose mystical disposition is dominated by unity of "vahdet-i vücûd" (unity of existence), mainly deals with the concepts of tawhid and "hakîkat-i Muhammediyye" (al-haqiqa al-Muhammadiyya) in his works. On the other hand, it is clearly observed in his poems that he is a transcendent prophet and ahl al-bayt (family members of the Prophet) lovers.

The main subject of the study, *Rûh-ı Kur'ân'dan Bir Sâhife Nur*, was written by Midhat Bahari in 1926, one year after the closure of the lodges. Introducing his work as a proselytized prophecy, Beytur dedicates its copyright to the late Hüseyin Fahreddin Efendi (d.1911), the master of Beşiktaş Mevlevihanesi. According to the author, the Holy Qur'an has a feature that approves of the superiority of the Prophet Muhammad from beginning to end. Starting from this fact, Beytur translates and interprets 80 verses of different sūrahs of the Holy Qur'an in the center of the Prophet's great morality and the Haqiqat al-Muhammadiyya. The work can be considered as an example of an esoteric tafsir during the Republican period, as well as an effort to reinforce the unique position of the Prophet in the light of the concept of Haqiqat al-Muhammadiyya and the verses of the Qur'an

At the end of the book, there is a prayer text for the founder of the Republic, Mustafa Kemal Atatürk, titled "Ghazi Halaskar Mustafa Kemal and for the survival of the Republic". In the first years of the

Republic and right after the abolition of the lodges, the work, in which the concept of the Prophet and "nûr-ı Muhammedî" is based on the verses of the Qur'an and accepted in the literary life, gives important clues about the possibility of mystical language and the visibility of mystical wisdom in the literary life under the sensitive conditions of the period.

Keywords: Midhat Bahari Beytur, Sufism, al-haqiqa al-Muhammadiyya, esoteric tafsir, Republican era

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KAPATILMAYAN BİR TEKKE "ŞEYH EFENDİ TEKKESİ"

Dr. Öğr. Üyesi Semih BEKÇİ

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Genelde İslâm medeniyetinde, özelde ise tasavvuf düşünce tarihinde önemli eğitim kurumlardan bir tanesi de tekkelerdir. Tekkeler, inşa edildikleri bölgelerde halkın dinî, rûhî ve ilmî ihtiyaçlarına cevap veren, tarihi süreç içerisinde yaşanan sosyo-kültürel ve askerî problemlere çözüm üreten, devlet-millet arasında arabuluculuk vazifesini üstlenen sosyal yapılardır. 1925 yılında Tekke ve Zaviye kanununun hayata geçirilmesiyle tekkeler kapatıldıysa da hakla iletişimlerine devam etmişlerdir.

Bunlardan bir tanesi de Nakşibendî tarikatının Hâlidî koluna mensup, Abdullah Dehlevî'nin müritlerinden olan Muhammed Cân-ı Mekkî'nin halifesi Abdullah Sermest Efendi tarafından kurulan ve halk arasında Şeyh Efendi Tekkesi adıyla bilinen tekkedir. Girişinde yer alan kitabeye göre 1858 yılında inşa edildiği anlaşılan tekkenin son postnişini ise Şeyh Mehmet Vâkıf Efendi'dir (ö.1965). Vâkıf Efendi, soyadı kanununun yürürlüğe girmesiyle Tazebay soyadını almıştır. Halkın manevî yönden eğitilip yetiştirilmesinde önemli vazifelerin ifa edildiği Şeyh Efendi Tekkesinde, Nakşibendî tarikatının âdâp, usul ve erkânlarının icrâ edilişinin yanı sıra medrese eğitimini de deruhte edilmiştir. Bu minvalde bölge halkı yanı sıra Suriye, İran, Irak ve Afganistan'dan öğrenciler İslâmî ilimler, tarih ve edebiyat derslerini

tekkede Mehmet Vâkıf Efendi'den tahsil etmişlerdir. Tasavvuf sahasındaki çalışmalarıyla da bilinen Annemarie Schimmel (ö. 2003) tekkeyi sık sık ziyaret ederek, Mehmet Vâkıf Efendi ile ilmî müzakerelerde bulunmuştur. Tekke'de, milli mücadele yıllarında verilen vaazlarla da halk manevi açıdan motive edilmiş, devlet millet ilişkisinin ayakta kalması sağlanmıştır. Nitekim 28 Ekim 1918 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün ziyaret ettiği tekkenin icraatlarını görüp takdir etmesi ve daha sonra bu tekkenin kapatılmamasını emretmiş olması bu olguyu desteklemektedir. Atatürk'ün tekkenin kapatılmaması yönünde talimat vermesine rağmen son postnişin Mehmet Vâkıf Efendi, Tekke ve Zaviye kanununa muhalefet olmaması adına tekkenin tarikat faaliyetlerini bizzat kendisi sonlandırmıştır. Kilis'te her kesim ve statüde bulunan halka kapılarını açmış, tasavvufi hayatın benimsenip yaşanmasında öncülük ederek halk üzerinde derin etkiler bırakmıştır. 1965 yılında Mehmet Vâkıf Efendi'nin vefat etmesiyle tekkenin ilmî faaliyetleri azalmıştır.

Altı odadan oluşan derviş hücreleri, medrese, kütüphane, zikirhâne ve mescitten müteşekkil olan tekke, geniş bir avlu içerisinde inşa edilmiştir. Avlu içerisinde yer alan türbede, tekkenin kurucusu Abdullah Sermest Efendi ile son postnişin Vâkıf Efendi'nin yanı sıra aile bireyleri yatmaktadır. Türbe 1990 yılında restore edilerek çinilerle süslenmiştir.

Bu çalışmada 1858 yılında kurularak dinî ve ilmî faaliyetlerine başlayan Şeyh Efendi tekkesinin, Cumhuriyet döneminde de devam eden dinî ve sosyal faaliyetleri ele alınacaktır. Etkileri günümüz Kilis halkı üzerinde

hâlen devam ediyor olması önemini ortaya koyan bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Tekke'nin kurucusu Abdullah Sermest Efendi'nin kaleme aldığı *Divân*'ından hareketle tasavvufî görüşleri incelenerek tasavvuf hayatındaki rolü tespit edilmeye çalışılacaktır. Günümüzde yaşayan tekke temsilcileri konumundaki vârisleri ile yapılan mülakatlarda özel arşivlere inilmiş, tekke vakfiyeleri, postnişinlerine ait ilmî ve tasavvufî icazetnamelerine ulaşılmıştır. Söz konusu tarihi vesikaların gün yüzüne çıkarılıp Kilis tasavvuf kültürüne zenginlik katması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tekke, Tarikat, Kilis, Cumhuriyet

THE ONLY TEKKE THAT WAS NOT CLOSED IN THE REPUBLIC PERIOD "SHEYH EFENDİ TEKKE"

Dr. Öğr. Üyesi Semih BEKÇİ

Kilis 7 Aralık University

One of the important educational institutions in Islamic civilization in general and in the history of Sufi thought in particular is dervish lodges. Dervish Lodges are social structures that respond to the religious, spiritual and scientific needs of the people in the regions where they are built, produce solutions to the socio-cultural and military problems experienced in the historical process, and undertake the duty of mediation between the state and the nation. Even though the lodges were closed with the implementation of the *Dervish Lodges and Zawiya Law* (*Tekke ve Zaviye Kanunu*) in 1925, they continued their communication with the right.

One of them is the dervish lodge known as Sheikh Effendi Lodge among the people, founded by Abdullâh Sermest Effendi, the caliph of Muhammed Cân-ı Mekkî, a member of the Khalidi branch of the Naqshbandi sect and one of the disciples of Abdullâh Dehlevî. According to the inscription at the entrance, which is understood to have been built in 1858, the last *post-nishin* of the lodge (the head of the lodge), is Sheikh Mehmet Vâkıf Effendi (d.1965). Vâkıf Effendi took the surname Tazebay with the enactment of the surname law. Sheikh Effendi Lodge, which performed important duties in the

spiritual education and training of the people, also took part in the education of the madrasa, as well as the execution of the manners, methods and methods of the Naqshbandi sect. In this way, students from Syria, Iran, Iraq and Afghanistan, as well as locals, received Islamic sciences, history and literature lessons from Mehmet Vâkıf Effendi in the lodge. Annemarie Schimmel (d. 2003), also known for her works in the field of Sufism, visited the lodge frequently and had scientific discussions with Mehmet Vâkıf Effendi. With the sermons given in the dervish lodge during the years of national struggle, the people were morally motivated and the state-nation relationship was maintained. As a matter of fact, the fact that Mustafa Kemal Atatürk saw and appreciated the performances of the lodge he visited and ordered that this lodge not be closed supports this fact. Despite Atatürk's instructions not to close the lodge, Mehmet Vâkıf Efendi, the last hider, personally terminated the sect activities of the lodge in order not to oppose the law of the lodge and zawiya.

It opened its doors to people of all sections and statuses in Kilis, and left a deep impression on the people by leading the way in adopting and living the mystical life. With the death of Mehmet Vâkıf Effendi in 1965, the scientific activities of the lodge decreased

The dervish cells, consisting of six rooms, a madrasa, a library, a dhikrhane and a masjid, was built in a large courtyard. In the tomb located in the courtyard, the founder of the lodge, Abdullah Sermest Effendi, and the last head Vâkıf Efendi, are buried, as well as family members. The tomb was restored in 1990 and decorated with tiles.

In this study, the religious and social activities of Sheikh Effendi Lodge, which was founded in 1858 and started its religious and scientific activities, which continued in the Republic period, will be discussed. The fact that its effects still continue on the people of Kilis today is an issue that reveals its importance. Based on Abdullah Sermest Effendi's *Divân*, his Sufi views will be examined and his role in Sufi life will be tried to be determined. In the interviews with the heirs, who are the representatives of the lodges living today, private archives were accessed, and scientific and mystical *icazetnames* (diploma) belonging to the foundations of the lodges and *post-nishins* were reached. It is aimed that these historical documents will be brought to light and enrich the Sufi culture of Kilis.

Keywords: Sufism, Dervish Lodge, Sect, Kilis, The Republic

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TARÎKATLARIN İLMİ FAALİYETLERİ: HÂLİDÎLİK ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Sevda AKTULGA GÜRBÜZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

VI/XIII. Asırdan itibaren başlayan tarîkatlar dönemi, halkın İslâmlaşmasından başka Selçuklular ve Osmanlı Devletinin kuruluşlarında etkin roller oynamışlar, devleti desteklemişler ve yer yer sultan ve padişahları kontrol eden bir nüfuza dahi erişmişlerdir. II. Meşrutiyet ile beraber savaş ve sıkıntılar tarîkatları da etkilemiş, ilmi faaliyetlerde durağanlık ve liyakatsızlık göze çarpmıştır. Dönemin sûfî meşrepli dergilerinden olan "Tasavvuf, Muhibbân, Cerîde-i Sûfiyye"; tasavvufî hayatta çöküşle beraber ilmin de elden gittiğini belirtmişlerdir. Bununla beraber Cumhuriyet döneminde, milli mücadelenin meşrûiyyet kazanmasında halkı motive ederek topluma ümit aşılamış, arabuluculuk görevi üstlenen bütün tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Ayrıca şeyhlik, dervişlik, müritlik, emirlik, halifelik vb. unvanlar kaldırılmış ve bu kimselerin kendilerine has kıyafetleri giyerek, halk arasında faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır. Tarîkatlar kapatılmalarına rağmen engellemelere aldırmayarak faaliyetlerine örtülü bir şekilde devam ettirmişlerdir. Hâlidî şeyhleri, özellikle doğu ve güneydoğu bölgesinde resmî medresede okutulan ilimleri kendi özel medreselerinde zâhir ve bâtın ilim şeklinde okutmaya devam ederek tarîkat yapısını da koruma telaşında olmuşlardır. Buralarda öğrenim gören pek çok talebe daha sonra Türkiye'nin çeşitli yerlerinde müftü,

vâiz ve imam olarak görev yapmıştır. Hatta Hâlidiyye'nin Cumhuriyet Türkiye'sinde faaliyet gösteren ve kendilerini bir tarikata nispet eden pek çok cemaat, ellerinde bulundurdukları icazet ve silsilelerle Hâlidiyye tarikatının bir devamı olarak aktivitelerini sergilemişlerdir. İlmi hususlarda sekülerleşme politikalarına karşı olan; sosyal, ekonomik ve toplumsal unsurları göz önüne alarak ehl-i sünnet dairesi içerisinde faaliyet gösteren Hâlidiyye; eğitim, öğretim, dinî hayat üzerinde derin tesirler bırakmıştır. Türkiye'de Cumhuriyetin ilanından sonra tekkelere takınan olumsuz tavırlara rağmen medrese faaliyetleri ile tanınan tekke şeyhleri; toplum tarafından tanınan ve saygı gören ailelerden olmaları ve ilmî yetkinliklerine tasavvufî ahlakı katarak topluma hizmetlerde bulunmalarından dolayı insanların tekrar tekkeye yönelmesinde etkili olmuşlardır. Özellikle medrese-tekke birlikteliğinin sağlamlaşmasıyla âlim-halife olarak yetiştirilenler başka bölgelerde faaliyet göstererek ilim sahalarını genişletmişlerdir. Norşin Tekke ve Medresesi, Kelamî Dergâhı gibi ilim ve irfan yuvaları ile beraber Seyyid Taha, Şeyh Muhammed Küfrevî, Alvarlı Hace Muhammed Lutfî, Sıbgatullah Arvâsî, Seyyid Fehim Arvâsî, Abdülhakim Arvâsî, Necip Fazıl Kısakürek gibi âlim ve sûfilerin faaliyetlerine değinmek konuyu açıklamak açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Tarîkatlar, Hâlidilik, İlmi Faaliyetler, Medrese-Tekke.

SCIENTIFIC ACTIVITIES OF SECTS IN THE REPUBLIC PERIOD: THE HÂLÎDÎ SAMPLE

Dr. Öğr. Üyesi Sevda AKTULGA GÜRBÜZ

Van Yüzüncü Yıl University

From 6th to 13th century, the sect played a crucial role in the rise of Selçuklu and Ottoman Empire aswell as the spread of Islam in the region. Moreover; the members of the sect supported the states andeven sometimes had influence on the Sultans' decisions at the time. During the second Constitutional Monarchy period, wars and social issues also affected the sects, and led to stagnation and incompetence in scientific activities. "Tasawwuf, Muhibbân, Cerîde-i Sûfiyye", which is one of the Sufi magazines of the period; the writers stated that with the collapse of Sufism, scientific engagements were undermined as well. In addition, during the Republican period, all Islamic monasteries and lodges that acted as mediators were closed, even though these monasteries encouraged people and instilled hope in the society in the course of national liberation. Furthermore, such titles as sheikh, dervish, disciple, emirate, caliph were abolished and it was forbidden for these people to wear their unique clothes and engage in activities among the folk. Although the sects were closed, they went on their activities covertly, and tended to ignore all the obstacles. Therefore, the sheikhs of Hâlidî sect kept on teaching the sciences that were taught in official madrasas, particularly in the eastern and south-eastern regions, in the form of external and internal sciences in their private madrasas,

and they were also in an attempt to protect the structure of the sect. Several students that studied there later served as mufti, preacher and imam in various parts of Türkiye. In this respect, a number of congregations that operated in the Republican period of the sect acted as a continuation of the Hâlidî sect with the ratifications that they had. The followers of Hâlidî sect who were against secularization policies in scientific matters and behaved in accordance with the circle of Ahl as-Sunnah by taking into account social, economic, educational, and religious life left a deep impact on society. Even though there were a lot of negative attitudes towards the lodges after the proclamation of the Republic in Türkiye, the dervish sheikhs that were known for their madrasa activities were influential in peoples turning to the lodge again since they were from families that were recognized and respected by the society and they served the society by adding Sufi morality to their scientific competencies. Notably with the consolidation of the madrasa-tekke union, those who were trained as scholars and caliphs expanded their knowledge of the field by operating in other regions. It is important to mention the services of the scholars such as Sayyid Taha, Şeyh Muhammed Küfrevî, Alvarlı Hace Muhammed Lutfî, Sıbgatullah Arvasi, Sayyid Fehim Arvasi, Abdülhakim Arvâsî, Necip Fazıl Kısakürek, together with the science and knowledge centers such as Norşin Tekke and Madrasah.

Keywords: Republican Period, Sects, Hâlidî, Scientific Activities, Madrasa-Tekke.

CUMHURİYET SONRASI TARİKATLARIN SOSYAL İŞLEVLERİ (HAZNEVİYYE TEKKESİ ÖRNEĞİ)

Dr. Ahmet Az

DİB Konya Selçuk Dini Yüksek İhtisas Merkezi

Şüphe yok ki fıtrî bir ihtiyaç olan din, insanlık tarihi boyunca toplumları şekillendiren en önemli unsurların başında yer alır. Toplumsal talebi olmayan bir din düşünülemeyeceği gibi, bir toplumu büsbütün dinden soyutlamak da mümkün değildir. Bu yüzden dini toplumdan, toplumu da dinden soyutlamak tarihin hiçbir döneminde mümkün olmamış, aksine bu uğurda sarf edilen çabalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Din-toplum ilişkisinin karşılıklı olarak tezahür ettiği alanlardan biri de tasavvuf ve onun kurumsal yönü olan tarikatlardır. Sosyal birer müessese olarak kurulan tarikatlar, toplumun bazen kültürel, bazen sosyal, bazen de ekonomik birikimine katkıda bulunmuş, hatta şartlar gerektirdiğinde tarikat üyeleri cephede savaşmaktan bile geri durmamışlardır. Binaenaleyh, gerek tasavvufî açıdan gerekse sosyolojik yönden tarikatların incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle tekke ve zaviyelerin kapatıldığı cumhuriyet sonrasında kurulan ve varlığını medrese ağı üzerinden günümüze dek sürdürmeyi başaran tekke ve dergâhların dinî, sosyal ve siyasi etkilerinin tespit edilmesi hem tasavvuf hem de din sosyolojisi açısından önem arz etmektedir. Bu tekkelerden biri de XX. yüzyılda ortaya çıkan ve kurucusu Ahmed el-Haznevî'ye nisbetle *Hazneviyye* diye anılan Hazneviyye tekkesidir. Hazneviyye tekkesi ilk olarak Suriye'nin

kuzeydoğusunda kurulmuş olsa da Osmanlı sonrası iki ülke arasında çizilen sınır sebebiyle farklı iki devletin farklı insanları haline getirilen akraba bölge halkının buluşma noktası olmuş ve Nakşbendî-Hâlidîliğin bu topraklarda yayılmasına öncülük etmiştir. Hazneviyye tekkesinin din eğitiminin tamamen durma noktasına geldiği, eğitim kurumlarının işlevliğini neredeyse tamamen kaybettiği Suriye'nin Fransız mandası altında bulunduğu bir dönemde ortaya çıkması onun hem dini hem de sosyal etkisini daha da arttırmış ve bu etki çok geçmeden sınırın bu yakasına; ülkemizin güneydoğu Anadolu bölgesine taşmıştır. Bu çalışmada *Cumhuriyet Sonrası Tarikatların Sosyal İşlevleri (Hazneviyye Tekkesi Örneği)* örneklemi üzerinde durulmuş ve ülkemizde de yoğun bir müntesip kitlesi bulunan Hazneviyye tekkesinin siyasî, dinî ve tasavvufî alanda ne derece etkili olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Ayrıca Haznevî ulemasının Birinci Dünya Savaşı sonrası bölgede ciddi mânâda yayılmaya başlayan Vahhabilik ile Şiilik propagandasına karşı mücadelesinin belirlenmesi de çalışmamızın amaçları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tarikat, Nakşbendiyye-Hâlidîyye, Hazneviyye, Ahmed el-Haznevi

SOCIAL FUNCTIONS OF POST-REPUBLIC SECTS (SAMPLE OF HAZNEVİYYE TEKKESİ)

Dr. Ahmet Az

DİB Konya Selçuk Dini Yüksek İhtisas Merkezi

There is no doubt that religion, which is an innate need, is one of the most important elements that have shaped societies throughout human history. It is not possible to think of a religion without a social demand, and it is not possible to isolate a society from religion altogether. For this reason, it has never been possible to isolate religion from society and society from religion, on the contrary, efforts made for this cause have failed. One of the areas in which the religion-society relationship is mutually manifest is Sufism and its institutional aspect, the sects. Sects, which were established as social institutions, contributed to the cultural, sometimes social and sometimes economic accumulation of the society, and even when the conditions required, the members of the sect did not hesitate to fight at the front. Therefore, it is of great importance to examine the sects both in terms of mystical and sociological aspects. It is important for both Sufism and sociology of religion to determine the religious, social and political effects of dervish lodges and dervish lodges, which were established after the republic, when dervish lodges and dervish lodges were closed, and managed to survive through the madrasah network. One of these lodges is XX. It is the Hazneviyya lodge, which emerged in the 16th century and is known as Hazneviyya after its founder, Ahmed al-Haznevî. Although the

Haznaviyya lodge was first established in the northeast of Syria, it became the meeting point of the relatives of the people of the region, who were made different people of two different states due to the border drawn between the two countries after the Ottoman Empire, and pioneered the spread of Naqshbandi-Khalidism in these lands. The emergence of the Haznaviyya lodge at a time when the religious education came to a standstill and the educational institutions had almost completely lost their functionality, when Syria was under the French mandate, further increased both its religious and social influence, and this effect soon reached this side of the border; It has overflowed to the southeast Anatolian region of our country. Therefore, in this study, the sample of the Social Functions of the Post-Republican Sects (The Example of the Hazneviyya Lodge) was focused on and an answer was sought to the question of how effective the Haznaviyya lodge, which has a large following in our country, in the political, religious and mystical fields. In addition, determining the struggle of Haznavi scholars against Wahhabism and Shiite propaganda, which started to spread seriously in the region after the First World War, is among the aims of our study.

Keywords: Sufism, Sect, Naqshbandiyya-Khalidiyye, Haznaviyya, Ahmed al-Haznevi

دوافع تعلُّم اللغة العربية في الجمهورية التركيَّة

Dr. Öğr. Üyesi Ahmad SHAIKH HUSAYN
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

يرمي البحث إلى تسليط الضوء على الدوافع لتعليم اللغة العربية في تركيا، اعتمدت فيه المنهج الوصفي التحليلي، وقد تناول البحث بداية نبذة تاريخية تتحدث عن أهمية اللغة العربية ومكانتها بين اللغات، كما تتحدث عن أهمية تعليمها في تركيا، من ثم ينتقل البحث إلى صلب الموضوع ليتحدث عن أهمِّ الدوافع لتعلُّم اللغة العربية في تركيا، وقد تعددت هذه الدوافع بين الدينية، والثقافية، والاقتصادية، والاجتماعية.

أمَّا الدوافع الدينية: فقد نتجت عن ارتباط اللغة العربية بالدين عامة وبالقرآن على وجه الخصوص، ولعل هذه الدوافع كانت الأهم بين أخواتها، إذ عكف كثير من الأتراك على تعلم العربية من أجل قراءة القرآن وفهمه بلغته على الوجه الأمثل، ومن ثم إدراك بيانه وبلاغته التي لايمكن أن تفهم بغير لغته، يضاف إلى ذلك أيضاً أن أغلب الشعائر الدينية من إقامة وأذان وشعائر حج لا تكون إلا بالعربية، وأخيراً تعلُّم الدين من مصادره الأصيلة لا من الكتب المترجمة، ثانياً الدوافع الثقافية: من المعلوم لدى الجميع أنَّ من تعلَّم لغة أخرى فإنَّه رجل مثقف، ومن المعلوم أيضاً أن كثيراً من التراث الثقافي التركي كان يحتوي على كتب ووثائق ومخطوطات كُتبت باللغة العربية، هذه الآثار كانت تحوي بين طيَّاتها الكثير من الآثار التاريخية، والاجتماعية، والاقتصادية، والسياسية منذ زمن الدولة العثمانية، من هنا فقد صبَّ الأتراك اهتمامهم على تعلم العربية؛ ونَبْش ما في هذه

الآثار، ثالثاً الدوافع الاقتصادية: التي يأتي في مقدمتها السياحة؛ وذلك من خلال إقبال العرب على زيارة تركيا من أجل السياحة، من هنا أدرك كثير ممن يعمل في هذا المجال أهميَّة اللغة العربية وذلك للحاجة الماسة إليها؛ لأنَّ السياحة غدت المصدر الأكثر الذي يدر الأرباح على الخزينة التركيَّة، رابعاً الدوافع الاجتماعية: لقد أتاحت اللغة العربية للأتراك الناطقين بها فرصاً في الوظائف، إذ غدا الكثير ممن تخرج من قسم اللغة العربية يستطيع العمل في الجامعات ومدارس الأئمة والخطباء، وفي مكاتب الترجمة، والفنادق السياحية، كما أتاحت الفرصة لهم كمرشدين سياحيين أيضاً، يضاف إلى ذلك الحاجة الماسة للمترجمين على صعيد التجارة، التي أصبحت المرتكز الرئيس في إنجاح عملية التبادل التجاري مع البلدان العربية.

ثم يخلص البحث إلى خاتمة تبين أبرز النتائج التي توصل إليها البحث، مُزيَّلاً ببعض التوصيات والمقترحات.

الكلمات المفتاحيَّة: اللغة العربية، تركيا، الدوافع، تعلُّم، الدين

TÜRKİYE'DE BİREYLERİ ARAPÇA ÖĞRENMEYE İTEN ETKENLER

Dr. Öğr. Üyesi Ahmad SHAIKH HUSAYN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Bu çalışma, betimleyici analitik yöntem kullanarak, Türkiye'de bireyleri Arapça öğrenimine yönelten etkenlere ışık tutmayı hedeflemektedir. Çalışma, ana hatlarıyla bir dil olarak Arapçanın tarihsel süreç içerisindeki önemine ve diğer diller arasındaki konumuna değinmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de, Arapça öğretiminin önemini ele almaktadır. Sonrasında ise çalışma, esas konusu olan Arapçanın Türkiye'de öğrenilmesinin temel etkenlerini; dini, kültürel, ekonomik, sosyal etkenler şeklinde kategorize ederek bu kategorileri etraflı bir biçimde ele almaktadır.

Müslüman bir toplum olan Türkiye'de Arapçanın öğrenilmesinin dini etkenleri arasında Arapçanın İslâm'ın ve Kur'ân-ı Kerîm'in dili olması zikredilebilir. Özellikle Kur'ân'ın dilinin Arapça olmasını dini etkenlerin en güçlüsü olarak zikretmek mümkündür. Nitekim Türklerin çoğu Kur'ân okumayı öğrenme hususunda özel bir çaba sarf etmektedirler. Ayrıca Arapça bilmeden anlaşılmayacak olan, Kur'ân'ın belâğî ve beyânî unsurlarını öğrenme gayretinde bulunurlar. Aynı şekilde ezan, namaz, ve hac gibi ibadet ve sembollerin dilinin Arapça olması, Arapçayı öğrenmenin diğer dini etkenleri arasında zikredilebilir. Son olarak İslami ilimlere ilişkin kaynakları tercümeye ihtiyaç duymadan orijinalinden öğrenme isteğinin dini etkenler

arasında yer aldığı ifade edilebilir. Bireylerin yeni bir dili öğrenmekle kültür seviyelerini yükseltme düşüncesi Arapça öğreniminin kültürel etkenleri arasında zikredilebilir. Ayrıca Türk kültür tarihine ait birçok tarihi belge ve yazma eserin Arapça yazılmış olması ikinci bir etken sayılabilir. Bu eserler, sayfaları arasında tarihi, sosyal, ekonomik, siyasi birçok bilgi barındırmaktadır. Tam da bu noktada Türklerin ilgi ve alakaları Arapçaya yönelmiş ve bu eserleri araştırmak ve derinlemesine incelemek amacıyla Arapça öğrenimine ilgi duymuşlardır. Turizm, Türkiye'de Arapça öğreniminin ekonomik etkenlerinin başında gelir. Öyle ki Türkiye Cumhuriyeti hazinesinin gelir kaynaklarının önemli bir kalemini turizm oluşturmaktadır. Türkiye'de Arapça öğreniminin sosyal etkenlerinin başında ise Arapça bilenlerin iş bulma olanaklarının çoğalması zikredilebilir. Mesela, Arap dili bölümlerinden mezun olanların Milli Eğitim Bakanlığı, turizm sektörü, özel tercümanlık faaliyetleri ve uluslararası ticaret gibi birçok alanda iş olanakları elde etmelerini bu bağlamda zikretmek mümkündür.

Son olarak çalışmamız araştırmanın tespit ettiği önemli noktaları betimleyen sonuç bölümü ve konuya ilişkin bazı tavsiyelerle son bulmaktadır

Anahtar Kelimeler: Arapça, Türkiye, Etkenler, Eğitim, Din.

الملامح العامة لمنهج الشيخ محمد صالح الغرسي في تناوله لمادّة علم الكلام

Dr. Hasan ALKHATTAF

Katar Üniversitesi

أولا. أهمية الدراسة وسبب الاختيار:

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله، وبعد فإنَّ سبب الاختيار الرئيسي وأهمية الدراسة هي الكشف عن منهج الشيخ محمد صالح بن أحمد الغرسي القُوني التُّركي المولود سنة 1950 وذلك أنّه كتب الكثير من الكتب في شتّى أنواع لعلوم الإسلامية وكان أكثر ما كتبه متصلا بعلم الكلام، فرغبتُ بهذه الدراسة كشفا لحال الشيخ وبيانا لمنهجه وتعريفا به وخاصّة أنَّه كان من المتمرسين في علم الكلام المطّلعين عليه. والدعوى إلى اعتماد منهجه للتدريس في المعاهد والجامعات وخاصة في كتابه عقيدة الإمام الأشعري، ومن المعلوم أن الشيخ الغرسي له كتب كثيرة منها في الكلام وهو أكثرها ومنها في الحديث والسيرة والتعليم ...

ثانيا. هيكلية الدِّراسة:

تُقسّم الدّراسة مبدئيا إلى مدخل وأربعة مباحث وخاتمة وفهرس للمصادر

المدخل هو تعريف بشخصية الشيخ الغرسي العلمية والحياتية

المبحث الأول. الملامح المتّصلة باللغة والخطاب:

نتحدث هنا عن التكرار والسهولة والصعوبة والجزالة واستخدام تعابير المجاز والحقيقة، ورجوع الضمائر، والتّعابير الدّالة على الاحترام والتأدُّب والتقديس للآخرين أو الحط من منزلتهم، وكذا استخدامه اللغة والشعر وقواميس العربية

المبحث الثاني. الملامح المتصلة بالمضمون العلمي:

المقصود هنا المسائل الكلامية التي تمَّت معالجتها والإضافة وما المآخذ عليها، وهل كان منطلقا من خلفية أشعرية في معالجة القضايا، وعُمق المحاكمات العقلية، تحرير المسائل

المبحث الثالث. الملامح المتصلة بالاستدلال العلمي

ادّعاء الأفكار ومناقشة الآخرين مبنية على جلب الدليل وموطن الاستشهاد ... سنناقش تحت هذا العنوان نوعية الأدلة النقلية (الكتاب والسنة) وكيفية الاستدلال بها، الاستدلال بالإجماع، الدّقة في النقول عن السابقين، كثرة النقول وطريقة الاستنباط والإحالة، القدرة على الاستنباط وموطن الاستشهاد

المبحث الرابع: ملامح التعامل مع الموافقين والمخالفين

ندرس في هذا المبحث طبيعة العلاقة مع المدرسة الأشعرية، المدرسة الماتريدية، السلفية، الخوارج ، المعتزلة مدى وجود التعظيم أو الاستخفاف في خطابه في تعامله مع الآخرين

ثالثا. مصادر الدِّراسة

ستكون المادة العلمية من كتبه الآتية

- عقيدة الإمام الأشعري
- تعليقات على شرح الباجوري لجوهرة التوحيد
- منهج الأشاعرة في العقيدة بين الحقائق والأوهام وهو ردٌّ طويل يزيد على 400 صفحة على كُتيِّب الدكتور سفر الحوالي في كُتِّبه المسمى " منهج الأشاعرة في العقيدة "

ŞEYH MUHAMMED SALİH EL-GHARSİ'NİN TEOLOJİ KONUSUNA YAKLAŞIMININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Dr. Hasan ALKHATTAF

Katar Üniversitesi

Çalışmanın önemi ve tercih sebebi:

Allah'a hamd olsun, salat ve selam Resûlullah'ın üzerine olsun ve bundan sonra çalışmanın seçilmesinin temel nedeni ve önemi, Şeyh Muhammed Salih bin Ahmed Al-Gharsi Al-Qoni Al'ın yöntemini ortaya koymaktır. -Turki, 1950 doğumlu, çünkü çeşitli İslami ilimlerde birçok kitap yazdı ve yazdıklarının çoğu teoloji ile ilgiliydi, bu yüzden istedim ki bu çalışma ile şeyhin durumunun bir incelemesi, onun yönteminin bir ifadesi, ve ona bir giriş, özellikle o teolojide bilgili kişilerden biriydi. Ve özellikle The Creed of Imam Al-Esh'ari adlı kitabında enstitülerde ve üniversitelerde öğretim yöntemini benimseme çağrısı ve Şeyh Al-Ghursi'nin konuşma da dahil olmak üzere birçok kitabı olduğu bilinmektedir ve çoğu kişidir. onlar ve diğerleri hadis, biyografi ve eğitimde...

ikincisi. Çalışma Yapısı:

Çalışma başlangıçta bir giriş, dört bölüm, bir sonuç ve bir kaynak dizini olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır.

Giriş, Şeyh El Gharsi'nin bilimsel ve yaşam kişiliğinin bir tanımıdır.

İlk konu. Dil ve söylemle ilgili özellikler:

Burada tekrardan, kolaylıktan, zorluktan, cömertlikten, mecaz ve hakikat ifadelerinin kullanımından, zamirlerin geri dönüşünden, saygı

ifadelerinden, nezaket ifadelerinden, başkalarına hürmetten veya onların statüsünü aşağılamaktan, dili, şiiri ve dili kullanmasından bahsediyoruz. Arapça sözlükler.

İkinci konu. Bilimsel içerikle ilgili özellikler:

Burada kastedilen, ele alınan sözlü meseleler, ilaveler ve bunların sakıncaları nelerdir? Davaların ele alınmasında Eş'ari bir geçmişe, akli imtihanların derinliği, meselelerin serbest bırakılmasına dayandı mı?

Üçüncü çalışma. Bilimsel akıl yürütme ile ilgili özellikler

Fikir iddia etmek ve başkalarını tartışmak, delil getirmek ve atıfın yeri üzerine kuruludur... Bu başlık altında, rivayet delilinin (Kitap ve Sünnet) niteliği ve nasıl çıkarılacağı, fikir birliği ile çıkarım, alıntıların doğruluğu tartışılacaktır. Öncekilerden, sık alıntılar ve tümdengelim ve referans yöntemi, ortaya çıkarma yeteneği ve alıntı yeri

Dördüncü konu: Hemfikir olan ve olmayanlarla uğraşmanın özellikleri

Bu konuda Eş'arî mezhebi, Mâtürîdî mezhebi, Selefilik, Hariciler ve Mu'tezile ile olan münasebetinin mahiyetini ve münafıklar ile münasebetlerinde onun söyleminde ne derece hürmet veya küçümseme olduğunu inceleyeceğiz.

Üçüncü. Çalışma kaynakları

Bilimsel materyal aşağıdaki kitaplarından olacaktır. İmam el-Eş'ari'nin öğretisi El-Bagouri'nin monoteizmin mücevheri açıklamasına ilişkin yorumlar Dr. Safar Al-Hawali'nin “The Ash'ari Methodology in Creed” adlı kitaplarındaki 400 sayfadan fazla uzun bir yanıt olan gerçekler ve yanılsamalar arasındaki inanca Eş'ari yaklaşımı.

Anahtar Kelimeler: Matüridiyye, Akidet, Kelam, Menhec, Aşairet

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İMAM VE HATİP OKULLARININ KURUCUSU MAHMUT CELÂLETTİN ÖKTEN VE İSLAMİ İLİMLERİN DESTEKLENMESİNDEKİ ROLLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Ahmad ALKHALIL

Iğdır Üniversitesi

Eğitim durumu, -özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere- çoğu ülkenin takip ettiği en önemli hedeflerden biridir. Bu, Türkiye Cumhuriyet'i ilanının ilk yıllarında Dini Eğitim Kurumlarının veya nam-ı diğer Sibyân Okullarının Milli Eğitim Bakanlığı'na katması; eğitimde Arapça Alfabesinin yasaklanıp Latin yazı tipinin benimsenmesiyle bilfiil tamamlandı. Bu durum, gerek devlet açısından gerekse eğitimciler açısından birçok zorluğun oluşmasına neden oldu. Nitekim bu adımdan, 1950 yılında Türkiye'de Adnan Menderes iktidara gelene kadar şeri' ilimlerin ciddi oranda olumsuz etkilendiği bilinmektedir. Fakat birçok eğitimcinin, günümüze kadar varlığını sürdüren İmam Hatip okullarının gerçek kurucusu sayılan Celalettin Ökten'i desteklenmesiyle bu okullarda şerî' ilimlerinin, özellikle Kur'an-ı Kerim'in Arapça öğretilmesini başarabildiler.

Çalışmanın önemi, Celalettin Ökten'nin Dinî eğitim okullarının tesisinde oynadığı etkin ve önemli rolünün tartışmasından ve araştırılmasından ileri gelmektedir. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranacaktır:

Cumhuriyet döneminde Türkiye'de İmam Hatip Okullarının kurulması ile İslâmî ilimlerin gelişimi arasında nasıl bir ilişki vardır?

Celaleddin Ökten'ın, Türk İmam-Hatip okullarının mensuplarının İslâmî kimliğinin korunmasında etkisi oldu mu?

Mevcut İmam-Hatip okullarında İslâmî ilimlerin eğitim sisteminde Celaleddin Ökten'in koydukları üzerine büyük bir gelişme oldu mu?

Bu bağlamda araştırmacıların, istenen sonuçlara ulaşmak için bu ve buna benzer soru ve cevapları bulabileceği bir çalışma olacağı söylenebilir. Giriş bölümünde Cumhuriyet öncesi dönemde İslâmî ilimlerin pozisyonu ele alınacaktır. Birinci bölümde ise Celalettin Ökten'nin hayatı ve ilmi kişiliği; ikinci bölümde Onun, Menderes döneminde İmam Hatip okullarının kurulmasındaki rolü; üçüncü bölümde de bu okullardaki İslami Şerî bilimlerinin öğretim sisteminin ve söz konusu ilimlerin genel anlamda Türkye'de İslâmî ilimlerin gelişimindeki etkisi irdelenecektir. Sonuç bölümünde ise çalışmada varılan neticeler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Celaleddin Ökten, okullar, imam ve hatip, İslami bilimler, din eğitimi.

محمود جلال الدين أوكتان مؤسس مدارس الأئمة والخطباء ودورها في دعم العلوم الإسلامية في العصر الجمهوري

Dr. Öğr. Üyesi Ahmad ALKHALIL

Iğdır Üniversitesi

تعتبر الحالة التعليمية من أهم الأهداف التي تسعى إليها معظم الدول وخاصة الناشئة منها، وبالفعل هذا ما تم خلال إعلان الجمهورية التركية الأولى عام 1923م، عندما أُعلن عن دمج مدارس التعليم الديني أو ما كان يسمى بمكاتب الصبيان بوزارة التربية والتعليم ومنع التعليم بالخط العربي واعتماد الخط اللاتيني، وربما سبب هذا الأمر الكثير من الصعوبات بالنسبة للدولة وكذلك المتعلمين وبدأت تتأثر العلوم الشرعية بهذه الخطوة، إلى أن وصل عدنان مندرس إلى سدة الحكم في تركيا عام 1950م، وبدعم كبير من الأستاذ جلال الدين أوكتان الذي اعتبر المؤسس الحقيقي لنظام مدارس الأئمة والخطباء في تركيا والتي ماتزال مستمرة حتى يومنا هذا، استطاعوا أن يحافظوا على تدريس العلوم الشرعية في هذه المدارس وخاصة القران الكريم باللغة العربية.

ومن هنا تأتي أهمية هذا البحث والذي سنناقش فيه الدور الهام الذي لعبه جلال الدين أوكتان في تأسيس نظام مدارس التعليم الديني، وطرح الأسئلة التالية:

ما هي العلاقة بين تأسيس مدارس الأئمة والخطباء وتطور العلوم الإسلامية في تركيا زمن العصر الجمهوري؟

هل كان لجلال الدين أوكتان أثر في الحفاظ على الهوية الإسلامية لمنتسبي مدارس الأئمة والخطباء التركية؟

هل طرأ تطور كبير على نظام تعليم العلوم الإسلامية في مدارس الأئمة والخطباء الحالية عما وضعه جلال الدين أوكتان آنذاك؟

وبناء عليه يمكن القول أن الإجابة على هذه الأسئلة وغيرها من ضروريات البحث ستكون البوصلة التي يرتكز عليها الباحث للوصول إلى النتائج المرجوة، وقد قُسم البحث إلى مدخل يمهد فيه للتعليم الديني قبل عصر الجمهورية ثم الفصل الأول ويتحدث فيه عن شخصية جلال الدين أوكتان وحياته العلمية، أما الفصل الثاني سيكون عن دوره زمن المرحوم مندرس في تأسيس مدارس الأئمة والخطباء، والفصل الثالث يأتي للحديث عن نظام تدريس علوم الشريعة الإسلامية في تلك المدارس وأثرها على تطور العلوم الإسلامية في تركيا بشكل عام، وبذلك نكون وصلنا إلى الخاتمة والتي سنعرض فيها أهم النتائج التي تخدم أهداف البحث.

الكلمات المفتاحيَّة: جلال الدين أوكتان، مدارس، أئمة وخطيب، علوم إسلامية، تعليم ديني.

الإسهامات العلمية لعلماء التربية الإسلامية الأتراك في عهد الجمهورية التركية (البرفسور مقداد يالجن أنموذجاً)

Dr. Öğr. Üyesi İmad KEN'ÂN
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

أولاً-تقديم:

أسهمت تركية منذ تأسيس الجمهورية التركية في عام (1922م) وإلى الوقت الراهن (2022م) في تقديم دراسات وأبحاث مهمة في علوم التربية الإسلامية؛ مضيفة إلى قائمة علماء التربية الإسلامية أسماء كبيرة من العلماء والمتخصصين في الفكر التربوي الإسلامي بشكل عام، والذين هم بدورهم أغنوا المكتبة التربوية الإسلامية بكتب مهمة للغاية انتشرت في كافة بلاد العالم الإسلامي.

وقد كان للكاتب المسلم التركي الأستاذ الدكتور مقداد والذي ولد عام (1937م) وتوفي عام (2020م) رحمه الله تعالى، إسهاماً كبيرا في خدمة المكتبة الإسلامية في تخصص علوم التربية الإسلامية مقارنة مع الفكر التربوي المعاصر المنتشر في أمريكا وأوروبا، وقد قدمت حول حياة ومسيرة مقداد يالجن العلمية دراسات نقدية عديدة جاءت في غالبيتها إيجابية تظهر الأثر العلمي النافع الذي تركه هذا الكاتب المسلم التركي من ورائه للأجيال القادمة، وسوف أعمل في هذا البحث على إظهار دور يالجن العلمي كما قدمته الدراسات المنشورة عنه في الدول العربية.

ثانياً-مشكلة البحث:

يمكن إيجاز المشكلة التي يريد البحث تقديم إجابات منطقية حولها عبر تتبع واستقصاء ومن ثم تحليل أهم الكتابات العربية المتخصصة التي تظهر جهود مقداد يالجن بوصفه وكونه أحد علماء التربية الإسلامية في الشأن التعليمي الديني منذ تأسيس الجمهورية التركية حت الوقت الراهن بالأسئلة الآتية:

1- من هم أشهر الكتاب العرب الذين توجهوا إلى متابعة ودراسة أهم الإنجازات العلمية للبروفسور مقداد يالجن.
2- تقديم قائمة بأهم دراسات وأبحاث الأستاذ الدكتور مقداد يالجن بوصفه أحد رواد حركة التعليم الديني في تركيا منذ عام (1937م) وإلى عام (2020م).
3- ما أهم خصائص وملامح الفكر التربوي عند الأستاذ الدكتور مقداد يالجن.

EĞİTİMCİ BİLİM ADAMLARININ CUMHURİYET DÖNEMİNDE İSLAMİ İLİMLERE KATKISI

-PROF. DR. MİKDAT YALÇIN ÖRNEĞİ-

Dr. Öğr. Üyesi İmad KEN'ÂN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

İlk - Sunum:

Türk devleti, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan (1922 AD) günümüze (2022 AD) İslami eğitim bilimlerinde önemli çalışmalar ve araştırmalar yapılmasına katkıda bulunmuştur. İslami eğitim alimlerinin listesine, genel olarak İslami eğitim düşüncesinde büyük alim ve uzmanların isimlerini ekledi ve bunlar da İslami eğitim kütüphanesini İslam dünyasının tüm ülkelerinde yayılan çok önemli kitaplarla zenginleştirdi.

1937 yılında doğup (MS 2020) yılında vefat eden Türk Müslüman yazar Prof. Amerika ve Avrupa'da yayılan çağdaş eğitim düşüncesine kıyasla Mikdad'ın hayatı ve kariyeri hakkında sunulmuştur. Bu Türk Müslüman yazarın gelecek nesiller için geride bıraktığı faydalı bilimsel etkiyi gösteren çoğunluğu olumlu olan birçok eleştirel çalışma vardır. .

İkincisi, araştırma problemi:

Araştırmanın mantıklı cevaplar vermek istediği sorun, İslami eğitim alimlerinden biri olarak Miqdad Yalçın'ın kuruluşundan bu yana din eğitimi konusundaki çabalarını gösteren en önemli ihtisas Arapça

yazıların izlenmesi, araştırılması ve ardından analiz edilmesiyle özetlenebilir. Aşağıdaki sorularla Türkiye Cumhuriyeti'nin günümüze kadar

1- Profesör Miqdad Yalçın'ın en önemli bilimsel başarılarını takip etmeye ve incelemeye giden en ünlü Arap yazarları kimlerdir?

2- Türkiye'de din eğitimi hareketinin öncülerinden olan Prof. Dr. Mikdad Yalçın'ın (1937) ile (2020) arasındaki en önemli araştırma ve çalışmalarının bir listesinin sunulması.

Prof. Dr. Mikdad Yaljin'in eğitim düşüncesinin en önemli özellikleri ve özellikleri nelerdir**?**

Anahtar Kelimeler: İslami Eğitim Alimleri-Analitik Bir Araştırma-Türkiye Cumhuriyeti Dönemi-İslami İlimler

BEKİR TOPALOĞLU İLE HAYRETTİN KARAMAN'IN İMAM HATİP OKULLARI İÇİN HAZIRLAMIŞ OLDUKLARI ARAPÇA DİLBİLGİSİ SERİSİNİN İÇERİK VE METOT AÇISINDAN TAHLİLİ

Arş. Gör. Recep Bahadır HAYDAROĞLU

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Öteden beri din dili olarak Arapçanın öğrenim ve öğretimi, kültürel ve ilmi mirasın aktarımında önemli bir yere sahip olagelmiştir. Her ne kadar siyasi paradigmalar değişse de söz konusu din dilinin öğrenimine yönelik ihtiyaç varlığını korumuştur. Cumhuriyetin ilanı ile dinî eğitim veren kurumların kapatılması, halkının ezici çoğunluğu Müslüman olan Türk toplumunun din hizmetleri konusundaki ihtiyaçları baş göstermiştir.

İlk olarak, 1913 yılında Islâh-ı Medâris projesi kapsamında Medresetü'l-Eimme ve'l-Hutabâ adıyla günümüz İmam Hatip lisesi okullarının ilk nüvesini oluşturan bir okul açılmıştır. Söz konusu okulun programına baktığımızda Arapça dersini görmekteyiz. İzleyen tarihi süreç içerisinde çeşitli düzeylerde dini eğitim veren kurumlar açılıp kapatılmıştır. Nihayet 1950 yılına gelindiğinde İstanbul, Ankara, Konya, Adana, Kayseri, Kahramanmaraş ve Isparta'da ilkokula dayalı ortaokul seviyesinde eğitim veren İmam Hatip okulları açılmıştır. 1954-1955 yılına gelindiğinde ise söz konusu okulları, üç yıllık lise

düzeyinde eğitim veren okulların açılması takip etmiştir. Bu okulların müfredatına da Arapça ders olarak konulmuştur.

Söz konusu İmam Hatip Okullarının müfredatına Arapça dersi hep var olagelmiştir. Çalışmamızın ana omurgasını oluşturan Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN ve Prof. Dr. Bekir TOPALOĞLU hocaların 1964 yılında İmam Hatip Okulları için hazırlamış olduğu Arapça Dilbilgisi I, II, III, IV (ilk üçün mütemmimi konumundadır) serisinin muhteva ve metot açısından analiz etmekten ibarettir. Söz konusu seri uzun yıllar İmam Hatip Okullarında Arapça ders kitabı olarak okutulmuştur. Serinin ilk kitabında İmam Hatip Okullarında Arapça öğrenmenin amacı olarak klasik metinleri deşifre edilmesi şeklinde ifade edilmesi bu gerçekliğin günümüzde bile ıskalanması açısında câlibi dikkattir. Arapça alfabe ile başlayan seride, sarf ve nahiv konuları karışık verilerek öğrenciye belli bir dil melekesi kazandırılmaya çalışılmaktadır. VI. kitapta ise dilbilgisi konuları genel olarak ele alınmıştır. Çalışmamız, mezkûr serinin; konu takdimi, örneklem, terminolojinin Türkçeleştirilmesi ve tedricilik gibi açılardan analize tabi tutulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Dilbilgisi, Hayrettin Karaman, Bekir Topaloğlu, İmam Hatip Okulları

ANALYZING THE ARABIC GRAMMAR SERIES PREPARED BY BEKIR TOPALOGLU AND HAYRETTIN KARAMAN FOR IMAM HATIP SCHOOLS IN TERMS OF CONTENT AND METHOD

Arş. Gör. Recep Bahadır HAYDAROĞLU

Kilis 7 Aralık University

The teaching and learning of Arabic as a language of religion has always had an important place in the transfer of cultural and scientific heritage. Although the political paradigms have changed, the need for learning the religious language in question has remained. With the closure of religious education institutions with the proclamation of the Republic, the needs of the Turkish society, whose population is overwhelmingly Muslim, in terms of religious services arose.

First of all, in 1913, within the scope of the improvement project, a school was opened under the name of Medresetü'l-Eimme ve'l-Hutabâ, which constitutes the first core of today's Imam Hatip high schools. When we look at the program of the school in question, we see the Arabic course. In the following historical process, institutions providing religious education at various levels were opened and closed. Finally, in 1950, Imam Hatip schools were opened in Istanbul, Ankara, Konya, Adana, Kayseri, Kahramanmaraş and Isparta, providing education at the level of secondary school based on primary school. When it comes to 1954-1955, these schools were followed by the opening of schools

providing education at the three-year high school level. Arabic is also included in the curriculum of these schools.

The series in question was prepared by Professor Hayrettin KARAMAN and Professor Bekir TOPALOGLU to be used as a supplementary textbook in Imam Hatip Schools. The series in question has been used as an Arabic textbook in Imam Hatip Schools for many years. The fact that the aim of learning Arabic in Imam Hatip Schools is expressed as deciphering classical texts in the first book of the series is remarkable in terms of missing this reality even today. In the series, which starts with the Arabic alphabet, the subjects of nahiv and nahiv are mixed, and the student is tried to gain a certain language ability. VI. In the book, grammar issues are discussed in general. Our study, the aforementioned series; It is aimed to analyze the subject in terms of presentation, sample, Turkishization of terminology and gradualism.

Keywords: Arabic, Grammer, Hayrettin Karaman, Bekir Topaloglu, Imam Hatip Schools

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ALLAH'IN VARLIĞI HAKKINDAKİ YAYINLAR: ALLAH YOLU DERGİSİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Ahmet BARDAK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Allah Yolu Dergisi 1953 yılından itibaren cuma günleri yayımlanan asr-ı saadet Müslümanlığı örneği bir yaşantının ihyasına çalışan on beş günlük din ve ahlak bilgisini ihtiva eden bir dergidir. 1952-1954 yılları arasında 11 sayı yayımlanmıştır. R. Salih Yalman ve Adnan Türkmenoğlu derginin sahipleridir. Derginin sloganı "Nur saraylarının kapılarını bulabilenler, Allah yolunda yürüyenlerdir." Dergide tek parti döneminin ihmaliyle ortaya çıkan temel dinî bilgilerin halka öğretilmesi amaçlandığı ifade edilmektedir. Bunu hedeflediğinden dolayı dergi günlük siyasi olaylarla ilgili haberlere sayılarında yer vermemiştir. Allah Yolu Dergisi Cumhuriyet dönemiyle başlayan ihtilaflı siyasi konularda tarafsız kalmış ya da en azından tartışmalı konulara dâhil olmamıştır. Her sayıda İsmail Fenni'den "**Allah Niçin İnkâr Edilemez**" yazı dizisi neşredilmiş ve "Ebu Müslim Horasani" serisi Enver Behnan Şapolyo tarafından kaleme alınmıştır. Bir başka sürekli yazı ise "Müşküllerimizi Hallediyoruz" başlığıyla Sezai Sünbüllük tarafından kaleme alınan yazılardır. Bu yazılarda "Et-tahiyyat Duası ve İstihare Namazı" gibi dini bilgilere yer verilmiştir. Bu araştırmada derginin yayınlanan tüm nüshaları taranarak, Mustafa Fenni'nin bir seri olarak Allah'ın varlığını delillendirmeye çalıştığı "Allah Niçin İnkâr

Edilemez" yazı serisi detaylı bir şekilde irdelenecektir. Böylece yazarın kaleminden çıkan isbat-ı vacib konularının hangi temellere dayandırıldığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca yazarın Allah'ın ispatı konusunda klasik kelâm metinleri ile yeni ilmi kelâm argümanları arasında hangi konumda bulunduğu anlaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Allah, İsbat-ı Vâcib, Allah Yolu, Cumhuriyet

PUBLICATIONS ON THEEXISTENCE OF GOD IN THEREPUBLICANPERIOD: THEEXAMPLE OF THEJOURNALWAY OF ALLAH

Doç. Dr. Ahmet BARDAK

Van Yüzüncü Yıl University

The Journal Way of Allah is a journal that contains fifteen days of religious and moral knowledge, which has been published on Fridays since 1953, trying to revive an exemplary life of Islam in the age of bliss. 11 issues were published between 1952-1954. R. Salih Yalman and Adnan Türkmenoğlu are the owners of the journal. The motto of the magazine is “Those who can find the doors of the palaces of light are those who walk in the way of Allah.” It is stated in the magazine that it is aimed to teach the public the basic religious information that emerged with the neglect of the single-party period. Because of this aim, the magazine did not include news about daily political events in its issues. The Journal Way of Allah remained neutral on the controversial political issues that started with the Republican era, or at least did not get involved in controversial issues. In each issue, Ismail Fenni's article series "Why Can't God Be Denyed" was published and the "Abu Muslim Horasani" series was written by Enver Behnan Şapolyo. Another continuous article is the articles written by Sezai Sünbüllük with the title "We Take Care of Our Difficulties". Religious information such as “Et-tahiyyat Prayer and Istikhara Prayer” are included in these articles. In this research, all the published copies of

the journal will be scanned and the article series "Why Can't God Be Denyed", which Mustafa Fenni tries to prove the existence of God as a series, will be examined in detail. Thus, it will be tried to determine on which foundations the issues of proof-i vacib written by the author are based on. In addition, it will be tried to understand the position of the author between the classical kalam texts and the new scientific kalam arguments about the proof of Allah.

Keywords: al-Kalam, Allah, Isbat al-Vacib, Way of Allah, Republic

ŞERAFETTİN YALTKAYA'NIN (ö. 1947) "MA'RİFETU'LLAH" HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN KELÂM İLMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Hümeyra KOÇ

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Son dönem Osmanlı âlimlerinden olan Şerafettin Yaltkaya (ö. 1947), Cumhuriyet döneminin ilk akademisyenlerindendir. Darülfünun İlahiyat Fakültesi hocası (1924-1933) olan Yaltkaya, önemli eserlerini Cumhuriyet döneminde ortaya koymuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Diyanet İşleri başkanı olan Yaltkaya, geçiş döneminin önemli şahsiyetlerindendir.

Düşünce tarihi boyunca, Allah'ın varlığını aklen bilmenin imkânı sorunsalı, felsefi ve teolojik tartışmaların en önemli konularından birisi olmuştur. Şerafettin Yaltkaya da bu konuda fikir beyan eden Cumhuriyet dönemi âlimlerindendir. Araştırmamız, Yaltkaya'nın, ″Cenab-ı Hak bilinmez sezilir″ ifadesinin, Kelâm ilmi açısından değerlendirmesini konu almaktadır. Yaltkaya, klasik dönem kelâmına alternatif olan *yeni ilm-i kelâm* yapılanmasına sıcak bakmamış, *ictimâî kelâm* yaklaşımının savunuculuğunu yapmıştır. Dolayısıyla Allah'ın bilinmesi konusundaki yaklaşımının temelinde söz konusu savunusunun yer aldığı düşünülmektedir. Klasik kelamın inanç konularında delillendirme yöntemlerini eleştiren bu yaklaşıma göre insan, bilgi edinme yollarıyla ulûhiyete dair bilgi edinemez. İnsanın Allah hakkında bilgisi mümkün değildir. İnsan Allah'ı vicdanında hisseder. Yaltkaya bunu "meçhûliyet içinde bir ma'lûmiyet" olarak

ifade eder. İnsan, kendisini yaratan varlığın, yarattığı kâinat sayesinde farkındadır. Savunusunu Allah hakkında şüphenin söz konusu olmayacağını belirten âyetle delillendirir (أَفِي اللهِ شَكٌّ/İbrahim, 14/10). Diğer bir delili, Hz. Peygamber zamanında ashâbın Allah hakkında sorgulamada bulunmadıklarıdır. Yaltkaya, kelamcıların delillendirme yoluyla Allah'ın bilgisini ortaya koyma çabalarını *vehim* olarak ifade etmiş ve işe yaramadığını savunmuştur. O, bu bağlamda *isbât-ı vâcib* konusunu eleştirmiş, Allah'ın varlığının vicdanda tespitinin yapılabileceğini ifade etmiştir.

Şerafettin Yaltkaya, *ictimâî kelâm* anlayışı temelinde itikadi konularda aklî istidlal, fikri münakaşa cedel ve reddiye yöntemlerini eleştirmiştir. Buna göre, çalışmamızda öncelikli olarak Şerafettin Yaltkaya'nın kelam anlayışı ve Allah'ı bilmekle ilgili yaklaşımı aktarılacaktır. Sonrasında kelam ilmi açısından ma'rifetullah konusu ele alınacaktır. Bu bölümde, bilginin imkânı ve bilgi edinme yolları alt başlıkları oluşturmaktadır. Ana tema, kelamda, aklen Allah'ı bilmenin mümkün olduğuna işaret etmektedir. Söz konusu bölüm hem aklî hem de naklî delilleri kapsamaktadır. Çalışmamızın son bölümünde, Allah'ın istidlâlen bilinebileceğini savunan kelamî görüş karşısında Yaltkaya'nın fikri değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Bu bağlamda, araştırmamızda, klasik kelamın genel söyleminden sosyal kelam anlayışı çerçevesinde farklılaşan Yaltkaya'nın, Allah-insan ilişkisinde sezgiyi önceleyen yaklaşımı epistemik düzlemde tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Şerafettin Yaltkaya, Bilgi, Akıl yürütme, Vicdan, Sezgi.

THE EVALUATION OF ŞERAFETTİN YALTKAYA'S (ö. 1947) OPINIONS ON *MA'RİFETU'LLAH* IN TERMS OF THEOLOGY

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Hümeyra KOÇ
Kilis 7 Aralık University

Şerafettin Yaltkaya (ö. 1947), one of the last period Ottoman scholars, is one of the first academicians of the Republican period. Yaltkaya, who is the teacher of Darulfünun Faculty of Theology (1924-1933), produced his important works in the Republican period. Yaltkaya, who is the second head of Religious Affairs of the Republic of Turkey, is one of the important figures of the transition period.

The issue of the possibility of rational knowing the existence of God has been always one of the most important philosophical and theological matters of debate throughout the history of thought. Şerafettin Yaltkaya is one of the scholars of the Republican period who expressed his opinion on this subject. Our research is about the evaluation of Şerafettin Yaltkaya's expression "Cenab-ı Haqq is unknown, intuited" in terms of theology. Yaltkaya did not take kindly to the *new ilm-i kalām* structuring, which was an alternative to classical theology, and advocated the *social theology* approach. Therefore, it is thought that this defense is the basis of his approach to knowing Allah. According to this approach, which criticizes the methods of evidence of classical theology in matters of belief, man cannot acquire knowledge of divinity through the means of acquiring knowledge. It is impossible for man to know about God. Man feels God in his conscience. Yaltkaya refers to this as "a knowledge in an unknown". Man is aware of the being that created him, thanks to the universe he has created. He proves his defense with the verse stating that there will be no

doubt about Allah (أَفِي اللهِ شَكٌّ/Ibrāhīm, 14/10). Another proof is that the Companions did not question about Allah in the time of Muhammad. Yaltkaya expressed the efforts of theologians to reveal the knowledge of Allah through evidence as *vehm* and argued that it did not work. In this context, he criticized the issue of *isbât-ı vājib* and stated that the existence of Allah can be determined in the conscience.

Şerafettin Yaltkaya, on the basis of social theology, criticized the methods of rational inquiry, argumentation, and refutation on theological issues. Accordingly, in our study, primarily Şerafettin Yaltkaya's understanding of kalām and his approach to knowing Allah will be conveyed. Afterwards, the subject of *ma'rifatullah* will be discussed in terms of the science of kalām. In this section, the possibilities of knowledge and the ways of acquiring knowledge are sub-headings. The main theme, in kalām, points out that is the possibility of rational knowing the existence of God. The section in question covers both rational and traditional/*naklî* evidence. In the last part of our study, Yaltkaya's idea will be evaluated against the kalāmī view that argues that Allah can be known by rational inquiry (*istidlāl*). In this context, in our research, Yaltkaya's approach that prioritizes intuition in God-human relationship, which differs from the general discourse of classical theology within the framework of *social theology,* will be discussed on an epistemic level.

Keywords: Şerafettin Yaltkaya, Knowledge, Reasoning, Conscience, Intuition

CUMHURİYET DÖNEMİNDE KELAM İLMİNİN GELİŞİMİ VE PROPLEMLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Faruk GÜN

Pamukkale Üniversitesi

Avrupa'da 19. yüzyılın başında bilimsel çalışmalar yöntem olarak deney ve gözleme dayanmıştır. Başta Avrupa'da başlayan bu gelişmeler vahye dayanan semavi dinlerin haber değerini ve yöntemini tartışmaya açmıştır. Varlık üzerine söz söyleyen pozitivist materyalist felsefeciler gözleme ve deneye dayanan yöntemlerle, "gayba iman" etmeye davet eden vahye karşı görmeye dayanan akıl merkezli izahlar ortaya koymuşlardır.

Fen bilimlerinin etkisinde kalan felsefe İslam aleminde gelenekçi düşüncenin karşısında modern bir bakış açısının oluşmasında etkili olmuştur. Tüm dünyada İslam alemi üzerinde araştırmalar yapan Müsteşriklerin metot ve muhteva üzerindeki etkisi zaman içinde kelam ilmi üzerinde de hissedilmiş usul ve muhteva açısından bu ilimde bazı sapmaların oluşmasına neden olmuştur. Bu sapmalar gelenekçi muhafazakâr düşünce ile modern düşünce arasındaki çatışmayı daha da derinleştirmiştir. Osmanlının son dönemlerinde başlayan bu süreç Cumhuriyet dönemiyle devam etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile başlayan "yenilikçi ve muhafazakâr çatışması" özellikle 1924 yılında Daru'l-Fünun İlahiyat fakültesinin açılmasıyla yenilikçilerin lehine sonuç vermeye

başlamıştır. İlahiyat Fakültesinde görev alanlar genellikle yenilikçilerden oluşuyordu. Buna ilaveten Sebilü'r-Reşad ve Sırat-ı Müstakim gibi etkili İslamcı dergiler de Mehmet Akif gibi yenilikçilerin etkisi ve yetkisi altındaydı. Ancak ne var ki Daru'l-Fünun İlahiyat Fakültesi'nin 1933 Üniversite Reformu ile kapatılması, yenilikçilerin üstünlüğünü bir anda yok olmuş ve dini alan muhafazakârlara bırakılmıştır.

Bu çalışmamızda 19. yüzyılda yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Kelam İlminin gelişimi ve proplamleri ele alınırken, akıl, insan merkezli anlayış, oryantalizm, coğrafi keşifler ve arkeolojik bulguların dini bilgilere arzı gibi konular ele alınacaktır. Konumuzu incelerken kaynak olarak Türkiye'de kelam ilminde yerli bir anlayışın oluşmasında emeği geçen Daru'l-Fünun hocalarından Abdullatif Harputi'nin Tenkihu'l-kelam ile Daru'l-Fünun adlı eseri, İlahiyat Fakültesi hocalarından İzmirli İsmail Hakkı ve eseri Yeni İlm-i Kelam, Erzurumlu Ömer Nasuhi Bilmen ve eseri Muvazzah İlm-i Kelam gibi dönemin eserlerine bağlı kalınacaktır.

Cumhuriyet döneminde Kelam ilminin gelişimi ve problemleri adlı çalışmamız o dönemin kelam çizgisini ve inanç problemlerini anlamamıza bir katkı sağlaması amacıyla ele alınmıştır. Kelam ilmi, İslam kültürüne her dönem katkılar sağlayacak imkânı içinde barındırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alem Gaybi, Akıl, Materyalizm, Varlık, Modern Eğitim

THE DEVELOPMENT AND PROBLEMS OF THE SCIENCE OF THE REPUBLIC IN THE REPUBLIC PERIOD

Dr. Öğr. Üyesi Faruk GÜN

Pamukkale University

At the beginning of the 19th century in Europe, scientific studies were based on experimentation and observation as a method. These developments, which started in Europe in the first place, opened the news value and method of divine religions based on revelation to discussion. The positivist materialist philosophers, who spoke about existence, put forward mind-centered explanations based on seeing against the revelation that invites them to "believe in the unseen", with methods based on observation and experimentation.

Philosophy, which was influenced by science, was effective in the formation of a modern point of view against traditionalist thought in the Islamic world. The influence of the orientalists, who carried out research on the Islamic world all over the world, on the method and content, was also felt on the science of kalam over time, causing some deviations in this science in terms of method and content. These deviations have deepened the conflict between traditional conservative thought and modern thought. This process, which started in the last period of the Ottoman Empire, continued with the Republican period.

The "innovative and conservative conflict" that started with the establishment of the Republic of Turkey began to yield results in favor of the innovators, especially with the opening of the Faculty of Theology of Daru'l-Fünun in 1924. Those who served in the Faculty of Theology were generally innovators. In addition, influential Islamist journals such as Sebilü'r-Reşad and Sırat-ı Müstakim were also under the influence and authority of innovators such as Mehmet Akif. However, the closure of Daru'l-Fünun Faculty of Theology with the 1933 University Reform, the supremacy of the innovators disappeared and the religious field was left to the conservatives.

In this study, while the development and proplams of the Science of Kalam in the newly established Republic of Turkey in the 19th century will be discussed, issues such as reason, human-centered understanding, orientalism, geographical discoveries and the supply of archaeological findings to religious knowledge will be discussed. While examining our subject, the work named Tenkihu'l-kelam ile Daru'l-Fünun by Abdullatif Harputi, one of the teachers of Daru'l-Fünun who contributed to the formation of a local understanding in the science of kalam in Turkey, as a source, and İsmail Hakkı from İzmir, one of the teachers of the Faculty of Theology, and his work Yeni İlm- i Kelam, Erzurumlu Ömer Nasuhi Bilmen and his work Muvazzah İlm-i Kelam will be adhered to.

Our study titled the development and problems of the science of kalam in the republican period has been discussed in order to contribute to our understanding of the line of kalam and belief problems of that period.

The science of kalam has always contained the opportunity to contribute to the Islamic culture.

Keywords: Invisible World, Mind, Materialism, Entity, Contemporary Education

YİRMİNCİ YÜZYILIN BAŞINDA MISIR'DA VE TÜRKİYE'DE YENİ İLMİ KELAM MUCİZELER MESELESİNDE UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA

Dr. Öğr. Üyesi Mahmud NEFİSE

Gaziantep Üniversitesi

Düşüncenin gelişimi, ortaya çıkardığı sorun ve meseleler ve cevaplamaya çalıştığı sorularla bağlantılıdır. Fikri meseleler zamanın dışına çıkmaz ve gerçeklikten uzaklaşmazlar,aksine ara koşulların gerektirdiği gibi canlı, verimli ve yenilenebilir konulardır**.**

Yirminci yüzyılın başlangıcı, birçok İslam ülkesinin Avrupa tarafından işgal edilmesiyle, Osmanlı Devleti'nin çökmesiyle ve İslam ülkelerinin birliğinin bozulmasıyla aynı zamana denk gelen bir entelektüel rönesansın işaretlerinin ortaya çıktığı çok önemli bir dönem olarak kabul edilir.Bunun entelektüel ve sosyal gelişimi üzerinde derin bir etkisi oldu, bu nedenle değerler ve fikirler çatıştı ve fikir ve inançlarda bir çatışma oluştu. İslam dünyası, Avrupa medeniyetiyle temasından önce, 16. yüzyılın başlarından itibaren bir tür aylaklığa, tembelliğe, entelektüel ve medeni bir gerilemeye teslim olmuştu.Taklitçilik yayıldı, içtihat kapısı kapandı, tembellik hakim oldu ve bazı inançlar yanlış anlaşıldı.

Batı'nın ilerlemesinin ve İslam dünyasının gecikmesinin sebepleri, İslam dünyasının Avrupa medeniyetine ne kadar yaklaşabileceği ve bilimlerinden ne ölçüde yararlanabileceği, İslam kavramlarının ve

İslam dünyasının ne derece yeniden ele alınabileceği konusunda pek çok soru sorulmaya başlandı. Avrupa'nın çeşitli bilim dallarında başardıklarına kıyasla, İslam dünyasındaki gecikme ve gerileme durumundan sorumluluklarının kapsamı. İlâhi vahye dayalı İslam inançlarına tehdit oluşturacak birçok fikir ve felsefe sızmaya başlamış ve burada İlmi Kelamın rolü, İslam inançlarının ifade edilmesinden ve savunulmasından sorumlu olan bilimin, bunun kapsamını şeffaf ve açık bir şekilde göstermesi olarak ortaya çıkmaktadır. Durumun devam ettirilmesinde hatalı İslami kavramların üzerine düşen sorumluluğun İslam dünyasının geldiği gecikme ve inanç sistemini yeniden ayağa kaldıracak şekilde reform etmenin nasıl mümkün olduğu. Burada, kategorilerini bu aşamada kendisine emanet edilen rolü yerine getirmesini sağlayacak şekilde geliştirmek için Kelam İlminin kendisinde bir yenilenme ihtiyacı doğdu.

Tüm bu zorluklar, İslam dünyasında Kelam meselelerin incelenmesinde "Yeni İlmi Kelam" olarak adlandırabileceğimiz yeni bir akımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye'deki bu alimler arasında İsmail Hakkı İzmirli, Abdüllatif Harpûtî, Filibeli Ahmed Hilmi, Mehmed Şerafeddin Yaltkaya, Yusuf Ziya Yörükan... Mısır'da Şeyh Muhammed Abdo, Muhammed Raşid Rıza, Muhammed Farid Wacd'iye ve diğerlerine atıfta bulunabiliriz. Bu makaleden yola çıkarak bu konuyu aşağıdaki konular üzerinden ele alacağız:

-Yirminci yüzyılın başında İslam dünyasında İlmi Kelamı yenilenme nedenlerini içeren bir giriş

-İlmi Kelam yenilenme ile ilgilenen alimler ve bu alandaki en ünlü eserleri.

- Yenileme ile taklit arasındaki bu dönemdeki yenileme alimlerinin etkileri, o dönemdeki Türkiye ve Mısır'daki - yenileme alimleri arasındaki benzerlik ve farklılıkların boyutları.

Mucizeler konusunda uygulamalı bir çalışma.

- Sonuç ve ulaşılan en önemli sonuçları içerir.

Bu incelemeler sayesinde Türkiye Cumhuriyeti'nde ortaya çıkan Yeni İlmi Kelam hareketi ile aynı dönemde Mısır'da ortaya çıkan muadili arasındaki özgünlük ya da benzerlik boyutunu belirleyip bu yöndeki mükemmellik veya eksikliklerin boyutu ve bu deneyimden nasıl faydalanabiliriz ve sapkınlığını nasıl yenmemiz gerektiğni tartışacağız.

Anahtar Kelimeler: Yeni Kelam - Dini reform hareketi - İslam ve Batı - Aklı Deliller- mucizeler

علم الكلام الجديد بمصر وتركيا في مطلع القرن العشرين
دراسة تطبيقية على قضية الإعجاز

Dr. Öğr. Üyesi Mahmud NEFİSE
Gaziantep Üniversitesi

يرتبط تطور الفكر بما يثيره من مشكلات وقضايا، بما يحاول الإجابة عليه من تساؤلات، فالقضايا الفكرية لا تقع خارج الزمان ولا تتكون بعيداً عن الواقع، بل هي قضايا حية وخصبة ومتجددة وفقاً لما تقتضيه الظروف المرحلية. ويعتبر مطلع القرن العشرين فترة شديدة الأهمية فقد ظهرت فيه بوادر نهضة فكرية تزامنت مع الغزو الأوربي لكثير من البلاد الإسلامية كما شهدت سقوط الخلافة العثمانية وتفكك وحدة البلاد الإسلامية، وكان لذلك أثر بليغ في تطورها الفكري والاجتماعي، فتصارعت القيم والأفكار وتولد عن ذلك اضطراب في الآراء والمعتقدات. وقد كان العالم الإسلامي قبل احتكاكه بالحضارة الأوربية قد استسلم منذ بداية القرن السادس عشر لضرب من الخمول والكسل ولانحسار الفكري والحضاري فقد انتشر التقليد وأغلق باب الاجتهاد وساد الخمول وأسيء فهم بعض العقائد.

وقد بدأ طرح العديد من الأسئلة عن أسباب تقدم الغرب وتأخر العالم الإسلامي، وحول المدى الذي يمكن للعالم الإسلامي أن يقترب فيه من الحضارة الأوربية والاستفادة من علومها، وإعادة النظر في المفاهيم الإسلامية ومدى مسؤوليتها عن الحال الذي آل إليه العالم الإسلامي من تأخر وتراجع إذا ما قورن بما انتهت إليه أوربا في مختلف ميادين العلم. وبدأت تتسرب العديد من الأفكار والفلسفات

التي من شأنها أن تشكل تهديداً للعقائد الإسلامية المبنية على الوحي الإلهي، وهنا يبرز دور علم الكلام بوصفه العلم الذي يقع على عاتقه بيان العقائد الإسلامية والدفاع عنها، ليبين بشفافية ووضوح مدى المسؤولية التي تقع على المفاهيم الإسلامية الخاطئة في تكريس حالة التأخر التي وصل إليها العالم الإسلامي، وكيف يمكن إصلاح الفكر المعقتد للنهوض مجدداً. وهنا برزت الحاجة إلى تجديد في علم الكلام ذاته ليطور من مقولاته بما يمكنه من النهوض بدوره المنوط به في هذه المرحلة.

كل هذه التحديات أدت إلى بروز اتجاه جديد في دراسة القضايا الكلامية يمكن أن نطلق عليه اسم " علم الكلام الجديد"، في العالم الإسلامي ومن بين هؤلاء العلماء في تركيا إسماعيل حقي الإزميرلي، وعبد اللطيف الخربوطي، وفيلبلي أحمد حلمي ومحمد شرف الدين يالكيا، ويوسف ضيا يوركان... أما في مصر فيمكننا أن نشير إلى الشيخ محمد عبده ومحمد رشيد رضا ومحمد فريد وجدي ... وآخرون... وسوف نقوم من هذه الورقة بمعالجة هذه الموضوع من خلال المباحث التالية:

- مقدمة تتضمن دوافع التجديد في علم الكلام في علم الكلام في العالم الإسلامي في مطلع القرن العشرين
- العلماء الذين اهتموا بالتجديد الكلامي وأشهر أعمالهم في هذا المجال
- آثار العلماء المجددين في هذه الفترة ومدى التشابه والاختلاف بين العلماء المجددين في تركيا ومصر آنذاك.
- دراسة تطبيقة على قضية المعجزات.
- خاتمة وتتضمن أهم النتائج التي تم الوصول إليها.

وسوف يتم من خلال هذه المباحث الوقوف على مدى الخصوصية أو التشابه في حركة الكلام الجديد الناشئة في الجمهورية التركية ومثيلتها التي نشأت في مصر في الوقت نفسه، ومدى التميز أو القصور في هذا الاتجاه وكيف يمكننا أن نستفيد من هذه التجربة ونتجاوز هناتها.

الكلمات المفتاحيَّة

الكلام الجديد – الإصلاح الإسلامي – الإسلام والغرب- العقل – المعجزات

THE NEW THEOLOGY IN EGYPT AND TURKEY AT THE BEGINNING OF THE TWENTIETHE CENTURY AN APPLIED STUDY ON THE ISSUE OF MIRACULOUSNESS

Dr. Öğr. Üyesi Mahmud NEFİSE

Gaziantep University

The development of thought is linked to the problems and issues it raises, as well as the questions it attempts to answer. Intellectual issues do not exist outside of time and do not arise apart from reality. Rather, they are issues that are alive, fertile, and renewable, as required by the current conditions.

The beginning of the twentieth century is considered a very important period, in which signs of an intellectual renaissance appeared that coincided with the European invasion of many Islamic countries. It also witnessed the fall of the Ottoman Empire and the disintegration of the unity of the Islamic countries. . The Islamic world, before it came into contact with European civilization, had surrendered since the beginning of the sixteenth century to a kind of idleness, laziness, and intellectual and civilized decline. Imitation has spread, the door to hard effort has been blocked, sloth has prevailed, and some beliefs have been misunderstood..

Many questions have been raised about the reasons for the West's progress and the Islamic world's delay, as well as the extent to which

the Islamic world can reach European civilization and benefit from its sciences, and to reconsider Islamic concepts and the extent of their responsibility for the Islamic world's state in terms of lag and decline when compared to what Europe ended up with in various fields of science.Many ideas and philosophies that would threaten Islamic beliefs based on divine revelation began to leak out, and Ilm al-Kalam emerges as the science responsible for the expression and defense of Islamic beliefs, to demonstrate transparently and clearly the extent of the responsibility that falls on erroneous Islamic concepts in perpetuating the situation about The Islamic world's delay, and how it is possible to reform the belief system in order to rise ag The need for renewal in Ilm al-kalam itself arose here, in order to develop its categories in such a way that it could fulfill the duty assigned to it at this point.

All of these concerns resulted in the formation of a new tendency in the study of Ilm al-Kalam issues in the Islamic world, that we can name the "New Ilm al-Kalam." Among these Turkish intellectuals are İsmail Hakkı İzmirli, Abdüllatif Harpûtî, Filibeli Ahmed Hilmi, Mehmed Şerafeddin Yaltkaya, Yusuf Ziya Yörükan... In Egypt, we can look to Sheikh Muhammad Abdo, Muhammad Rashid Rida, Muhammad Farid Wagdy... and others... This study will address this topic by the following investigations:

-An introduction that highlights the motivations for İlm al-Kalam renewal in the Islamic world at the beginning of the twentieth century.

-Scholars engaged in İlm al-Kalam renewal, as well as their most notable publications in this subject

- The influence of renewal scholars in this period on renewal and imitation, as well as the level of similarities and distinctions between renewal scholars in Turkey and Egypt at the time.

-A practical study into the phenomenon of miracles.

- The conclusion, which includes the most important results.

Through these investigations, we will identify the level of specificity or similarity between The New İlm al-Kalam movement emerging in the Turkish Republic and its counterpart that emerged in Egypt at the same time, as well as the extent of excellence or shortcomings in this direction, and how we can benefit from this experience and overcome its heresy.

Keywords: The new Theology - Religious reform movement - Islam and West - Thought Argument- miracles

CUMHURİYETİN İLK DÖNEMLERİNDE ATEİZM İLE MÜCADELEDE SAİD NURSİ ÖRNEĞİ

Davud SOYLU

Doktora Öğrencisi

Ürdün Üniversitesi

Ateizm tarihin ilk dönemlerinden beri var olan tanrının varlığını kabul etmeyen bir düşüncedir. Bu düşünceye karşılık, ilk insandan itibaren birçok peygamber gönderilmiş ve tanrının varlığı ile birlikte diğer inanç esasları anlatılmıştır. Buna rağmen Ateizm düşüncesi son bulmayıp varlığını sürdürmüştür. Orta Çağ Avrupa'sında kilisenin baskıcı tutumu, bilime karşı sergilediği tavırlar ve halkı sömürmesi sonucu kiliseye bir tepki olarak ateizm düşüncesi artmıştır. 19. ve 20. yüzyıllarda bilimsel gelişmelerin, materyalist düşüncenin, sekülerleşmenin etkisiyle ve özellikle de Rusya'da komünizmin çıkmasıyla ateizm düşüncesi ivme kazanmıştır. Batıda meydana gelen bu gelişmeler sadece orayla sınırlı kalmayıp, bütün İslam alemini de etkisi altına almıştır. Birçok İslam alimi Ateizm ile mücadele etmeye çalışmış ve bu alanda eserler telif etmişlerdir. Ayrıca bu düşüncelerle daha iyi mücadele etmek için Yeni İlmi Kelâma İhtiyaç duyulduğu dillendirilmiş ve bir kısım alimler bu yönde fiilen eserler vermiştir. Ülkemizde ise Osmanlı'nın son döneminde Ateizm düşüncesi yayılmış Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ise ivme kazanmıştır. Müslüman halkın itikadı üzerinde ciddi problemlere sebep olup yeni gelen nesiller için büyük bir tehlike arz etmiştir. Bu dönemin birçok alemi ateizmle mücadele etmeye

çalışmıştır. Kendi dönemi içerisinde ateizm ile mücadele eden en belirgin şahsiyetlerden birisi de şüphesiz ki Said Nursi'dir. Nursi kendi döneminin ihtiyaçlarını iyi gözlemleyen ve itikadi problemleri iyi analiz eden bir kişidir, yazdığı eserleriyle ve kendine özgü kullandığı ikna metotlarıyla kendi dönemindeki birçok alimden ayrılmış ve İslam inanç esaslarından muhalif olan muasır fikirlerde ciddi bir şekilde mücadele etmiştir. Nursi bu dönemde özellikle varlığını koruyan ateizm düşüncesine karşı ciddi eleştirilerde bulunmuş ve getirdiği delillerle birçok fikirlerini çürütmüştür, özellikle Tevhid bahislerine özen vererek bu bahislerde Allah'ın varlığını ve birliğinin ispatını yapmıştır, ateistlerin diğer Nübüvvet haşir ve inanç esaslarına karşı olan itirazlarınada ciddi şekilde cevaplar vermiş ve bu cevaplar niteliğinde birçok Risale kaleme almıştır. Bu çalışma ateizmi oluşumu, cumhuriyetin ilk dönemlerindeki etkisini, Said Nursi'nin ateizm ile olan mücadelesini, kullandığı deliller ve ispat metodu gibi birkaç önemli sonuca ulaşmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Cumhuriyetin İlk Dönemi, Çağdaş Akımlarla Mücadele, Ateizm, Said Nursi

THE SAİD NURSİ EXAMPLE IN THE STRUGGLE AGAINST ATHEISM IN THE FIRST PERIODS OF THE REPUBLIC

Davud SOYLU

Doktora Öğrencisi

Ürdün University

Atheism is an idea that does not accept the existence of god that has existed since the early periods of history. In response to this idea, many prophets have been sent since the first man and the existence of God and other principles of belief have been explained. Despite this, the idea of atheism did not end and continued to exist. In medieval Europe, the idea of atheism increased as a reaction to the church as a result of the repressive attitude of the church, its attitudes towards science and its using of the people. In the 19th and 20th centuries, the idea of atheism gained momentum with the influence of scientific developments, materialist thought, secularization and especially with the emergence of communism in Russia. These developments in the West are not only limited to there, but have also affected the entire Islamic world. Many Islamic scholars have tried to combat atheism and they wrote books in this field. In addition, it has been expressed that new Ilm al-Kalam are needed to better combat these ideas and some scholars have actually published works in this direction. In our country, the idea of atheism spread in the last period of the Ottoman Empire and gained momentum in the first periods of the Republic. It caused serious problems on the faith of the Muslim people and posed a great danger to the new

generations. Many scholars of this period tried to combat atheism. One of the most prominent figures who struggled with atheism in his time was undoubtedly Said Nursi. Nursi is a person who observed the needs of his own time well and analyzed the religious problems well, and with his works and the methods of persuasion he used in his own way, he distinguished himself from many scholars of his time and seriously struggled with contemporary ideas that were opposed to the principles of Islamic belief. During this period, Nursi made serious criticisms especially against the idea of atheism, which remained in existence, and refuted many of his ideas with the evidence he brought, proved the existence and unity of Allah in these bets by paying attention to the Tawheed bets, gave serious answers to the objections of atheists against other the prophecy, the resurrection and belief principles and wrote many Treatises in the form of these answers. This study aims to reach several important conclusions such as the formation of atheism, its influence in the first periods of the republic, Said Nursi's struggle with atheism, the evidence he used and the method of proof.

Keywords: Kalam, The First Period of the Republic, Combating Contemporary Currents, Atheism, Said Nursi

CUMHURİYET DÖNEMİNDE HİNT BÖLGESİNE YÖNELİK HADİS ÇALIŞMALARI

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AYDIN

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Cumhuriyet devrinde başta Osmanlı dönemi olmak üzere belirli dönemler ve bölgeler hakkında yapılan çalışmalara nazaran Hint alt kıtasına yönelik akademik araştırmaların oldukça zayıf kaldığı görülmektedir. Hint alt kıtasında özellikle Bâbürlüler döneminde sistemli bir hale gelen ve geniş bir literatür oluşturan hadis ilminin, bu bölgedeki tarihi gelişimine yönelik müstakil araştırmalar ülkemizde oldukça sınırlıdır. Hint bölgesi, müstakil araştırmalarda üzerinde durulmamış bir saha olarak kalmasının yanı sıra genel nitelikli hadis tarihi çalışmalarında da yeteri kadar ele alınmamış, verilen bilgiler bölgenin hadis ilminde ön plana çıkan birkaç ismiyle sınırlı kalmıştır. Bu tebliğ, Cumhuriyet devrinde Hint alt kıtasını, tarihi hadis birikimi, hadis âlimlerinin bölgedeki faaliyetleri, hadis ilimleri ve literatürü, hadis eğitimi ve tartışmaları açısından konu alan eserleri incelemeyi hedeflemektedir. Hint bölgesindeki hadis birikimini ele alan kitaplar, araştırma makaleleri, yüksek lisans ve doktora tezleri, sempozyum, kongre ve çalıştaylarda sunulan bildiriler, yabancı dillerden yapılan tercüme yayınlar tespit edilebildiği kadarıyla tanıtılacaktır. Son zamanlarda bu bölgeyle ilgili akademik çalışmalarda artış olduğu gözlemlenmekte, bunun bölgeden ülkemize gelen misafir araştırmacıların çoğalması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Halid

Zaferullah Daudi bu araştırmacılar arasında bulunmaktadır. Tebliğ kapsamında, ülkemize dışarıdan gelerek bu alanda çalışan yabancı araştırmacılar ve Hindistan hadisçiliğine mesai harcayan yerli araştırmacılardan da bahsedilecektir. Hint bölgesindeki hadis eğitim ve öğretimi ile hadis şerhçiliğini konu alan araştırmalar üzerinde de durulacaktır. Ehl-i Hadis gibi hadis ilmi sahasındaki faaliyetleri ile tanınan cemaatlere yönelik az sayıdaki çalışma da bu tebliğin mevzularından birini oluşturacaktır. Ayrıca Cumhuriyet döneminde, Hindistan bölgesindeki hadis birikiminin tercümeler vasıtasıyla ülkemize ne derecede aktarılabildiği irdelenecektir. Bu tebliğ, yukarıda sözü edilen yönleriyle ülkemizde Hint havzasını hadis ilmi açısından konu alan çalışmaları genel hatlarıyla tasvir etmeyi, araştırmaların yoğunlaştığı bölge, dönem ve isimler hakkında tespitler sunmayı ve yeni araştırma alanları teklif etmeyi hedeflemektedir. Ortaya konulan tasvir, tespit ve tekliflerin, ilmi mesaisini bu bölgenin hadis birikimine yöneltecek olan araştırmacılar için ufuk açıcı ve yön verici olması temenni edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Hint Alt Kıtası, Hint-İslam Medeniyeti, Hadis, Bâbürlüler, Ehl-i Hadis Cemaati

HADITH STUDIES ON THE INDIA REGION IN THE REPUBLIC PERIOD OF TURKEY

Dr. Öğr. Üyesi Fatma AYDIN

Bilecik Şeyh Edebali University

It is seen that academic research on the Indian sub-continent is rather weak compared to the studies on certain periods and regions, especially the Ottoman period, in the In the Republican Period of Turkey. Independent research on the historical development of the science of hadith, which became systematic in the Indian sub-continent, especially during the Mughal period, and formed a large literature, in this region is quite limited in our country. In addition to being an unexplored field in independent studies, the Indian region has not been adequately addressed in general hadith history studies, and the information given has been limited to a few prominent names in the hadith science of the region. This paper aims to examine the works on the Indian subcontinent in the Republican era in terms of historical hadith accumulation, the activities of hadith scholars in the region, hadith sciences and literature, hadith education and discussions. Books, research articles, master's and doctoral theses, papers presented in symposiums, congresses and workshops, and translated publications from foreign languages will be introduced as far as can be determined, on the accumulation of hadith in the Indian region. Recently, it has been observed that there has been an increase in academic studies related to this region, and this is thought to be related to the increase of visiting

researchers from the region to our country. Halid Zaferullah Daudi is among these researchers. Within the scope of the communique, foreign researchers who come to our country from abroad and work in this field and local researchers who spend time on Indian hadith will also be mentioned. Studies on hadith education and teaching and hadith commentary in the Indian region will also be discussed. A small number of studies on communities known for their activities in the science of hadith, such as Ahl-i Hadith, will also be one of the subjects of this paper. In addition, it will be examined to what extent the hadith accumulation in the Indian region could be transferred to our country through translations during the Republican period. With the above-mentioned aspects, this paper aims to describe the studies on the Indian basin in terms of hadith science in general terms, to present findings about the region, period and names where the researches are concentrated, and to propose new research areas. It is hoped that the descriptions, determinations and proposals put forward will be stimulating and inspiring for the researchers who will direct their scientific work to the hadith accumulation of this region.

Keywords: Republican Period of Turkey, Indian Subcontinent, Indo-Islamic Civilization, Hadith, Mughals, Jamaat Ahl-i Hadith

CUMHURİYET DÖNEMİNDE MUHTEVÂ (METİN) MERKEZLİ HADİS TENKİT SİSTEMİNİN GELİŞİMİNE DAİR BİR ANALİZ

Dr. Öğr. Üyesi Bekir ÖZÜDOĞRU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Hadis tarihi, Hz. Peygamber'den günümüze kadar hadis ilminin geçirdiği safhaları ihtivâ eder. Söz konusu süreçte ilmî, sosyo-kültürel ve siyasî etkilerden hareketle her dönemde belli konuların ve literatürün ön plana çıktığı görülür. Bu çalışmada hadis tarihinin bir bölümünü oluşturan Cumhuriyet döneminde muhteva tenkidinin hadis tenkit sistemi olarak ön plana çıkması ele alınacaktır. Klasik dönemde bir hadis, sened ve metin açılarından incelenmiş ve sahih-hasen-zayıf-mevzû gibi sıhhat hükmü verilmiştir. Râvinin güvenilir ve isnadın muttasıl olması açılarından sened, metindeki lafız farklılıkları ve çeşitli değişimler açısından ise metin incelenmiştir. Ancak özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hadis incelemelerine metni esas alan çalışmalar yapılmıştır. Burada metinden kasıt, metnin anlamı ve muhtevasıdır. Özellikle hüküm istinbâtında fakihlerin kullandığı yöntem olan metnin anlamı/delâleti; metin tenkidi ya da arz yöntemleri başlıkları altında hadis alanında kullanılmaya başlanmıştır. Kur'an'a, sünnete, akla, bilime, örfe, tarihî verilere, usûlî kâidelere arz gibi metotlarla hadis metinlerin muhtevasının karşılaştırıldığı ve bu doğrultuda hadislerin sıhhatine dair hüküm verildiği birçok ilmî çalışma yapılmıştır.

Bu tebliğde, öncelikle muhtevâ tenkini esas alan çalışmalar kronolojik olarak değerlendirilecek ve yer yer söz konusu tenkit tarzına yapılan itirazlara yer verilecektir. Böylelikle muhtevâ tenkidine dair çalışmalar görülmüş olacaktır. Sonrasında ise özellikle hadis alanındaki çalışmaların metnin muhtevâsı üzerine yoğunlaşmasının sebepleri üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda cumhuriyet döneminde yapılan hadis metinlerinin tercüme faaliyeti, bilginin tabana yayılması ve çıkış arayışı, oryantalist etki, metin tenkidi ve muhtevâ tenkidindeki kavram karışıklığı, pozitivist bilim anlayışı, sahih hadis kavramanın imajı, isnad tenkidinin durağanlığı/bitmişliği, zaman ve mekânsal mesafe ve muhteva tenkidinin buna uyumu gibi başlıklar üzerinden kısa kısa değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Muhtevâ, Tenkit, Cumhuriyet, Tarih, Anlam

AN ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE CONTENT (TEXT)-CENTERED HADITH CRITICISM SYSTEM IN THE REPUBLICAN PERIOD

Dr. Öğr. Üyesi Bekir ÖZÜDOĞRU

Ondokuz Mayıs University

The history of hadith, includes the stages of hadith science from the Prophet to the present day. Based on scientific, socio-cultural and political influences, it is seen that certain subjects and literature come to the fore in every period. In this study, the prominence of content criticism as a hadith criticism system in the Republican period, which constitutes a part of the history of hadith, will be discussed. In the classical period, a hadith was examined in terms of isnad and text, and the judgment of authenticity such as authentic-hasan-weak-mawzû was given. Sened was examined in terms of the reliability of the narrator and the conciseness of the attribution, and the text was examined in terms of lexical differences and various changes in the text. However, especially since the second half of the 20th century, studies based on the text have been carried out on hadith studies. What is meant by the text here is the meaning and content of the text. The meaning/indication of the text, which is the method used by the jurists, especially in the judgment; It started to be used in the field of hadith under the headings of text criticism or supply methods. Many scientific studies have been conducted in which the content of hadith texts is compared with

methods such as the Qur'an, sunnah, reason, science, custom, historical data, and procedural rules, and in this direction, judgments about the authenticity of hadiths have been made.

In this paper, first of all, the studies based on content criticism will be evaluated chronologically and the objections made to the said criticism style will be included. Thus, studies on content criticism will be seen. Afterwards, the reasons for the studies in the field of hadith to focus on the content of the text will be emphasized. In this context, short evaluations will be made on the titles such as the translation activity of the hadith texts in the republican period, the dissemination of knowledge and the search for a way out, the orientalist effect, the text criticism and the conceptual confusion in the content criticism, the positivist understanding of science, the image of the authentic hadith comprehension, the stability/finishness of the isnad criticism.

2010'DAN 2020'YE KADAR DERGİPARK'TA ARAPÇA OLARAK YAYINLANAN HADİS MAKALELERİ - ENDÜKTİF ANALİTİK ÇALIŞMA

Dr. Öğr. Üyesi Abdulaziz MUHAMMED

Iğdır Üniversitesi

Dergipark web sitesinde Arapça dahil olmak üzere farklı dillerde yazılmış çok sayıda bilimsel makale bulunmaktadır. Arapça çalışmalar içerisinde dikkat çekici bir varlığa sahip olan çalışmalar arasında hadis çalışmaları da yer almaktadır. Hadis alanında Arapça olarak yüzden fazla makale bulunmaktadır. Bu çalışmada 2010- 2020 yılları arasında "DergiPark" makale platformunda yer alan hadis alanında neşredilmiş Arapça makalelerin analitik ve tümevarımsal bir yöntem ile değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmamız "DergiPark" platformunda yer alan hadis alanında yazılmış Arapça makalelerin mahiyetlerine, yazarların ait oldukları üniversitelere, geldikleri ülkelere ve yayınlandıkları çalışmalara ışık tutmayı hedeflemiştir. Yine bu çalışmada Arapça makalelerin bazı dergilerde çokça yayınladığı bazılarında ise çok az yayınladığı ya da hiç yayınlanmadığı hususu tespit edilmiştir. Araştırmada bunların sebepleri, zorlukları ve bu soruna getirilecek çözüm yolları sunulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada öncelikle "DergiPark" platformunda 2010-2020 yılları arasında hadis alanında Arapça yayınlanan tüm makaleler bir yerde

toplanmıştır. Sonrasında tümevarım ve analitik yöntemlerle bu çalışmalar değerlendirilmiştir. Bu yıllar, söz konusu platformda hadis alanında Arapça yazılan makalelerin en çok olduğu yıllar olduğu için seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dergipark - Makaleler - Hadis – yayınlanan- Arapça

مقالات الحديث النبوي المنشورة باللغة العربية في موقع دارغي بارك منذ عام 2010 حتى 2020 دراسة تحليلية استقرائية

Dr. Öğr. Üyesi Abdulaziz MUHAMMED
Iğdır Üniversitesi

يحوي موقع Dergipark أو (حديقة المجلات) كمّاً كبيراً من المقالات العلمية المكتوبة بلغات مختلفة، ومنها اللغة العربية. ومن بين المجالات التي لها حضور لافت في هذه الحديقة مجال الحديث النبوي، حيث تجد في الموقع باللغة العربية أكثر من مئة مقالة، وهو رقم يستحق التوقف عنده بالدراسة التحليلية الاستقرائية.
تهدف هذه الدراسة إلى تسليط الضوء على مقالات الحديث النبوي المكتوبة باللغة العربية والمنشورة في موقع دارغي بارك، بغية التعرف على تنوعها، واتساعها أفقياً وعمودياً، من حيث الجامعات التي ينتمي إليها الكتبة، والبلدان التي ينحدرون منها، والمجلات التي نشروا فيها.
كما يحاول البحث في الأسباب التي ساعدت في كثرة المقالات في بعض المجلات وندرتها أو انعدامها في مجلات أخرى، وصولاً إلى وصف الصعوبات ورسم خطوات الحل، في محاولة لتحسين هذه التجربة وتطويرها.
اعتمد البحث على المنهج الاستقرائي، حيث تتبع الباحث كل المجلات التي تنشر في دارغي بارك، وجمع كل المقالات المنشورة باللغة العربية في مجال الحديث النبوي، وذلك ما بين عام 2010 و2020. وإنما تم اختيار هذه السنوات بالتحديد لأنها السنوات التي كثرت فيها المقالات المكتوبة باللغة العربية.

كما اعتمد البحث على تحليل هذه المقالات، من حيث الموضوعات، وأماكن النشر، والناشرين، بغية تحقيق أهداف هذا البحث

الكلمات المفتاحيَّة : دارغي بارك – مقالات – الحديث النبوي – المنشورة - اللغة العربية.

CUMHURİYET TÜRKİYE'SİNDE TÜRKÇE YAZILAN HADİS USÛLÜ ESERLERİ ÜZERİNE METOT VE KAPSAM DEĞERLENDİRMESİ – ŞÂZ ISTILAHI ÖRNEKLİĞİNDE-

Arş. Gör. Kenan BARLAS

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Hadis usûlü, en öz tanımıyla "Hz. Peygamber'e ait söz, fiil ve takrirlerin aslına uygun olarak sonraki nesillere aktarılması ile ona ait olanla olmayanı ayırt etmek amacıyla konulan prensipleri belirleyip bunlarla ilgili ıstılahları konu edinen ilimdir." Bu prensiplerin çoğu rivayet dönemi olarak kabul edilen ilk beş asırda ortaya konulmuş ve uygulanmıştır. Hadis usulüyle ilgili ilk asırlarda canlı olarak işletilen bu ilim ve ıstılahlar için her dönemde belli tanımlar yapılmakla birlikte İbnü's-Salâh ve sonraki dönem hadis âlimleri tarafından daha belirgin tanımlara kavuşmuşlardır. Rivayet dönemi âlimlerinin ıstılahlara yükledikleri anlamlar çeşitlilik arz edip bir ıstılahın kullanım şekli âlimden âlime değişiklik gösterebilmiştir. Sonraki süreçte ise hadis ilmiyle ilgili ıstılahlarda zamansal olarak bir anlam daralması olduğu görülmektedir. İlk asırlarda kullanılan bir ıstılah için yapılan çeşitli tanım ve tarifler zamanla anlam daralmasına uğrayarak tek bir tanıma indirgenebilmiştir. Yapılan bu tek tanımın ise ilk dönem hadis âlimlerinin kullandığı anlamla ya hiç ilişkisi kalmamakta veya yalnızca bir yönüne delalet edebilmektedir. Istılah için zikredilen tanım çeşitliliğinin tek bir tanıma indirgenme ameliyesi Cumhuriyet

Döneminde Türkçe telif edilen hadis usûlü eserlerinde de gözlemlenebilmektedir. Bu dönemde yazılan hadis usûlü eserlerinin gerek ders kitabı mahiyetinde olması gerekse müteahhir dönem âlimlerinin benimsediği tek tanıma indirgeme yöntemlerini esas almaları sebebiyle bir ıstılahı tüm yönleriyle tanımaya elverişli değildir. Istılahın bir tanımla ifade edilmesi belirginlik açısından kolaylık sağlamakla birlikte ilk dönem kullanım şekillerinin tümünü göstermesi mümkün değildir. Konuya şâz ıstılahı özelinde bakıldığında müteahhir dönem âlimlerin eserlerinde ve Türkiye'de yazılan hadis usulü çalışmalarında genellikle *"Güvenilir râvinin kendisinden daha güvenilir râvi veya râvilerin naklettiği hadise aykırı rivayeti"* tanımı yapılmaktadır. Fakat mütekaddim dönem âlimlerin ıstılah hakkındaki açıklamaları ve bu ıstılahı kullanım yerleri göz önünde bulundurulduğunda farklı tanım ve tariflerin olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Cumhuriyet dönemi hadis usulü eserleri şâz ıstılahı örnekliğinde incelendiğinde mezkûr anlam daralması burada da tezahür etmektedir

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hadis Usûlü, Şâz, Cumhuriyet Dönemi, Istılah

A METHOD AND SCOPE EVALUATION ON HADITH WORKS WRİTTEN IN TURKISH IN THE REPUBLIC OF TURKEY -IN THE EXAMPLE OF SHAZ TERMİNOLOGY-

Arş. Gör. Kenan BARLAS

Kilis 7 Aralık University

The method of hadith, with its most succinet definition, is “It is the science that determines the principles set in order to transfer the words, deeds and approvals of the Prophet to the next generations in accordance with their original form and to distinguish what belongs to him and what does not belong to him and deals with the terms related to them. Most of these principles were put forward and applied in the first five centuries, which is considered the period of narration. Although certain definitions were made in every period for these sciences and terms, which were operated lively in the first centuries related to hadith method, they gained more specific definitions by Ibn al-Salah and later hadith scholars. The meanings attributed to the terminology by the scholars of the narration period varied and the way a term was used varied from scholar to scholar. In the next process, it is seen that there is a temporal narrowing of the terms related to the science of hadith. Various definitions and definitions for a term used in the first centuries have been reduced to a single definition by narrowing their meaning over time. This single definition either has nothing to do with the meaning used by the early hadith scholars or can only refer to

one aspect of it. The process of reducing the diversity of definitions to a single definition, mentioned for the term, can be observed in the hadith methodology works written in Turkish in the Republican Period. The hadith methodology works written in this period are not suitable for recognizing a term in all its aspects, as they are both textbooks and based on the methods of reduction to a single definition adopted by the scholars of the later period. Although it is easy to express the invention with a definition, it is not possible to show all the usage patterns of the first period. When we look at the subject in terms of shaz terminology, it is generally defined in the works of the scholars of the later period and in the studies on hadith method written in Turkey, "The narrator who is more reliable than himself or the narration contrary to the hadith transmitted by the narrators". However, when the explanations of the scholars of the prehistoric period about the term and the places of use of this term are considered, it is seen that there are different definitions and definitions. As a result, when the hadith method works of the Republican period are examined in the example of shaz terminology, the aforementioned narrowing of meaning is also manifested here.

Keywords: Hadith, Hadith Method, Shaz, Republican Period, Terminology

BİR ISTILAHIN ANLAM KARGAŞASI: CUMHURİYET DÖNEMİ SÂLİH HADİS TARTIŞMALARININ GELİŞİMİ

Ahmet AKTAŞ

MEB

İmam Ebû Dâvud (ö. 275/889), Mekkeli âlimlerin *Sünen* hakkında yönelttikleri sorulara cevap vermek için yazdığı *Risâlesi*'nde, şiddetli zayıf olan rivayetlerin durumunu belirttiğini, haklarında bir şey söylemediği (sükût ettiği) rivayetlerin ise sâlih olduğunu ifade etmiş ancak sâlih hadisin tanımına dair herhangi bir bilgi vermemiştir. *Sünen* kitapları içerisinde kıymetli bir yerde bulunan Ebû Dâvud'un *Sünen*'i, bundan sonraki sâlih hadis tartışmalarında etkili bir rol üstlenmiştir. Zira sâlih hadisin mahiyetini anlayabilmek için Ebû Dâvud'un *Sünen*'i üzerinden izahlar yapılmıştır. Oysa söz konusu kavramın hem Ebû Dâvud öncesinde hem de Ebû Dâvud sonrasında hadis âlimleri tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Yine Türkiye'de yapılan çalışmaların özel bir çalışma ürünü olmadıkları göz önünde bulundurulduğunda mezkûr kavramın tüm yönlerini ortaya koymakta yetersiz kalındığı söylenebilir. Netice itibari ile şemsiye bir kavram (umbrella concept) olarak tavsif edilebilecek olan sâlih hadis kavramının *Sahîhayn*'da bulunan veya sahih hadis şartlarını ihtiva edenler, hasen li-zâtihî veya âdıd ile hasen li-gayrihî seviyesine yükselen hadisler ve son olarak zayıf hadis olduğu düşünülen sâlih hadis şeklinde içerisinde pek çok hadis türünü ihtiva eden bir kavram

olduğu tespit edilmiştir. Cumhuriyet Dönemi akademik hadis çalışmalarında mervîyi sıhhat veya hüküm açısından niteleyen bir hadis türü olarak karşımıza çıkan sâlih hadis kavramının, tarihî seyri içerisindeki gelişimini ve mesele üzerindeki tartışmalarını bütüncül bir şekilde ele alan müstakil bir çalışma bulunmadığı, meselenin çoğunlukla Ebû Dâvud'un *Sünen*'i meyanında incelendiği görülmüştür. Babanzâde Ahmed Naim'in (ö. 1934) *Tecrîd-i Sarîh* için yazdığı *Mukaddime*'si ile başlayan süreç, *DİA* "Sâlih" maddesi, Türkçe hadis usulü kitapları ve sözlükleri, yüksek lisans / doktora tezleri ve makalelere konu edinildiği tespit edilmiştir. İncelenen çalışmaların kendi içerisinde tenakuzlar barındırdığı gibi zaman ilerledikçe neşredilen yeni eserlerin varlığı ile önceden mevcut olan bilgilerin yenilendiği de görülmüştür. Kronolojik bir takip ile söz konusu meselenin takibinde bu hususa da dikkat çekilmiştir. Çalışmanın sonucunda Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar hadis usulünde sâlih hadis kavramını ele alan bazı eser ve çalışmaların teyide ve tashihe ihtiyacı olduğu düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hadis Usulü, Ebû Dâvud, *Sünen*, Sâlih Hadis.

THE CONFUSION OF THE MEANING OF A NOMENCLATURE: THE DEVELOPMENT OF THE SALİH HADİTH DEBATE OF THE REPUBLICAN PERIOD

Ahmet AKTAŞ

MEB

Imam Abu Dawud (d. 275/889), in his *Risalah* written to answer the questions posed by the Meccan scholars about the *Sunan*, stated that he indicated the status of the narrations that were severely weak, and that the narrations about which he did not say anything (were quiet) were sâlih, but he did not give any information about the definition of the sâlih hadith. Abu Dawud's *Sunan*, which occupies a valuable place in the Sunnah books, played an influential role in the subsequent sâlih hadith discussions. Because, in order to understand the nature of the righteous hadith, explanations have been made through Abu Dawud's *Sunan*. However, it is known that the concept in question was used by hadith scholars both before and after Abu Dawud. Again, considering that the studies carried out in Turkey are not a special work product, it can be said that it is insufficient to reveal all aspects of the aforementioned concept. As a result, it has been determined that the concept of sâlih hadith, which can be proposed as an umbrella concept, is a concept that includes many types of hadith in the form of those found in the two sahîhs, which contain the conditions of the authentic hadith, good on its own virtue or the good by virtue of another hadith

immoral level, and finally salih hadith, which is thought to be weak hadith. It has been seen that the concept of sâlih hadith, which is a type of hadith that characterizes the narrated material in terms of authenticity or judgment in the academic hadith studies of the Republican Period, does not have a separate study that deals with its development in its historical course and its discussions on the issue in a holistic way, and that the issue is mostly examined in Abu Dawud's *Sunan* melan. The process that started with Babanzâde Ahmed Naim's (d. 1934) *Muqaddimah* written for the *Tajrid-i Sarîh* was found to have been the subject of the *DİA* "Sâlih" article, Turkish hadith style books and dictionaries, master's / doctoral theses and articles. It has been seen that the studies examined contain disagreement in themselves and that the previously existing information is renewed with the presence of new works published as time progresses. This issue was also pointed out in the follow-up of the issue in question with a chronological follow-up. As a result of the study, it was thought that some works and studies that deal with the concept of sâlih hadith in the hadith method from the establishment of the Republic to the present day are in need of confirmation and correction

Keywords: Hadith, Hadith Methodology, Abu Dawud, *Sunan*, Salih Hadith.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİNDE İSLAM HUKUKU ÇALIŞMALARI

Doç. Dr. Ali YÜKSEK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Fıkıh ilmi, doğuşu itibari ile sahabeye kadar uzanan, Kur'an ve sünnete dayanan en temel İslami bilimlerdendir. O, Kur'an-ı Kerim ve sünnetten araştırma ve inceleme yoluyla elde edilen şer'î hükümleri ihtiva eder. Kişinin bireysel ve toplumsal yaşamını konu alır. İbadet ve sosyal yaşam alanında kişilerin söz ve fiillerinin dindeki derecelerini tespit eder. Dini ve hukuki hükümleri sunarak insanlara iki cihan saadeti vaat eder.

Hazreti peygamber döneminden başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar tüm İslam tarihi boyunca kurulan devletlerde ve İslam toplumlarında İslam hukuku çalışmaları var olmuştur. Hukukun, canlı bir hüviyete sahip olması sebebiyle bulunduğu ortamın sosyal, kültürel ve dini olaylarından etkilenmiş, bu alanlar karşısında oluşan problemlere çözüm önerileri sunarak her şartta ve ortamda insanın İslam'a uygun bir şekilde yaşayabilmesine, dünya ve ahiret mutluluğuna erişebilmesine katkı sağlamıştır.

Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti, bütün kurumlarıyla geçmişten gelen büyük bir devlet tecrübesine sahiptir. Cumhuriyetin değerleri kendi başına yoktan var olmamıştır. Arka planında bin yıllık Osmanlı ve Selçuklu devletlerinin bilgi ve deneyimi genç Cumhuriyete ve onun

kurumlarının gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. O dönemlerde yaşayan insanlarımız Cumhuriyet döneminin insanları olmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte sosyal, kültürel, dini ve hukuki uygulamalarda bazı değişiklikler olsa da önceki gelenek ve anlayış büyük oranda devam edegelmiştir.

Tebliğimizde Cumhuriyet dönemindeki fıkıh/İslam hukuku hareket ve oluşumlardan bahsetmek isteyişimiz, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra bazı siyasi, sosyal ve kültürel açıdan meydana gelen yenilik, gelişme ve değişme gibi farklılıklar sebebi iledir. Bu dönemde, İslam hukukunun, sosyal ve kültürel alanlardaki değişmeler karşısında nasıl etkilenmiş olduğuna ve bu durumlarda nasıl bir yol izlediğine işaret etmek istedik. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile beraber İslam hukuku çalışmalarında önemli bir merhaleye gelinmiştir. Daha önce İslam tarihinde eşine pek rastlanmayan demokratik ve laik sistemler gibi farklı siyasi, sosyal, ve ekonomik durumların karşısında dini hayatın ihtiyaçlarını gözeterek ona göre çözüm üretmekle yüz yüze kalmıştır. Halkı Müslüman olan bir ülkede gerekli olan eğitim-öğretim kurumlarının kurulması, literatür çalışmalarının oluşturulması hız kazanmıştır. 1923'ten itibaren İslami ilimler genelinde İslam hukuku özelinde çalışmalar yapan eğitim düzenlemeleri hazırlanmış, gerekli kurumlar kurulmuş ve çok sayıda bilim adamı yetiştirilmiştir. Böylece günümüze kadar binlerce değerli eser kazandırılmıştır. Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde fetva konseyleri, Milli Eğitim Bakanlığımız bünyesinde İmam Hatip Liseleri, Yüksek Öğretim kurumları düzeyinde İlahiyat Fakülteleri bu alana büyük katkılar

sunmuştur. Ayrıca İslam hukuku alanında devlet kurumları haricinde kurumsal ve bireysel manada değerli İslam hukuku çalışmaları ve ilgili literatür oluşmuştur.

Biz bu çalışmamızda Cumhuriyet döneminde İslam hukuku/fıkıh alanında yapılan kurumsal ve bireysel çalışmalar ile bunlara dair önemli literatürleri ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Fıkıh, Türkiye Cumhuriyeti, İslami İlimler.

دراسات الفقه الإسلامي في تاريخ جمهورية تركيا

Doç. Dr. Ali YÜKSEK
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

علم الفقه من أهم العلوم الإسلامية التي ينبني على الكتاب والسنة. ويرجع تاريخه إلى أيام الصحابة. هو علم يحتوي على الأحكام الشرعية المستمدة من الكتاب والسنة من خلال البحث والدراسة عليه. يهتم بالحياة الفردية والاجتماعية معا. يحدد الدرجات الدينية لأقوال الناس وأفعالهم في مجال العبادة والحياة الاجتماعية. من خلال تقديم الأحكام الدينية والقانونية يعد الناس بسعادة كلي العالمين.

منذ عهد النبي إلى جمهورية تركيا ، كانت دراسات الشريعة الإسلامية موجودة في الدول والمجتمعات الإسلامية التي تأسست عبر التاريخ الإسلامي بأكمله. نظرا لحقيقته الحيوية للفقه فقد قدم حلولًا لمشاكل واحتياجات الأشخاص الذين تأثروا بالأحداث الاجتماعية والثقافية والدينية.

كما هو معروف ، تتمتع جمهورية تركيا بكل مؤسساتها بتجربة دولة عظيمة من الماضي. لم تظهر قيم الجمهورية من تلقاء نفسها. في خلفيتها معرفة وخبرة الدول العثمانية والسلجوقية منذ ألف عام. على الرغم من وجود بعض التغييرات في الممارسات الاجتماعية والثقافية والدينية والقانونية مع إعلان الجمهورية إلا أن التقاليد السابقة والفهم استمر إلى حد كبير في العهد جمهوري.

لقد اخترنا مثل هذا الموضوع لما حدث من اختلافات مثل الابتكار والتطوير والتغيير في بعض الجوانب السياسية والاجتماعية والثقافية بعد قيام الجمهورية. في هذه الفترة ، أردنا أن نشير إلى كيفية تأثر الفقه الإسلامية بالتغييرات القانونية

و الثقافية. في واقع الأمر ، مع إنشاء الجمهورية التركية ، تم الوصول إلى مرحلة مهمة في دراسات الشريعة الإسلامية مواقف سياسية واجتماعية و واقتصادية مختلفة لم نشهدها من قبل في تاريخ الإسلام كان على الشريعة الإسلامية أن تنتج حلولاً في مواجهة هذه المواقف. اكتسب إنشاء المؤسسات التعليمية الضرورية في بلد يسكنه المسلمون غالبا. منذ عام 1923 ، تم إعداد الترتيبات التعليمية ، وإنشاء المؤسسات اللازمة ، وتدريب العديد من العلماء الذين يعملون على الشريعة الإسلامية في البلد. وهكذا ، تم اكتساب الآلاف من الأعمال العلمية القيمة حتى اليوم. وفي هذا السياق ، قدمت مجالس الفتوى التابعة لرئاسة الشؤون الدينية ، ومدارس اللأئمة و الخطباء التابعة لوزارة التربية الوطنية ، وكليات الإلهيات (كلية العلوم الاسلامية) على مستوى مؤسسات التعليم العالي. بالإضافة إلى ذلك ، في مجال الشريعة الإسلامية ، ظهرت دراسات قيمة مؤسسات الدولية و مؤسسية وفردية للشريعة الإسلامية وما يتصل بها من أدبيات.

سأحاول في هذه الدراسة الاعمال في مجال الفقه الإسلامي مع آثاره في الفترة الجمهورية.

الكلمات المفتاحيَّة: الحقوق الأسلامية, الفقه, جمهورية تركيا, العلوم الاسلامية

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ŞER'Î AHKÂMI TESPİT YÖNTEMLERİNE İLİŞKİN TARTIŞMALARIN BOYUTU
-TEBLİĞ VE MAKALELER ÖZELİNDE-

Doç. Dr. Hüseyin BAYSA
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Son yüzyılda bilim ve teknolojide hızlı gelişmeler yaşanmış; iletişim, ulaşım ve sosyal yaşamda büyük değişiklikler gerçekleşmiştir. Bu durum beraberinde yeni fıkhi meseleleri gündeme getirmiştir. Örneğin tıp alanında organ naklinden cinsiyet tercihine, ekonomide faizsiz finans kurumları uygulamalarından yeni ortaya çıkan isimsiz ticarî muamelelere, gıda alanında domuz orijinli jelatinden arıtılmış atık sulara kadar birçok mesele fıkhın araştırma konusu haline gelmiştir. Bunların yanı sıra geçmişte klasik fıkıh geleneğinde hükmü belirlenmiş, ancak mevcut şartlar sebebiyle yeniden ele alınmayı gerektiren meseleler de bulunmaktadır. Bütün bu meselelerin hükme kavuşturulması için uygulanabilecek değişik yöntemlerden bahsedilmektedir. Bunlar tarihselci, yeni selefici, gelenekselci, akademik, telfikçi ve Kur'ancı şeklinde isimlendirilen metotlar ile fıkıh sistematiğini ve usûlünü esas alan yaklaşımlardır. Bunlardan hangisinin isabetli hüküm üretmeye elverişli olduğunu tespit edebilmek için her bir yöntemin etraflıca incelenmesi ve tartışılması gerekmektedir. Tebliğimizde mezkûr nazariyelerin makale ve bildiri bazında ülkemizde yeterince tartışılıp tartışılmadığının ortaya konulması

amaçlanmaktadır. Araştırma, konumuzla ilgili en geniş dijital alt yapıya sahip kütüphanelerden biri olan İSAM Kütüphanesi'nin verilerinden istifade edilerek gerçekleştirilmiştir. Kütüphane'nin dijital ortamında Kur'an, tahrîc, yöntem, güncel, günümüz fıkıh, fıkıh problemi, fıkhi problem/mesele, ekol, ictihad, miras, tarihsellik/tarihselcilik ve telfikçi ibareleri aratılarak cumhuriyet tarihi boyunca konumuzla ilgili gerçekleştirilen akademik araştırmaların tespitine çalışılmıştır. Ulaşılan metinlerde hangi yöntemin ne kadar ve nasıl ele alındığı incelenmiştir. Araştırma esnasında tarihselci, yeni selefici ve gelenekselci yöntemlerin müstakil sempozyumlarda ele alındığı ve fıkıhla ilişkili olarak daha çok, nassların yorumlanması bağlamında incelendiği görülmüştür. Bu sebeple mevzubahis yöntemlerin yeni meseleleri hükme bağlamadaki yeterlilikleri ile çıkmazlarının da araştırılması faydalı olacaktır. Aynı şekilde Kur'ancılık farklı yönleri ile araştırılmış olmakla birlikte Kur'ancılığın fıkıh merkezli olarak çalışılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Akademik ve telfikçi metotlar ile fıkıh sistematiğini veya usulünü esas alan yaklaşımlar hakkında müstakil herhangi bir araştırma ile karşılaşılmamıştır. Bu nazariyelerin de etraflıca araştırılması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, cumhuriyet dönemi, yöntem, güncel mesele, hüküm.

أبعاد النقاشات حول أساليب الاجتهاد في عهد الجمهورية

- في إطار الأبحاث والمقالات -

Doç. Dr. Hüseyin BAYSA

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

حدثت تطورات سريعة في مجالي العلوم والتكنولوجيا في القرن الماضي؛ كما حدثت تغييرات كبيرة في مجالات الاتصالات والنقل والمواصلات والحياة الاجتماعية. وقد أدى هذا الوضع إلى ظهور العديد من القضايا الفقهية الجديدة، منها: زراعة الأعضاء والتحول الجنسي في مجال الطب، وتطبيقات المؤسسات المالية الخالية من الفوائد والمعاملات التجارية التي لم يتم تسميتها بعد في مجال الاقتصاد، والجيلاتين الذي يعود أصله إلى لحم الخنزير ومياه الصرف الصحي النقية في مجال الأغذية. فإن هذه القضايا كلها أصبحت جزءًا من موضوعات البحث في علم الفقه. بالإضافة إلى ذلك أيضًا، هناك قضايا تم حلها سابقًا من خلال الجهود المبذولة في الفقه التقليدي غير أنها تتطلب إعادة النظر بسبب الظروف الحالية. ولقد تم تطوير طرق مختلفة في دوائر علمية شتى لحل مثل هذه القضايا. علما إنها بشكل عام أساليب تاريخية، وسلفية جديدة، وتقليدية، وأكاديمية، وقرآنية، وتلفيقية، ومناهج تستند على نظام الفقه أو إلى أصول الفقه. هذه هي الأساليب التي تتطلب أحكامًا مختلفة عن بعضها البعض. يجب النظر في هذه الأساليب بتمعن ومناقشتها بشكل كافٍ للوصول إلى الأسلوب الأمثل والأصلح لاستنتاج حكم صحيح . بناء على ذلك يهدف هذا البحث إلى الكشف عما إذا كانت الأساليب المذكورة أعلاه هل تمت مناقشتها بشكل كاف في المقالات والأبحاث المنجزة في بلدنا أم لا؟ لقد تم إعداد هذا البحث من خلال

الاستفادة من بيانات مكتبة ISAM، والتي تعد واحدة من أهم المكتبات التي التي تحتوي على أكبر قاعدة بيانات رقمية متعلقة بموضوعنا. لوحظ خلال البحث أن الأساليب الحداثية والسلفية الجديدة والتقليدية قد نوقشت في مؤتمرات مستقلة وأن طرق تفسير نصوص القرآن والسنة تم تناولها غالبا في هذه الدراسات. ولهذا سيكون من المفيد البحث حول مدى كفاية وملاءمة الطرق المذكورة أعلاه في الاجتهاد ومآزقها. إضافة إلى ذلك على الرغم من أن منهج القرآنية قد تم ال عنه والتطرق إليه من جوانبه المختلفة، فمن المعتقد أنه سيكون من المفيد دراسة هذا المنهج دراسة مبنية على أساس فقهية. علما بأننا لم نعثر على أي بحث مستقل يتناول المقاربات التي تعتمد على أساليب أكاديمية وتلفيقية (موحدة للأحكام والآراء المتباينة) ومنهجية الفقه أو أصوله. فإن البحث في هذه النظريات وتفاصيلها من جميع جوانبه أمر ذو أهمية بالغة.

الكلمات المفتاحية: الفقه، عهد الجمهورية، المنهج، مسألة حديثة، الحكم.

TANZİMAT SONRASI OSMANLI'DA HUKUK: EĞİTİM KURUMLARININ DEĞİŞİM SÜRECİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Aktaş

Bayburt Üniversitesi

Tanzimat Fermanı Osmanlı için adeta bir dönüm noktasıdır. Nitekim Tanzimat'tan sonra Osmanlı'da; askerî, idarî, iktisadî, sosyal ve hukukî olmak üzere birçok sahada değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Söz konusu bu değişimlerin yaşandığı en önemli alanlardan biri de, hiç şüphesiz hukuk olmuştur. Hukuktaki bu değişimler hukuk sistemi, adlî teşkilat, eğitim kurumları, hukuk belgeleri gibi birçok farklı sahada meydana gelmiştir. Eğitim kurumlarındaki bu değişimler beraberinde birçok yeniliği de getirmiştir. Tanzimat'tan önce kadılar medreselerde yetişirken, Tanzimat'tan sonra kadıların eğitiminde birtakım değişiklikler yapılmış, önceden medreseleri bitirip sınav ve staj gibi aşamalardan geçerek kadılık yapmak isteyenler için yeni bir okul açılmıştır. Bu okul 1855 yılında açılan Muallimhane-i Nüvvâbdır. Muallimhane-i Nüvvâb 1879 yılından sonra Mekteb-i Nüvvâb, 1908'de Mekteb-i Kudât, 1909 yılında da Medresetü'l-Kudât adıyla anılır olmuştur. Bu okulun yanı sıra nizamiye mahkemelerinin kurulmasının ardından, bu mahkemelere eleman yetiştirmek ve onlara kanunları, hukukun usûl ve prensiplerini öğretmek maksadıyla Kavânîn ve Nizâmât dershanesi açılmıştır. Kavânîn ve Nizâmât dershanelerinin kurulmasının ardından yine ihtiyaca binaen 1874 yılında Mekteb-i

Sultânî'de, Mekteb-i Hukuk-i Sultanî adıyla, modern anlamda ilk hukuk okulu kurulmuştur; fakat bu okulun ömrü kısa olmuş 1878 yılında kapatılmıştır. Hukuk eğitimi için yapılan tüm bu gelişmelerin ardından, şu anki İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin temeli sayılan, Hukuk Mektebi 1880 yılında açılmıştır. Özetle bu çalışmada Tanzimat'tan sonra Osmanlı'daki hukuk eğitimi yapan kurumlar ve bu kurumlarda zaman içerisinde meydana gelen değişimlerin ele alınması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Tanzimat, Hukuk Eğitimi, Mekteb-i Hukuk, Medresetü'l-Kudât.

LAW IN THE OTTOMAN EMPIRE AFTER THE TANZIMAT: AN ANALYSIS IN THE CONTEXT OF THE CHANGE IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Aktaş

Bayburt University

The Tanzimat Edict was a turning point for the Ottoman Empire. After the *Tanzimat* changes were made in many areas such as military, administrative, economic, social, and legal organizations. One of the most important areas in which these changes occurred was the law. These changes in the law occurred in many different fields, such as the legal system, judicial organization, educational institutions, and legal documents. These changes in educational institutions have brought with them many innovations. While qadīs (judges) were trained in the madrasah before the *Tanzimat*, some changes were made in the education of qadīs after the *Tanzimat*. A new school was opened for those who formerly needed to complete the madrasah education and pass through exams and internships to become a judge. This school is Muallimhane-i Nuwwāb, which was opened in 1855. Muallimhane-i Nuwwâb became known as Maktab-i Nuwwâb in 1879, Maktab-i Qudât in 1908, and Madrasatu'l-Qudāt (School of qadīs) in 1909. In addition to this school, after the establishment of the regular courts, Qawānīn and Nizāmāt training centers were opened in order to train staff for these courts and to teach them the laws, procedures, and principles of law. After the foundation of Qavānīn and Nizāmāt training centers, the

first law school in the modern sense under the name *Maktab-i Hukuk-i Sultanî* was established in *Maktab-i Sultani* in 1874, again out of necessity, But the life of this school was short and it was closed in 1878. After all these developments in legal education, *Hukuk Mektebi* (The School of Law), which is considered the foundation of the current Istanbul University Faculty of Law, was opened in 1880. In summary, this study aims to provide a survey of the institutions for legal education in the Ottoman Empire after the *Tanzimat* and the changes that occurred in these institutions over time.

Keywords: Ottoman, Tanzimat, Law Education, Maktab-i Hukuk (The School of Law), Madrasatu'l-Qudāt (The School of Qadī)

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE YAZILMIŞ FIKIH TARİHİ ESERLERİNDE ORTAYA ÇIKAN DÖNEMLENDİRME FARKLILIKLARI VE SEBEPLERİ

Muhammet Ali ÇAĞLAR

Doktora Öğrencisi

Ürdün Üniversitesi

İslam Hukuku alanında 20.yüzyılın ilk yarısından itibaren fıkıh tarihi/İslam hukuk tarihi adı altında müstakil veya muhtevasında fıkıh tarihini içeren eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. Bunun altında, Batı'da yaklaşık 19. Yüzyıl başlarında başlayan hukuk tarihi çalışmalarından etkilenme ve bu çalışmaların üniversite derslerinin müfredatlarına girmeye başlaması gibi sebepler yatmaktadır. Bu alanda yazılmış ilk eserle ilgili genel kanaat Hudarî Bey'in (1872–1927) ders notu olarak hazırladığı *Târihu't-teşrî'i'l-İslâmî* adlı eserin fıkıh tarihiyle ilgili ilk eser olduğu yönündedir. Bu eserin dönemin alimlerini etkilemesi ve hızla şöhret bulması sebebiyle fıkıh tarihi yazıcılığı farklı coğrafyalara yayılmıştır. Arap dünyasında ve ülkemizde bu minvalde çalışmalar artmış ve üniversitelerde *Târîh-i Fıkıh* veya *Târîh-i İlm-i Fıkıh* türü dersler okutulmaya başlamıştır. Ülkemizde bu alanda İslam Hukuk Tarihi, Fıkıh Tarihi isimli müstakil eserlerin yanı sıra İslam Hukukuna Giriş (el-Medhal) ve Fıkıh Usulü eserlerinin içinde bir bölüm şekilde yer aldığı eserler yayımlanmıştır.

Bu çalışmada fıkıh tarihi alanında yazılmış eserler içinden Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde ortaya çıkanlar ele alınacaktır. Bu çalışmalarda fıkhın tarihî olarak tabi tutulduğu dönemlendirmeye ve dönemler için tercih edilen başlıklara odaklanılacaktır. Fıkıh tarihi dönemlere ayrılırken çalışmalar arasında ne gibi farklılıklar ortaya çıktığı tespit edildikten sonra bu farklılıkların sebepleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu amaca ulaşabilmek için özellikle içerisinde net dönemlendirmelerin sunulduğu Mehmed Seyyid Bey'in (1873-1925) *Târîh-i Fıkıh Dersleri*, İzmirli İsmail Hakkı'nın *Fıkıh Tarihi* ve Hayrettin Karaman'ın *Başlangıçtan Zamanımıza Kadar İslâm Hukuk Tarihi* gibi eserler ile yakın dönemde kaleme alınan Fahrettin Atar'ın *Fıkıh Usûlü* içindeki fıkıh tarihi kısmı ve Saffet Köse'nin *İslam Hukukuna Giriş* isimli eserindeki fıkıh tarihi bölümü gibi fıkıh tarihi dönemlendirmelerini içeren eserler incelenecektir. Ayrıca bu alanda yapılmış dönemlendirme konusunu değerlendirmeye alan bazı makaleler de çalışma esnasında başvurulacak ikincil kaynaklar olacaktır. Bu eserlerin içinde yer alan dönemlendirmeler *karşılaştırma* yöntemi ile tikel olarak birbirleriyle kıyaslama yoluyla incelendikten sonra eserlerin, tasnifte merkeze koyduğu anlayışlar üzerinden sunduğu genel resim *tümevarım* yöntemi ile ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Fıkıh tarihi yazımında araştırmacıların dönemlendirme yaparken neleri esas kabul ettiği ve bu kabulün dönemlendirmeyi nasıl etkilediğini tespit etmek, muasır araştırmacıların farklı tasnifler yapmasına yol açan zihnî alt yapıları ortaya çıkarmak ve farklılaşmanın meydana

gelmesindeki muhtemel sebebi veya sebepleri açıklığa kavuşturmak çalışma neticesinde ulaşılacak sonuçlar arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Fıkıh, Fıkıh Tarihi, Cumhuriyet Dönemi, Dönemlendirme

DIFFERENCES AND THE REASONS OF PERIODIZATION IN FIQH HISTORICAL WORKS WRITTEN IN THE TURKEY THE REPUBLIC PERIOD

Muhammet Ali ÇAĞLAR

Doktora Öğrencisi

Ürdün University

From the first part of twentieth century, individual works or works containing the history of fiqh in their content have been started to be written under the name of the history of fiqh / the history of Islamic law. Below that There are reasons such as being influenced by the history of law studies that started in the West at the beginning of the 19th century and that these studies began to enter the curricula of university courses. The general opinion about of the written book in this era is the book of Mohammed Khudari Bek (1872–1927) under the name "Tareeh Tashree al-Islami" (History of Islamic law) that was prepared as a textbook. The writing of Islamic law has spread of varied areas because of its effect on the Islamic scholars and has became famous. In the Arabic world and in our country the studies of the history of Islamic law have increased and this field has started to be studied in the schools. In our country, in addition to the independent works named History of Islamic Law, History of Fiqh, works including Introduction to Islamic Law (el-Medhal) and Usul al-Fiqh have been published in a section.

In this study, the works written in the field of fiqh history, those that emerged in Turkey in the Republican Period will be examined. In these studies will focus on the historical periodization to Islamic law and the preferred titles for the periods. After determining what kind of differences emerged between the studies while dividing the history of Islamic law into periods, the reasons for these differences will be tried to be revealed. For reaching this goal especially the books that include clear periodization such as *Lessons of History of Islamic Law* that has written by the Mehmed Seyyid Bey, *The History of Islamic Law* that has written by the İzmirli İsmail Hakki and *The History of Islamic Law from the Beginning to Our Time* that has written by Hayrettin Karaman and in addition to these studies the works including the historical periodization of Islamic law, such as the historical part of Islamic law in the *Usul al-Fiqh* of Fahrettin Atar and the chapter of Islamic law in Saffet Köse's *Introduction to Islamic Law*, which were written recently, will be examined. In addition, some articles evaluating the periodization issue in this field will be secondary sources to be consulted during the study.

After examining of the periodizations in these works by comparison method, especially by comparison with each other the general picture presented through the understandings that the works put in the center in the classification will be tried to be revealed with the inductive method. Determining what the researchers consider as a basis for periodization in the historiography of fiqh and how this acceptance affects the periodization, revealing the mental infrastructures that lead modern

researchers to make different classifications and the possible reason for the differentiation or to clarify the reasons are among the results to be achieved because of the study.

Keywords: Islamic Law, Fiqh, History of Fiqh, The Republic Period, Periodization

TÜRKİYE'DE MAKĀSID ÇALIŞMALARI (CUMHURİYET DÖNEMİ)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin NAS

Iğdır Üniversitesi

Makasıd-Gaye esasına dayalı düşünce yapısı ve bu düşünceye dayalı içtihat hareketi- kısacası makasıd bazlı içtihat -günümüzde âlimler ve araştırmacılar tarafından büyük ilgi görmüş, nasları değerlendirme ve uygulama aşamasında bu mefhum ve yönteme bağlılık yaygınlaşmış, şahıs, akımlar ve fıkıh konseyleri üzerinde etkisi hayli fazla olmuştur. Bu yaygınlık ve etkiye genel anlamda makasıd özelde Şatibi merkezli eserleriyle öne çıkan günümüz alimlerinden Reysuni çalışmalarının birçok yerinde buna değinmiştir. Özellikle makasıd ilminin bağımsızlığı konusunu ele alırken "makasıd üzerine yapılan araştırmaların şimdi eşi görülmemiş bir hızla büyüdüğünü ve genişlediğini" belirtmiştir. Bu minvalde tabir-i caizse -yapılan çalışmalara bakıldığında-günümüz yüzyılının makasıdın altın çağı olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Özellikle imam Şatibi-nin 'Muvafakat' kitabının tahkik ve neşriyle bu alana dayalı çalışmaların sürekli ve çok hızlı bir şekilde bir artış gösterdiğini görmekteyiz ki onun neşrini takip eden yıllarda farklı dillerde kitap, tez, makale şeklinde sayısız çalışmaların yapıldığına ve birçok üniversitede makasıda dayalı derslerin müfredatta yer aldığına, birçok kürsünün kurulduğuna ve yine sadece bu alanda çalışma yapmak için bu isimle çeşitli müesseselerin

kurulduğuna şahit oluyoruz. Şâtıbî'nin yolunu izleyerek *Maḳāṣıdü'ş-şerîʿa* adıyla bu konudaki müstakil eserler kaleme alan Tâhir İbn Âşûr, Allâl el-Fâsî gibi ve daha sonraları günümüze kadar gelen ulema bu makāsıd nazariyesini geliştirme çabalarını bir adım daha ileriye götürerek fıkıh usulünden bağımsız bir ilim dalı olma yolunda büyük adımlar atmışlardır. İslam dünyasında bilhassa İslami ilimlerde yaşanan bu gelişmelerin etkisiyle ülkemizde bulunan ulema da bu çalışmalara paralel olarak alanda kitap, tez, makale gibi birçok çalışmaya imza atmışlardır. Özellikle son çeyrek asırda ülkemizde yapılan akademik çalışmalarda bu alana yönelimin büyük bir artışta olduğunu görmekteyiz. Buradan hareketle ülkemizde makasıd alanında-önemine binaen- yapılan çalışmaların tek bir çalışma altında belirtilmesi ve önemli olanların değerlendirilmesi ihtiyacı hissedilmiştir. Bu çalışmada makasıd üzerine cumhuriyet dönemi sonrası Türkiye'de yapılan ve Türkçeye çevrilen çalışmalar kronolojik olarak, çeşitli tasnif ve değerlendirmelere tabi tutularak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Makasıd, Türkiye, Literatür, Şatibi

MAQĀṢID WORKS IN TURKEY

(REPUBLICAN PERIOD)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin NAS

Iğdır University

The mindset based on Maqāṣid and the Ijtihād movement based on this thought - in short, the Ijtihād based on Maqāṣid - have attracted great attention by scholars and researchers today, and adherence to this concept and method has become widespread during the evaluation and application of the verses, and has had a great impact on individuals, movements and fiqh councils. Today's scholar Reysuni, who has come to the fore with his works centered on Maqāṣid in general and Shāṭibī specially, has mentioned this in many parts of his studies, and especially when discussing the independence of the science of Maqāṣid, he stated that "research on Maqāṣid is now growing and expanding at an unprecedented rate". In this respect, we can easily say that today's century is the golden century of the cross, when we look at the studies done. Especially with the review and publication of Imam Shāṭibī's book 'Consensus', we see that the studies based on this field have increased continuously and very rapidly. And We are witnessing that in many universities, courses based on scissors are included in the curriculum, many courses are established, and various institutions with this name are established just to work in this field. Tâhir İbn Âşûr, who wrote detached works on this subject under the name of Maḳāṣıdü'ş-

şerîʿa, following the path of Şâtıbî, and later scholars such as Allâl al-Fâsî, took the efforts to develop this makāsid theory one step further and became a branch of science independent from the fiqh method. have made great strides towards. With the effect of these developments in the Islamic world, especially in Islamic sciences, the Islamic scholars in Turkey have signed many studies such as books, theses, and articles in this field Especially in the last quarter century, in the academic studies conducted in our country, we see that there is a great increase in the orientation to this field. From this point of view, it has been felt that the studies carried out in the field of maqāṣid in our country, due to their importance, should be stated under a single study and the important ones should be evaluated. In this study, the studies on Makasid made in Turkey after the republican period and translated into Turkish will be discussed chronologically, subject to various classifications and evaluations.

Keywords: Fiqh, Maqāṣid, Turkey, Literature, Shāṭibī

CUMHURİYET DÖNEMİ İSLÂMİ DERGİLERDE HADİS YORUMCULUĞU: EHL-İ SÜNNET DERGİSİ ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan KALAÇ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Ehli Sünnet Dergisi, 1947-1953 yılları arasında 7 cilt olarak Abdurrahim Zapsu tarafından neşredilmiştir. Din eğitimi ve öğretiminin yaygın olmadığı yıllarda dinî, ahlâkî ve ilmî içerikleriyle yayın hayatına başlayan bu dergi, araştırmaya değerdir. İlk sayısı 4 Temmuz 1947'de çıkan dergi, haftalık periyotlarla yarım gazete sayfası boyutlarında dört sayfa halinde neşredilmiş ve bu durum 26. sayıya kadar devam etmiştir. 27. sayıdan itibaren iki haftada bir daha küçük ebatlarla kapak sayfası ve içindekiler dahil on altı sayfa olarak yayınlanmıştır. Toplamda yüz kırk sayı olarak yayınlanan dergi, çocuklara ve gençlere sağlam dinî bilgilerin öğretilmesini gaye edinmiş ve din aleyhtarlarına karşı önemli bir yayın organı olmuştur. 27. Sayıdan itibaren içeriği oldukça zenginleşen dergi, tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, tasavvuf ve siyer gibi özel bölümlere yer ayırmıştır. Bunun yanın sıra dünya gündemine de kayıtsız kalınmamış ve yurt içi ile diğer İslâm ülkelerindeki gelişmelere yer verilmiştir. Dergideki yazıların bir kısmının yazarları bellidir. Hadis, tefsir, fıkıh ve kelâm gibi bazı bölümlerin imzasız olduğu bazılarının ise yazar ismi kısmına Ehl-i Sünnet yazıldığı görülmektedir. Ancak Ehl-i Sünnet ismiyle yazılan ve yazarsız olarak yayınlanan yazıların derginin editörü ve baş yazarı

Abdurrahim Zapsu tarafından kaleme alındığı tahmin edilmektedir. Dergide Hadis'e ayrılan özel sayfa, 27. sayıdan itibaren başlamaktadır. Bu sayıda özet bir şekilde hadis tarihi ve usulüne değinilmiştir. Ancak bir sonraki sayılarda Buhârî'nin *Sahih*'inde yer alan ilk 197 hadisin tercüme ve şerh edilerek önemli izahlara yer verildiği görülmektedir. Dergide hadisler öncelikle Kur'an ve Sünnet bütünlüğü göz önünde bulundurularak yorumlanmış ve bu anlamda çeşitli metotlar izlenmiştir. İşkal barındıran bazı kelimelerim izah edilmesi, sebeb-i vurûda işaret edilmesi, hadislerden fıkhî hükümler çıkarılması, kelâmî, hikemî ve işâri yorumlara yer verilmesi, âlimlerin görüşlerine atıfta bulunulması ve sosyolojik, psikolojik tahliller yapılması bunlardan bir kaçıdır. Araştırmada derginin yayınlanan tüm nüshaları taranarak hadisle ilgili kısımlar detaylı bir şekilde irdelenecek ve dönemin şartlarında dergi bazında hadis yorumculuğunun düzeyi ve yöntemi tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Buhârî, Ehl-i Sünnet, Dergi, Abdurrahim Zapsu, Yorumlama, Şerh

HADITH INTERPRETATION IN ISLAMIC JOURNALS OF THE REPUBLIC PERIOD: THE EXAMPLE OF THE EHL-I SUNNET JOURNAL

Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan KALAÇ

Van Yüzüncü Yıl University

Ehli Sunnet (*Ahl al-Sunnah*) Journal was published in 7 volumes by Abdurrahim Zapsu between 1947-1953. This journal, which started its publication life with religious, moral and scientific content in the years when religious education and teaching was not widespread, is worth researching. The first issue of the magazine, which was published on July 4, 1947, was published in weekly periods as four pages in the size of half a newspaper page, and this situation continued until the 26th issue. It has been published every two weeks starting from the 27th issue, in smaller formats, as sixteen pages including the cover page and the contents. The magazine, which was published in a total of one hundred and forty issues, aimed to teach children and young people sound religious knowledge and became an important publication against anti-religionists. The magazine, whose content has been enriched since the 27th issue, has reserved a place for special sections such as tafsir, hadith, fiqh, kalam, mysticism and sirah. In addition, the world agenda was not ignored and developments in the country and other Islamic countries were included. The authors of some of the articles in the journal are known. It is seen that some parts such as hadith, tafsir, fiqh and kalam are unsigned and some of them are written

Ahl al-Sunnah in the name of the author. However, it is estimated that the articles written under the name of Ehl-i Sunnah and published without an author were written by the editor and lead author of the journal, Abdurrahim Zapsu. The special page devoted to Hadith in the magazine starts from the 27th issue. In this issue, the history and method of hadith is briefly mentioned. However, in the next issues, it is seen that the first 197 hadiths in Bukhari's Sahih are translated and annotated and important explanations are included. In the journal, the hadiths were primarily interpreted by considering the integrity of the Qur'an and Sunnah, and various methods were followed in this sense. Some of these are explaining some of the words that contain stigma, pointing out the reason, extracting jurisprudence from the hadiths, giving place to theological, scholarly and ishari interpretations, and making sociological and psychological analyzes. In the research, all the published copies of the journal will be scanned and the parts related to the hadith will be examined in detail and the level and method of hadith interpretation will be tried to be determined in the conditions of the period.

Keywords: Hadith, Bukhari, Ahl as-Sunnah, Journal, Abdurrahim Zapsu, Interpretation, Commentary.

SÜNNET VE HADİS KARŞITLIĞINA CEVAP VEREN BAZI AKADEMİK ESERLERİN TAHLİLİ

Öğr. Gör. Ahmet Yasin DİNÇER

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Ülkemizde, içinde bulunduğumuz asrın son çeyreğinde, hadis ve sünnet karşıtlığına –başka bir deyişle- Peygambersiz din anlayışına yapılan reddiyeler ve akademik araştırmalar, bu ideolojinin yaygınlaşmasıyla doğru orantılı olarak artmaktadır. Yapılan tüm araştırmaları bir sempozyum bildirisinde tahlil ederek incelemek tebliğin sınırlarını fazlasıyla aşacağından bu bildiride hadis alanında uzman olan hocaların kitapları arasında tahsise gidilerek seçme yapılacaktır. Bu bildiri için, seçilen kitaplar arasında tarihen ilk sırada olduğundan Prof. Dr. Mehmet Yaşar KANDEMİR'in *Hadis Karşıtları Ne Yapmak İstiyor?* (1. Basım 2018) adlı kitabı incelenecektir. Daha sonra sırasıyla; Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM'ın *Kur'an Bize Yeter Söylemi* (1. Basım 2019) ve aynı müellifin *Hadislere Gerek Yok Söylem'*i (1. Baskı 2020), son olarak da Prof. Dr. Hüseyin Hansu'nun bu yıl kaleme almış olduğu *Hadisçilik ve Kur'ancılık Kıskacında Kurân ve Hadis* (1. Basım 2022) isimli eseri ele alınacaktır. İsimleri geçen eserler birbirlerine çok yakın tarihlerde ilim dünyasının istifadesine sunulmuştur. Başlıklardan da anlaşılacağı üzere hadis/sünnet yahut rivayetleri kabul etmeyenlere reddiye maksadıyla yazılan bu eserler meseleyi ele alış biçimleri ve farklı muhatap kitleleriyle birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Cumhuriyet Dönemi'ndeki hadis araştırmalarına, başlıktaki konuya dair bir literatür

incelemesi yapmak maksadıyla sunulacak olan tebliğimizde, öncelikle mezkûr eserlerin yöntemleri ve muhatap kitleleri ele alınacaktır. Daha sonra hadis/sünnet karşıtlarının gerekçe, soru ve sorunları çerçevesinde bu eserlerin ilgili kitleye cevap vermede ne kadar ikna edici olup olmadıkları meselesi incelenecektir. Ayrıca peş peşe kaleme alınmaları ve aynı konuyu incelemeleri sebebiyle bu dört eserin birbirini tekrar edip etmediği sorusu cevaplanacak, benzeyen ve ayrışan yönleri bilhassa başlıklandırmaları üzerinden gösterilmeye çalışılacaktır. Konuya dair dört eser aynı anda mukayeseli olarak inceleneceğinden hem eserlerin meseleyi ele alış biçimleri açısından bu güncel mesele hakkında araştırmacılara bir yöntem sunulmuş olacak hem de aynı zamanda yazarların teklif ettikleri yönteme ne kadar bağlı kalabildikleri noktası da açıklığa kavuşturulmuş olacaktır. Sonuç olarak, hadis/sünnete yahut rivayete mesafeli olanlar için bu eserlerin yeterli olup olmadığı meselesine ulaşılmış olacak, aksi takdirde mesele hakkında yeniden akademik/ilmi düzlemde bir eser yazmanın zorunluluğu ya da gerekli olmadığı hususu cevaplandırılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Rivayet, Reddiye, Hadis Karşıtlığı.

ANALYSIS ON CERTAIN ACADEMIC WORKS WHICH RESPOND TO THE SUNNAH AND HADITH OPPOSITION

Öğr. Gör. Ahmet Yasin DİNÇER

Kilis 7 Aralık University

In our country, in the quarter of the century, the opposition to the hadith and the Sunnah- in other words- rejections and academic researches on the understanding of religion without prophethood are increasing in direct proportion to the spread of this ideology. Since all researches will exceed the limits of a symposium declaration, selection will be made among the books of the teachers who are experts in the field of hadith for this declaration. For this paper, since the oldest dated among the selected books, Prof. Dr. Doctor Mehmet Yaşar Kandemir's book What does the Anti-Hadith Want to Do? (1st Edition 2018) will be examined. Then, in turn, Prof. Dr. Enbiya Yıldırım's "Qur'an is Enough for us' Discourse (1st printing 2019) and the same author's "No Need for Hadiths' (1st edition 2020)", finally, Prof. Dr. Hüseyin Hansu's work which is published this year, "Qur'an and Hadith in the Grip of Hadithism and Qur'anism (1st Edition 2022) will be discussed. The works whose names are mentioned have been presented to the benefit of the world of science very recently. As can be understood from the titles, these works, written for the purpose of opposing the refuters of hadith and sunnah narrations, are separated from each other with their ways of handling the issue and the masses of interlocutors. In our paper,

which will be presented to clarify the hadith researches in the Republican Period in order to make a literature review on the subject in the title, the methods of and the possible respondents for of the aforementioned works will be dealt with first. Then, considering the reasons, questions and problems of opponents to hadith/sunna", the question of how convincing these works are to the relevant audience will be examined. In addition, the question of whether these four works repeat the same material for they are written in succession and examining the same subject will be answered, besides, any similar and different aspects of the works - especially through heading the sections, will be made clear. Since the four works on the subject will be tried and compared with each other, a method will be presented to the researchers in terms of the ways the works deal with the issue, and also, if and to what extent the authors adhere to the method they offer will be clarified. As a result, for those who are distant from the hadith/sunnah or narration, the issue of whether these works are sufficient will be reached. Otherwise, the issue of whether writing a work on the issue at the academic/scientific level is compulsory or necessary will be answered.

Keywords: Hadith, Sunnah, Narration, Rejection, Hadith Opposition

CUMHURİYET DÖNEMİ HADİS İLMİNİN GELİŞİMİ

(Türkiye'de 2018-2021 Yılları Arasında Yapılan Hadis Tezleri ve Değerlendirilmesi)

Dr. Yusuf AY

Diyanet İşleri Başkanlığı

Bir konuda çalışmaya başlamadan önce daha önce yapılan araştırmaların bilinmesi o alanda bilgi sahibi olmak ve ihtisas yapmak isteyen kişiler için büyük önem arz etmektedir. Bu husus, araştırması yapılacak konunun mümkün olduğu kadar detaylı bir şekilde incelenmesine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla akademik çalışmalarda ortaya konulan eserler, ilgili kişiler için bir yol haritası hükmünde önemli bir yere sahiptir. Ülkemizdeki İlahiyat fakültelerinde hazırlanan diğer tezlere olduğu gibi hadis tezlerine de aynı gözle bakmak gereklidir. Bunun yanında bir ülkenin sosyo-kültürel yapısını, ülke nüfusunun zamanla yaşadığı değişim ve dönüşümü veya toplumların gündemine taşınan konuların toplum gerçeğiyle örtüşmesini anlayabilmek hazırlanan tezler ve yazılan kitaplarla olan ilişkiyi göstermesi açısından değerli görülmeli ve üzerinde durulmalıdır. Özellikle son dönemlerde dini değerleri ve sünneti itibarsızlaştırma ekseninde bilinçli yürütüldüğünü düşündüğümüz çabalar, hadis ve sünnet konusunu kamuoyunun nezdinde ayrıca önemli bir noktaya taşımıştır. Hadis ilmi özelinde Ülkemizde ve Dünya'da

hadis ve sünnet üzerine yapılan yorumların, bazen kasıtlı bazen de maksadını aşan değerlendirmelerin ve eleştirilerin hadis tezlerine ne derece aksettiği de öncelenmesi gereken meseleler içinde görülmelidir. Bu bağlamda çalışmamız akademik düzeyde bu konuya verilen önemi tespit etme açısından da önem arz etmektedir. Ülkemizde yapılan hadis tezlerinin Cumhuriyet dönemi olarak 2017'ye kadar çalışıldığı tespit edilmiştir. Toplumun geçirdiği hızlı değişimin farkındalığını ortaya koyma açısından sürecin takibi için yakın dönemde yapılan hadis tezlerinin bu tebliğde değerlendirilmesi lüzumuna binaen ele alınmıştır. Bu bağlamda yapılan araştırmada hadis sahasının son dört yılı (2018-2021) içinde yazılan lisansüstü hadis tezleri tetkik edilerek incelenmiş ve genel bir durum değerlendirilmesine gidilmiştir.

Tebliğde tezler öncelikli olarak doktora ve yüksek lisans olmak üzere ayrılmış, üniversitelere ve konularına göre yıllara göre istatistiki verilerle izah edilmiştir. Hazırlanan tebliğde, tezler yüksek lisans ve doktora başlıkları altında ikiye ayrılarak kronolojik olarak sunulmuştur. Sonuçlar değerlendirildiği zaman 2018 ve 2019 yıllarında hazırlanan tezlerin sayısında geçmiş yıllara oranla oldukça artış olduğu görülmektedir. 2020 ve 2021 yıllarında ise pandeminin de etkisiyle hazırlanan tezlerde bir düşüş olduğu istatistiklere yansımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Hadis, İlahiyat, Tez, Değerlendirme.

THE DEVELOPMENT OF HADITH DURING THE REPUBLIC ERA

(The Hadith Theses in Turkey during 2018 - 2021 and their Evolution)

Dr. Yusuf AY

Diyanet İşleri Başkanlığı

Knowing the previous researches before starting to work on a subject is of great importance for people who want to have knowledge and specialize in that field. This allows the subject to be researched to be examined in as much detail as possible. Therefore, the works presented in academic studies have an important place as a road map for the people concerned. It is necessary to look at the hadith theses with the same eye as other theses prepared in theology faculties in Türkiye. In addition, being able to understand the socio-cultural structure of a country, the change and transformation of the country's population over time, or the overlap of the issues brought to the agenda of societies with the reality of society should be considered valuable in terms of showing the relationship with the theses and books written. Efforts, which we think are carried out consciously in the axis of discrediting religious values and sunnah, especially in recent times, have brought the issue of hadith and sunnah to an important point in the eyes of the public. In particular, the extent to which the interpretations made on hadith and sunnah in Türkiye and in the world, sometimes deliberately and

sometimes beyond the scope of the evaluations and criticisms, reflect on the hadith theses should be seen among the issues that need to be prioritized. It has been determined that the hadith theses made in our country were studied until 2017 as the Republican period. In order to reveal the awareness of the rapid change that society has undergone, the hadith theses made in the recent period in order to follow the process have been discussed in this paper. In this context, the postgraduate hadith theses written in the last four years (2018-2021) of the hadith field were examined and examined and a general situation was evaluated.

In the paper, theses are primarily divided into doctorate and master's degrees, and they are explained with statistical data according to universities and subjects. In the prepared communique, theses were divided into two under the titles of master's and doctorate and presented chronologically. When the results are evaluated, it is seen that the number of theses prepared in 2018 and 2019 has increased considerably compared to previous years. In 2020 and 2021, it is reflected in the statistics that there is a decrease in the theses prepared with the effect of the pandemic.

Keywords: Republican Period, Hadith, Theology, Thesis, Evaluation

BÂBANZÂDE AHMET NAİM'İN HADİS İLMİNE GETİRDİĞİ BAZI ÖZGÜN YAKLAŞIMLAR

Arş. Gör. Dr. Ramazan DOĞANAY

Dumlupınar Üniversitesi

Dârülfünun'da felsefe hocalığı yapan Bâbanzâde Ahmet Naim, Arap diline ileri derecede hakim olan bir fikir adamıdır. Tercüme faaliyetleriyle de ön plana çıkan Ahmet Naim, Zebîdî'nin (ö. 1205/1791) *et-Tecrîdu's-Sarîh*'ini tercüme etmeye başlamış, fakat tamamlayamamıştır. O, sadece *Tecrîd*'i tercüme etmekle kalmamış, aynı zamanda *Tecrîd*'e bir *Mukaddime* yazmıştır. Ahmet Naim, *Mukaddime*'yi telif ederken ilk olarak Suyûtî'nin (ö. 911/1505) *Tedrîbu'r-râvî* isimli eserinden istifade etmiştir. Onun dışında başvurduğu diğer eserler arasında İbnu's-Salâh'ın (ö. 643/1245) *Ulûmu'l-hadîs*'i ile İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *Nuhbe* ve *Nüzhetü'n-nazar* isimli eserleri gelmektedir. Nitekim kendisi de eserinin sonunda yararlandığı 22 eserin adını liste olarak vermiştir. Eserde toplam 58 ana konu yer almaktadır. Ahmet Naim bu konuları genellikle önceki hadis usûlü kitaplarında ele alındığı şekliyle nakletmiştir. Bununla birlikte o, klasik hadis usûlü eserlerinin temas etmediği 6 konuya yer vermek suretiyle kendi döneminin ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmış çalışmıştır. Ahmet Naim'in kendi vazettiği bu konular şunlardır: 1. Bir şüpheyi hall, 2. Huffâzın derece-i hıfzı, 3. Hiç de veçhi olmayan bir teşkîk, 4. Metodolojiden bir bahis, 5. Bir mukayese, 6. Nakale-i hadîs-rivâyâtı kabulde üç meslek. Ahmet Naim, *Bir şüpheyi hall* başlığı

altında, Hz. Peygamber'e yakınlığıyla bilinen birçok sahabînin, hadis rivâyetinde etkili olmamaları ve Hz. Peygamber'le çok fazla birlikteliği olmayan bazı sahabîlerin ise daha çok hadis rivâyetinde bulunmalarını kullanarak müslümanlar arasında şüphe uyandırmak isteyen kimselere cevap vermiş ve bu olgunun nedenleri üzerinde durmuştur. Huffâzın derece-i hıfzı başlığı altında ise 16 muhaddisin, hıfz kabiliyetine misâller vermiş, onların rivâyetin yanında dirâyetle de meşgul olduklarını vurgulamıştır. Keza bu başlık altında hadislerin sayısına dair verilen rakamların nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durmuştur. *Hiç de veçhi olmayan bir teşkîk* başlığı altında hadislerin senedinin sonradan uydurulduğunu ileri süren Leon Kaytano'ya cevap vermiştir. *Metodolojiden bir bahis bölümünde*, bazı hadis usûlü kavramlarının oryantalistler tarafından yanlış tercüme edilmesine değinmiş, *Bir mukâyese* başlığı altında ise Hz. Peygamber'den hadislerin nakil keyfiyetleri sınıflandırılmıştır. Son olarak *Nakale-i hadîs-rivâyâtı kabulde üç meslek* başlığı altında önce hadis râvîlerini gruplandırmış, râvîlerin bir kısmının isnâd, bir kısmının ise metin merkezli bir yöntem takip ettiklerini kaydetmiştir. Bir üçüncü grup olarak ise isnâd ve metni bir arada kullanan bir grubun varlığına da temas etmiştir. Bu çalışmada Bâbanzâde Ahmet Naim'in *Tecrîd-i Sarîh Mukaddimesi*'nde klasik hadis usûlü konuları arasında yer almayan ve onun vazetmiş olduğu altı hadis usûlü konusu değerlendirilecek ve bu çerçevede Bâbanzâde'nin hadisçiliği kritik edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Bâbanzâde Ahmet Naim, Hadis Çalışmaları, *Tecrîd-i Sarîh, Tecrîd-i Sarîh Mukaddimesi*.

SOME GENUINE APPROACHES THAT BÂBANZÂDE AHMET NAIM BROUGHT INTO THE SCIENCE OF HADITH

Arş. Gör. Dr. Ramazan DOĞANAY

Dumlupınar University

Bâbanzâde Ahmet Naim, who teaches philosophy at Darülfünun, is an intellectual who has an advanced command of the Arabic language. Ahmet Naim, who also came to the fore with his translation activities, started to translate Zebîdî's (d. 1205/1791) *al-Tajrīd al-ṣarīḥ*, but could not complete it. He not only translated *al-Tajrīd*, but also wrote a *Muqaddimah* to *al-Tajrīd*. Ahmet Naim first benefited from Suyûtî's (d. 911/1505) work named *Tadrīb al-Rāwī* while he was compiling the *Muqaddimah*. Other than that, among the other works he referenced are Ibn al-Ṣalāḥ's (d. 643/1245) *'Ulūm al-ḥadīth* and Ibn Ḥajar's (d. 852/1449) works named *al-Nukhbah* ve *Nuzhat al-naẓar*. As a matter of fact, he gave the names of 22 works that he used at the end of his work as a list. There are 58 main topics in total in the work. Ahmet Naim generally narrated these issues as they were dealt with in previous hadith methodology books. However, he tried to respond to the needs of his time by giving place to 6 subjects that classical hadith works did not touch upon. These issues that Ahmet Naim himself preached are as follows: 1. Eliminate a doubt, 2. Intelligence level of hadith memorizers, 3. An unjustified doubt, 4. A mention of methodology, 5. A comparison, 6. Nakale-i hadîth-Three professions in accepting the narration. Ahmet Naim, Under the title of *Eliminate a doubt*, The fact that many sahabe, who were known to be close to the Prophet, were not

effective in the hadith narration and he responded to those who wanted to arouse suspicion among Muslims by using the fact that some sahabe, who did not have much association with the Prophet, mostly narrated hadith, and focused on the reasons for this phenomenon. Under the title of *Intelligence level of hadith memorizers*, he gave examples of 16 muhaddis ability to memorize and emphasized that they were also busy with wisdom besides narration. Likewise, under this title, he focused on how to understand the numbers given about the number of hadiths. He replied to Leon Kaytano, who claimed that the document of hadiths was fabricated later, under the title *an unjustified doubt*, which has no aspect at all. In a section from the methodology, he mentioned the mistranslation of some hadith methodology concepts by orientalists. The transmission qualities of the hadiths from the Prophet are classified. Finally, he first grouped the hadith narrators under the title of *Nakale-i hadîth-Three professions in accepting the narration* and noted that some of the narrators followed a isnad method while some of them followed a text-centered method. As a third group, he also touched upon the existence of a group that uses isnad and text together. In this study, six hadith methodology issues that are not included in the classical hadith methodology in Bâbanzâde Ahmet Naim's *Muqaddimah al-Tajrīd al-ṣarīḥ* will be evaluated and Bâbanzâde's knowledge of hadith will be criticized in this context.

Keywords: Hadith, Bâbanzâde Ahmet Naim, Hadith Studies, *al-Tajrīd al-ṣarīḥ*, *Muqaddimah al-Tajrīd al-ṣarīḥ*.